

Časopis studenata Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu
God. X, 2015., br.1

ODRAN

10

ISSN 1847-3288

Izdavač:

Studentski zbor Katoličkog
bogoslovnog fakulteta u Splitu

odrazkbf@yahoo.com

Glavni urednik:

Darko Rapić

Uredničko vijeće:

Josipa Burazer, Mišo Grgur Gluščević,
Petra Herco, Danko Kovačević, Ivan Lasić,
Andrea Perković, Mateo Poša, Ante Ugrina,
Josip Ulić i Marko Vrkić

Naslovница:

Andrea Perković

Pjesme odabralo:

Ivan Lasić

Kutak za zabavu:

Mišo Grgur Gluščević i Josip Jurić Šoltov

Priprema za tisak:

Marko Grgić

Lektura:

Ivana Granić i Marija Pavić

Tisk:

Tiskara Kovačević

Naklada:

300 primjeraka

Sadržaj

Ako ima smisla (don Ante Mateljan).....	4
Aktivnosti na KBF-u kroz akademsku godinu (Josipa Burazer)	5
Gdje nakon diplome? (Josip Ulić)	6
Iz Krakova u Split: Iskustvo Erasmus studentice (Agnieszka Skowronek).....	11
„U životu ne postoje velike ili male uloge, postoje samo dobro ili loše odigrane uloge“ (Klement Radosoljić).....	14
Medicina i Crkva: darivanje i transplantacija organa (Martina Vuletić).....	15
Interpretacija čuda pomoću teorije determinističkoga kaosa (Marija Todorić i fra Jerko Kolovrat).....	16
Spoznaj samoga sebe (s. Marina Fuštar)	20
Naučena bespomoćnost nečitanja ili moć čitanja? (Josip Ulić).....	22
Disciplina u putu kojim rjeđe se ide (Marko Vrkić)	26
Na kojoj si strani? (fra Ivan Grubišić)	27
Je li brak najbolji izbor za tebe? (Danko Kovačević)	30
Pronaći vrijeme (fra Filip Čogelja).....	34
Suvremena glad za glazbom (Marko Vrkić)	36
Svijet štunje u misli Maxa Picarda (Darko Rapić) ...	38
Razlika između pravog i lažnog siromaha (Božo Đuderija)	42
Progonjena heroina – Pepeljuga kao slika Crkve (Danko Kovačević).....	45
„Klarise?... One što šute, jel?“ (Slavko Mador).....	48
Pola tisućljeća od rođenja Terezije Avilske (Sebastijan Mladineo)	52
Vitezovi Templari: Žrtve „apsolutizma“ ili heretici? (Josip Čaljušić)	54
Progoni i mučeništvo kršćana danas – a gdje si ti? (Danko Kovačević).....	58
Tradicija – kamen spoticanja? (Mateo Poša)	62
Kultura vina – Poslastica za enofile (Toni Kulić)	64
Božja ljubav (Josipa Burazer)	68
„Love is all around“ (s. Elizabeta Glasnović)	70
Istinska radost Isusova uskrsnuća (Tvrtko Krželj)...	71
O ostvarivosti Govora na gori (Goran Kalašević) ...	73
Naivni Bog (Ivan Jurin).....	78
Pokloni sladoled za La Decimu.....	78
PJESME	80
KUTAK ZA ZABAVU	84
PROMOCIJA STUDENATA	86

U spomen

kolegi

studentu
GORANU KALAŠEVIĆU

bez kojega vjerojatno ne bismo
u rukama držali ovaj časopis,

koji je otpustio kočnice i zahvaljujući kojem je
časopis krenuo u izvedbu prije točno deset godina...

čije su misli i ideje
duboko protkale
sami početak časopisa „Odraz“

Hvala ti
Prijatelju

Napustio si nas prerano
(2005-2015.)

Ako ima smisla

Ante Mateljan, dekan KBF-a

- Ako ima smisla –
tražiti smisao i govoriti o smislu,
ako ima smisla –
tražiti istinu i osloniti se na istinu,
ako ima smisla –
tražiti dobro i truditi se oko
dobra,
ako ima smisla –
tražiti ljepotu i radovati se ljepoti,
ako ima smisla –
tražiti ljubav i živjeti od ljubavi,
ako ima smisla –
tražiti čovjeka i rasti s ljudima,
ako ima smisla –
tražiti Boga i putovati s Bogom,
ako ima smisla –
tražiti Isusa i susresti se s njim,
ako ima smisla –
tražiti svoj put i pronaći cilj,
ako ima smisla –
posvetiti se neobičnom poslanju,
kojim će Onaj koji jest, po nama
- donijeti tračak nade,
  - probuditi glas savjesti,
  - otvoriti oči pred patnjom,
  - nadjačati pomutnju radošću,

- nadvladati smrt životom,
onda zaista ima smisla studirati
kršćansku teologiju.

* * *

Sretan sam, i sretni smo, zbog svakoga tko se odvaži poći ususret Riječi i dopustiti da ga Riječ osvijetli izvana i iznutra. Svima koji su se ovih deset godina trudili oko *Odraza*, i to ne samo kao ogledala vlastitoga lica, nego ponajprije kao (često mukotrpног) nastojanja

- da se studenti KBF-a potaknu i pomaknu,
- da se nastavnici nad sobom zamisle,
- da se osovimo na vlastite noge,
- da bez straha hodimo ovim svijetom,
- da potrčimo u susret Onome koji nas ljubi,
- da se odvažimo s nadom poći naprijed
- i da se ne bojimo odraziti u visine,

iskreno zahvaljujem, čestitam,
i zazivam obilat Božji blagoslov!

Aktivnosti na KBF-u kroz akademsku godinu

Josipa Burazer

Ove se godine na našem fakultetu radio aktivnije nego ikada. U ovom članku napraviti ćemo kratki prikaz zbivanja na fakultetu kroz akademsku godinu 2014./15. Napokon je započeo dugo očekivani izborni kolegij engleskog jezika. Studenti su brzo popunili kvotu, kako u zimskom tako i u ljetnom semestru. Nije riječ o standarnom učenju engleskoga jezika, već o naglasku na teološke izraze kojima studenti trebaju ovladati. Studenti su već potpisali prijedlog uvođenja novog izbornog kolegija na engleskom jeziku u idućoj akademskoj godini. Riječ je o predmetu Teologija i simbolizam u ranokršćanskoj umjetnosti (Theology and Symbolism in early christian Art) profesora dr.sc. don Ivica Žižića.

U razdoblju od 23. do 24. listopada na našem fakultetu održan je jubilarni dvadeseti međunarodni simpozij. Simpozij se održao pod naslovom *Laička država-religija-Crkva*.

Osim domaćih profesora, na simpoziju su sudjelovali profesori iz Zagreba, Rima, Varšave, Poljske i Beča.

Prije božićnih praznika u prosincu, studenti su sudjelovali na dvama događajima. Na blagdana sv. Nikole, nekoliko studenata sudjelovalo je u humanitarnoj akciji za djecu štićenike Caritasa. Studenti su, noseći prikupljene darove, obradovali djecu te ih potom zabavili glazbenim animiranjem i predstavom. Nekoliko dana kasnije, 10. prosinca, studenti su se, uz dobar odaziv, uputili na adventsku duhovnu obnovu. Destinacija je bila svetište Veprić, a voditelj je don Mato Brečić, duhovnik u Nadbiskupskom Sjemeništu u Splitu. Potom je uslijedila Smotra fakulteta 12. i 13. prosinca. Predstavljanje je odlično prošlo, a uslijedila je i nagrada za najbolje promotivne materijale. Na posljednji dan predavanja prije praznika, održana je tradicio-

nalna božićna priredba. Priredbu su animirali brojni studenti, sudjelujući u pjevanju i izvođenju predstave.

U novoj kalendarskoj godini, aktivnosti su otpočele početkom ožujka. U siječnju su se studenti pripremali za ispitni rok koji je trajao kroz veljaču. U ožujku, srijedom se, kroz korizmeno vrijeme, održavao križni put studenata laika. 18. ožujka održana je i duhovna obnova za studente laike. Duhovnik studenata laika, don Jenko Bulić, vodio je studente u Sinj. Samu duhovnu obnovu predvodio je fra Antonio Mravak. Odaziv studenata ponovo je bio za svaku pohvalu. Posljednjih

desetak dana u travnju bilo je uzbudljivo. Troje naših studenata, Mirko Boban, Ivana Grković i Katarina Gašić sudjelovali su kao volonteri u pripremanju izložaka i štandova na Festivalu znanosti, održan od 20. do 25. travnja. U isto vrijeme je na fakultetu održan tečaj ikonopisa pod vodstvom grkokatoličkog svećenika Mihajla Hardija.

Što se sportskih aktivnosti tiče, naši KBF-ovci natjecali su se u košarkaškoj i malonogometnoj ligi. Dok su nogometari zapeli u grupi uz solidan učinak, a košarkaši su uspjeli doći do povjesnog uspjeha - polufinala.

Gdje nakon diplome?

Priredio: Josip Ulić

Povodom izdavanja časopisa „Odraz“ kontaktirali smo šest bivših studenata našega fakulteta. Kroz nekoliko primjera pokazat ćemo kako se naši bivši studenti snalaze u životu nakon završetka studija te gdje su se usmjerili i kako djeluju. Dra-

gi studenti, nadamo se da će njihova svjedočanstva ponuditi odgovore na neka vaša pitanja.

Zovem se **Maja Mula**. Završila sam Filozofsko-teološki smjer na KBF-u u Splitu. Nakon diplomiranja predala sam pa-

pire na Zavod za zapošljavanje te trenutno radim kao vjeroučitelj pripravnik u OŠ „Sućidar“ u Splitu. I dalje imam želju za istraživanjem i proučavanjem određenih teoloških tema, pa zato čitam i proučavam različitu literaturu a, ako bude moguće, nastaviti će sa studiranjem i usavršavanjem. U slobodno vrijeme aktivno pomažem u svojoj župi na svim područjima: od liturgijskih priprema, fotografiranja, uređivanja župnoga lista, preko organizacijskih poslova, pa do onih administrativnih. Zahvaljujući znanju iz prirodoslovno-matematičke gimnazije, učenicima i studentima pomažem u učenju matematike i kemije. U početku je malo neobično da teolog pomaže u učenju i objašnjavanju matematike i kemije, ali rezultati otklone svaku sumnju. Samo Gospodinu mogu zahvaliti što mi je darovao da ono što sam primila tijekom školovanja želim i mogu darovati drugima. Zahvalna sam i mnogim kvalitetnim profesorima koji su me naučili onomu što je važnije i od znanja, a to je kako biti čovjek.

Povodom izdanja ovoga časopisa i ja će rado napisati nešto o sebi kao svjedočanstvo i poticaj novim mladim kolegama. Zovem se **Ante Novaković** i također sam bio student splitskoga KBF-a. Diplomirao sam prije dvije godine i od tada radim u Dubrovniku. Teologija i vrijeme provedeno u bogosloviji nisu bili samo period mojega studiranja, već i jedno od najvećih obogaćenja u mojoj životu, koje je produbilo moju vjeru i približilo me Bogu. Danas radim u Medicinskoj školi u Dubrovniku, u OŠ „Župa Dubrovačka“ i kao pastoralni suradnik u župi Mlini. Okružen sam predivnim ljudima s kojima živim i radim te uživam u svakome novom danu i iskustvu koje mi Bog daruje, trudeći se

svjedočiti Njegovu ljubav svojim životom. Nekoć sam mislio da je to teško i da je kršćansko svjedočenje mučno te da zahtjeva silno trpljenje s obzirom na to da uključuje naslijedovanje Krista koji trpi i umire na križu. Danas znam da to trpljenje čovjek i ne osjeti kada radi i živi ono što voli. Biti teolog znači prvenstveno gledati i naslijedovati Krista koji voli. Tada to više nije posao – tada je to jedan zarazan i predivan stil života. Sretno!

Zovem se **Katarina Gugić** i završila sam Filozofsko-teološki smjer na KBF-u u Splitu! Ima nekih trenutaka koji dođu, prođu i čine se beznačajnima, a onda se mjesecima, godinama, desetljećima poslije nađete na određenome mjestu i među određenim ljudima. Tada se sjetite onoga naizgled nevažnoga i malenoga trenutka i slatko se nasmijete jer shvatite da je to za vas i za vaš život bio jedan itekako važan događaj. Taj je Trenutak (zbog njegove važnosti dajmo mu veliko slovo) govorio o vašoj budućnosti. Ispričat će vam jedan svoj takav Trenutak. Ja sam oduvijek bila, kako me moja sestra voljela zvati, „knjiški moljac“. U svakoj zatvorenoj prostoriji mene ste mogli naći u nekome malom kutku u koji bih se zavukla s najdražom knjigom. Čak sam i na jedno županijsko natjecanje ponijela „Hobita“ – mislila sam, „za svaki slučaj“. *Sapienti sat.* I, dok sam tako iščitavala stranice i stranice raznih knjiga, više sam puta na prvim stranicama svojih najdražih naslova zatekla ime Zlatko Crnković – urednik, lektor, prevoditelj. I pitala sam se: „Čovječe, a što čovjek mora završiti da bi radio to što on radi? I ja bih!“ Od toga je trenutka prošlo mnogo godina i ja sam posve na to zaboravila; maštala sam o tome da postanem veterinar, arheolog, glumac, pjevač i što ti

ODRAZ

ja znam... Na kraju sam postala teolog i – pogodite što? Čim sam diplomirala, postala sam urednica u nakladnoj kući! Sada marljivo prolazim nove prijevode, svaku rečenicu iščitavam i obrađujem, marljivo i pažljivo, kako bi ona postala, eto, baš onakvom kakvom treba biti. Mukotrpan, ali prekrasan posao koji zahtijeva oko, uho i srce za ljepotu pisane riječi. Raj za knjiškoga moljca poput mene! Teologija je za mene bila pun pogodak – taj fakultet ne bih nizašto mijenjala, ljudi koje sam tamo upoznala zauvijek će mi ostati u srcu – kao i sve ono što sam tamo proživjela – a sada radim posao koji sjedinjuje moje dvije ljubavi, pisanu riječ i teologiju. Nakladna kuća „Verbum“ u kojoj radim izdaje, kao što svi dobro znate, vjersku literaturu, za koju je itekako potrebna stručna podloga koju naš fakultet pruža. Jedna sam od malobrojnih sretnika koji su tako brzo nakon diplome pronašli posao, i to posao koji volje. Svjesna sam toga i zahvaljujem Bogu svaki dan što sam tu gdje jesam... A, gdje će biti sutra, za godinu, pet godina, desetljeće? Tko zna, možda na istome mjestu, a možda i negdje drugdje, prisjećajući se još nekih „nevažnih“ Trenutaka... Moj savjet: osluškujte svoj život i svoje srce. Bog vas je pozvao na ovaj fakultet s razlogom, ali od početka vašega života dao vam je i ljubav prema određenim stvarima, aktivnostima – On želi da to dvoje iskombinirate, da ljubav, talent i znanje spojite i pretvorite u nešto novo i prekrasno na službu ljudima kojima ste poslani. Sretno vam i milosno u potrazi za vašim Trenutcima!

Zovem se **Ante Nimac**. Diplomirao sam 2014. godine Filozofsko-teološki studij na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, a diplomski rad iz pastoralnoga bogoslovlja, „Dokumen-

ti crkvenog učiteljstva o misijskoj djelatnosti Crkve“, obranio sam pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca. Nedugo nakon završetka studija dobio sam i pripravnici, koji trenutno odradujem u Katoličkoj osnovnoj školi u Šibeniku. Od gimnazijskih dana počinje me privlačiti osjećaj za lijepo koji sam pronašao u olovci, tako da se bavim crtanjem i pisanjem poezije, ali od prve godine studija ozbiljnije shvaćam Božji dar, tako da i danas crtam. Neki dobro tehnicišu s loptom, a za mene kažu da dobro tehnicišu s *Toison d'or* olovkama, pa s njima, uz školske obvezne, često „šetam“ po *pop sketch kooh-i-noor* papiru. Objavljujem svoje crteže i pjesme u časopisu studenata Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu „Odrazu“. 2010. godine objavljuje se moja prva zbirka pjesama „Gléd“ u biblioteci „Ravnokotarski Cvit“. 2013. godine imao sam svoju prvu samostalnu izložbu u Nadbiskupijskom sjemeništu u Splitu pod nazivom „Teologija i svjetovno“. Bio sam član vijeća studentskoga časopisa „Odraz“. Vama, dragim studentima, želim da ne bude te preosjetljive duše za vrijeme svojega studija, nego da, štoviše, tražite blizinu Božje ljubavi i prijateljstva, a oni će vam biti vodilje kroz cijeli studij u kojemu ćete pronaći odgovor u Riječi – Logosu. Sretno!

Zovem se **Ante Barun**. Završio sam Filozofsko-teološki smjer na fakultetu s kojega potječe i ovaj list koji trenutno čitate. Diplomirao sam na temu „Moralno-etička prosudba samoubojstva“ pod vodstvom vrlo dragog mi, a vjerujem i vama, profesora Ivana Kešine. Zaposlen sam u udruzi „Most“, u centru za beskućnike. Trudim se kroz svoj posao – iako ne mogu reći da je to posao, već način života, kako bi rekao jedan moj dobri kolega – Evandelje preni-

jeti na sve ljude i vjerujem da mi je rad s beskućnicima, sa socijalnim slučajevima, sam blagoslov s neba. Sve ono što sam naučio kroz svoje studentske dane dalo mi je ogromni podstreh za sve ono što sada radim. Drage kolege, učite i čitajte svu literaturu koju imate jer će vam trebati sve znanje – na ovaj ili onaj način, ovdje ili ondje. Ja sam bio jedan od onih koji su išli linijom manjega otpora, pa sam sve u zadnji čas i učio i zanemarivao. Vjerujte mi – svaki detalj, članak, knjiga i informacija u budućnosti znaće puno. Znam da nemate ni volje ni snage svaki dan slušati predavanja i da vam je tlaka učiti, ali postoje trenutci u kojima čovjek dobije volju kroz predavanja (Marinko!), druženja i zajednička učenja. I, nemoj govoriti: „Ovo mi neće trebati, zašto ovo moram ovo učiti...“; iz iskustva govorim – *trebat će ti*. Htio bih završiti rečenicom koju svi studenti prije mene,

a i poslije mene, moraju znati, a to je jedina definicija koju znam izreći bez podsjećanja ili gledanja u bilježnicu: „Etika je kategorički normativna znanost o ispravnosti ljudskih činova koja se temelji na prirodnome svjetlu razuma.“ Živjeli!

Zovem se **Marko Klarić**. Teologiju sam magistrirao u rujnu 2013. godine s diplomskim radom na temu „Vjera u uskrsnuće kod apostolskih otaca“. Ovakav odabir teme nije bio slučajan, nego je zrcalio cijeli moj životni hod, nadilažeњe prepreka i prihvatanje križa/križeva iza kojega/kojih stoje pobjeda ljubavi, život i Uskrs(nuće). Moj put do magisterija nije bio lagan. Naime, riječ je o mojoj se-damdesetpostotnom invaliditetu, točnije slabovidnosti. Slabovidnost je oštećenje vida koje, po zakonskoj regulativi, obuhvaća osobe s ukupnim ostatkom vida od 5

% do 40 %. Kod mene je trenutni ostatak vida oko 15%, uz dodatne implikacije i bolest samoga organa oka. Konkretno je, uz ostale, poseban problem retinalni (stražnji) segment oka, gdje je do sada medicina nemoćna. To je zanimljivo istaknuti zato što se znanost prečesto absolutizira i dogmatizira. Zanimljivo je istaknuti i to kako mi je ostatak vida prije polaska u školu bio na 50-ak %, ali je u srednjoj školi, uslijed učenja, pao na sadašnjih 15%, a predviđa se da će na tome postotku i ostati. Unatoč padu vida završio sam, uz Božju pomoć, fakultetsko obrazovanje. Primjer slabovidne osobe (različite od slijepje osobe) s visokim obrazovanjem jako je rijedak baš zbog dinamičnosti problematike i mogućnosti pada vida, a ipak ponajviše zbog stigmatizacije društva u kojem tijela vještačenja i mjerodavne osobe podcjenjuju mogućnosti slabovidnih osoba. Mene su, primjerice, u početku odbijali redovno primiti u vrtić, a za srednju školu su rekli da ne mogu gimnaziju ili školu te težine i savjetovali me da je visoko obrazovanje prerizično. Sama činjenica da osobe s invaliditetom čine 12% populacije RH, a da ih samo 3% ima visoko obrazovanje, pokazuje diskriminatoran i podcenjivački odnos institucija. Nedostatak kompetencije u kapitalističkome tržišnom društvu lančanom reakcijom dovodi do veće nezaposlenosti, težega rješenja stambene situacije i otežanoga stjecanja bračnoga statusa, a time i zasnivanja obitelji i potomstva. Ako prihvatišmo paradigmu da su socijalna osviještenost i socijalni standard indikatori funkciranja društva i države, zapitajmo se gdje se mi kao društvo nalazimo i koliko smo civilizacijski napredovali. Pitanje osoba s invaliditetom odnedavno je sustavnije pokrenuto, a još su nejasni modeli prava i kriteriji vrednovanja te od-

nošenja prema spomenutoj problematici. Ipak, valja istaknuti kako je tehnologizacijom napravljen maleni iskorak; naprimjer, bez uređaja za čitanje ne bih imao mogućnost studirati. Jako važnom smatram potrebu poboljšanja pastoralne skrbi za osobe s invaliditetom; u suprotnome bi civilno društvo osobe s invaliditetom moglo povezati sa skupinama koje ono smatra diskriminatorima. Da bi se uspostavila skrb, potrebna je institucionalizirana skrb u koju bi bile uključene i same osobe s invaliditetom. Želeći pomoći ovomu procesu, osnovao sam u lipnju 2014. godine Hrvatsku udrugu slabovidnih osoba „Vidim“; okupivši slabovidne osobe i njihove roditelje te potražujući informacije o pravima slabovidnih (koja nisu jasna i transparentna), oformljen je stručni volonterski tim zbog želje psihosocijalne pomoći. Uz ovaj volonterski rad trenutno stajiram (pripravnički staž) u jednoj osnovnoj školi u Splitu. Ipak, kao osoba s invaliditetom znao sam da moram šire društveno djelovati te kao teolog inicirati društveni boljatik, socijalni konsenzus, dijalog i socijalnu klimu. Potrebni su, također, interdisciplinarnost i dijalog s ljudima koji na društvenoj sceni „imaju mehanizme u svojim rukama“. Na samome kraju – iskreno – želio sam dati jedno svjedočanstvo (ne ići strogo znanstveno), ali i podstrek studentima: da Bog otvara vrata i prostor onima koji kucaju te da ne klonu duhom, nego da traže svoj put, znajući da je svaki dan dar Božji. U svemu tom potrebno je ostati jednostavan i ne uzoholiti se... Čast mi je što sam mogao progovoriti u studenskome časopisu KBF-a „Odraz“ svim studentima i nastavnomu osoblju KBF-a. Od srca vam želim obilje mira i Božjega blagoslova. Ostavimo svi trag, *odraz* Božje ljubavi, hodeći zemljom na putu vječnoj domovini.

Iz Krakova u Split: Iskustvo Erasmus studentice

Agnieszka Skowronek

Prije deset godina bila sam u Hrvatskoj sa svojom tetom. U to vrijeme nisam ni znala gdje se uopće nalazi Hrvatska! Mislila sam da se nalazi na kraju svijeta (u pozitivnom smislu, naravno). Bila sam u Stobreču, ali sam često posjećivala Split. Već tada sam se zaljubila u to mjesto. Kada sam prije godinu dana čula da moja prijateljica želi doći u Split, nisam mogla ostati mirna na to. Nisam očekivala da bi se moj novi dolazak u Split mogao uistinu dogoditi, ali vjerujem u čuda i jedno se čudo ostvarilo meni. Morala sam potpisati mnoge dokumente i obići mnoge urede, što je bilo jako naporno. Pusta papirologija me zabrinula, ali vrijedilo je.

Znala sam da moram naučiti hrvatski jezik pa sam u Krakovu upisala tečaj hr-

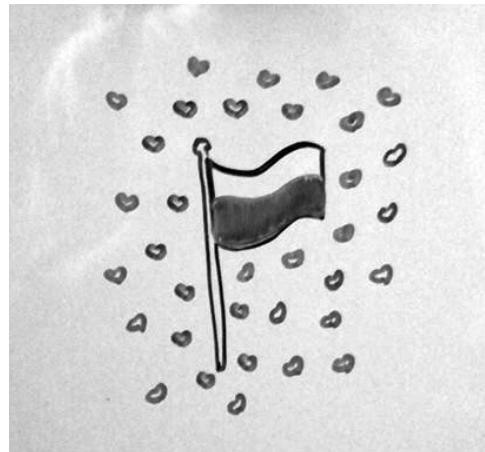
vatskog jezika u trajanju od pet mjeseci. Sada mogu reći da su život u Splitu, slušanje vijesti i svakodnevni razgovori mnogo teži nego polaganje tečaja jezika. Oni koji su me upoznali znaju da imam velikih problema u govorenju, ali za mene je trenutna razina golemi uspjeh. No, dopustite mi da kažem nešto o svom iskustvu u predivnom mjestu zvanom Split.

U Split sam došla s prijateljicom Natalijom, s mojim ocem, bratom i prijateljem. Kada smo se približavali Splitu, sjetila sam se kako je to bilo prije deset godina. Ta sam sjećanja mogla osjetiti u zraku. Otišli smo na Spinut i tu sam prvi put iskusila razgovor s pravim Hrvatom. Naravno, pričali smo na engleskom. Osjećala sam se izgubljeno i zbumjeno, nisam mogla priča-

ti hrvatski. Zapravo, otkrila sam da nisam ni bila spremna! Srećom, tijekom vremena sam napredovala i pokušala sam ne pričati samo kad sam nužno trebala, kad bi me netko nešto pitao, već sam pokušavala pričati cijelo vrijeme. Čak i kad su mi neki odgovarali na engleskom jeziku, ja sam se trudila pričati hrvatski. Početak je, dakle, bio jako težak. Sve bilo drugačije: okolina, jezik, hrana. Po prvi put morala sam živjeti sama, dalje od svoje obitelji i prijatelja. Morala sam činiti stvari koje nisam prije činila, brinuti sam se za mudro trošenje novca i za svoje zdravlje.

U prvih nekoliko tjedana vidjela sam dosta razlika između Krakova i Splita. Shvatila sam da u Splitu ima dosta mačaka, što mi je bilo jako drago i zanimljivo. U Splitu se živi sporije nego u Poljskoj. Primjetila sam da Splićani koriste u svojim autima trubu da pozdrave one koje znaju, dok u Poljskoj ljudi voze brzo i ludo te sviraju tek kada žele požuriti ili posramiti vašu vožnju. Za Božić u Splitu ljudi jedu bakalar, a Poljaci šarana. Svidjelo mi se što predavanja na fakultetu traju samo 45 minuta, uz 15 minuta pauze. Za razliku od Hrvatske, u Poljskoj se ocjene kreću od 2 do 5. Ocjena 2 znači da ste pali ispit, pa mnogi studenti ‘mole’ za trojku. U hrvatskom jeziku upoznala sam neke riječi koje su mi smiješne, ali i privlačne, iako su u suprotnosti sa poljskim značenjem. Tako, primjerice, *pravo* (prawo) na poljskom jeziku znači *desno*, *milost* znači *ljubav*, itd... *Lipanj* je kod nas sedmi mjesec, a *srpanj* osmi mjesec. Jako komplikirano! Postoji i nešto čega nema u Poljskoj, a to odnijela sa sobom u Krakov. Riječ je o pjevanju na glas ili potiho. Splićani to često čine i mislim da je to veselo i lijepo. Ipak, posljednjih tjedana mog boravka u Splitu uviđala sam sve više sličnosti.

Također sam upoznala predivne ljude. Gdje god sam išla, svi su mi nudili pomoći pa sam se osjećala kao kod kuće. Zbog toga sam još više zavoljela Hrvatsku. Na fakultetu su me, osim studenata, oduševili profesori i osoblje koji su mi omogućili da iskusim život u Splitu na način koji sam doživjela. Ako već to nisam učinila, ovom prigodom želim zahvaliti svima!

Sam fakultet sličan je mom matičnom fakultetu, fakultetu Ivana Pavla II. u Krakovu. Čak je i zgrada slična. Osjećala sam se sigurno, znala sam da uvijek mogu doći i zatražiti pomoći, ukoliko mi je potrebna. I predavanja su slična. Oni kolegiji koje sam izabrala bili su zanimljivi, iako ponекad nisam razumjela neke riječi. Upoznala sam odlične profesore koji pričaju i više od onog što moraju, već dijele i svoja iskustva da nas pouče životu.

Znam da u Hrvatskoj ima dosta poljaka. Poljacima je Hrvatska jedna od najboljih destinacija za odmor. Nije ni čudo! Ovdje sam bila kroz jesen i zimu, a vrijeme je bilo prilično dobro. Budući da sam dosta dugo boravila u Splitu, pronašla sam neka predivna mjesta. Gotovo da znam cijelu mapu grada i mogla bih ga proći zatvorenih očiju! Uživala sam kad bih ostavila sve poslove, samo šeta-

IZ KRAKOVA U SPLIT: ISKUSTVO ERASMUS STUDENTICE

la i šetala. Jednom sam čak došla do Stobreča i tamo pronašla svoj stari stan. Neka mjesta su me posebno oduševila, poput Dioklecijana, nove palače, Rive, Marjana, Sustipana... Inače sam dosta sentimentalna pa pamtim i najmanje sitnice koje sam doživjela.

U Splitu sam doživjela kako građani vole svoju državu, kako su na nju ponosni. To me natjeralo da razmišljam o svojoj domovini. Bila sam daleko od svoga doma. Nedostajao mi je, ali sam počela osjećati veće poštovanje i čast što sam dio Poljske.

Tijekom boravka u Splitu odlazila sam na neka događanja koja su bila pripremljena za Erasmus studente. Nisam išla na puno takvih događanja, ali su mi se ona na koja sam išla svidjela. Jednom smo otišli na branje maslina. Nas petnaestak je otišlo u jedno selo gdje smo pomogli obitelji u branju maslina. Bilo je zamorno, ali i zabavno. Otišla sam, također, do Zagreba s ljudima s kojima sam polagala tečaj hrvat-

skog jezika. Tamo je bio sajam knjiga i kupila sam jednu knjigu koju sam pročitala u nekoliko dana. Nadalje, bila sam u Trogiru na Bakalarijadi i božićnom natjecanju u jedenju. Lijepo iskustvo! Išla sam još na nekoliko putovanja sa svojim prijateljima, u Kaštel, Međugorje, Sarajevo.

Erasmus+ program dao mi je priliku da iskusim sve nabrojeno, da upoznam nove ljude i prijatelje, da se maknem iz svoje kuće, svoje obitelji i pustim ih da se malo odmore od mene. Dobila sam priliku da vidim kako je svijet veći i bolji nego što sam mislila. Naučila sam nešto i o sebi! Sada imam mnoštvo slika i nekoliko suvenira. Ponekad ih gledam i sjetim se divnih šest mjeseci koje sam provela s vama. Nijednom nisam požalila što sam zgrabila priliku da živim u tako predivnom mjestu.

Možda jednoga dana dođem ponovo i nađem vas sve na istom mjestu, kao da nisam ni otišla. Stoga, vidimo se!

“U životu ne postoje velike ili male uloge, postoje samo dobro ili loše odigrane uloge...”

Klement Radosoljić

Samim svojim rođenjem, čovjek je dobio ulogu na prostranoj svjetskoj sceni. Svaka uloga na toj sceni ima posebno značenje i svaka je jednako bitna. Življennjem čovjek usavršuje svoju ulogu. Problem je u tome što nije svaka uloga pozitivna, a još je veći problem što se među njima javlja nesklad, odbijanje i neprihvatanje.

U životu ne postoje velike ili male uloge, ali ih čovjek s takvim značenjem prihvata. Svaka je uloga u svojoj biti velika. Potrebno ju je cijeniti, prihvati i produbljivati njezino značenje. Najgore je sumnjati u svoje ideale, tj. u svoju ulogu. Tada nastaju problemi. Sumnjom u sebe, čovjek potiče sumnju od strane okoline. Ako čovjek sam ne prihvata svoju ulogu, ne može očekivati da će je prihvati okolina. Ono što uništava sumnju za ono što je čovjeku darovano, jest ljubav prema tom daru, prema radu, svijetu i životu.

Razmišljujući o ulogama, prvenstveno mislim na ulogu čovjeka kao bića kojem je pružena uloga da živi u skladu s drugim bićima, ali to ne znači biti igračka kojom svako drugo biće može manipulirati. Više puta ulazimo u tuđe živote i to nam godi. Moramo se zapitati ostaje li nam vremena za vlastiti? Naravno, nije kasno za promjenu. Želimo li razmišljati o najboljim godinama života s osjećajem krivnje, hoćemo li se kajati što nismo jednostavno uronili u predivno more života

i otkrili svoju ulogu, prihvaćajući izazove koje plovidba nosi?

Život je putovanje u nepoznato. To je najduže i najljepše čovjekovo putovanje. Započinje njegovim rođenjem, a završava smrću. To je putovanje dar Bogom dan, a na putniku je znati prepoznati i uvažiti ljepote koje mu nudi, iskoristiti ga i

pomoći suputnicima koji se od njega razlikuju. Ne znam kamo me to putovanje vodi, ali sam sretan što mi je omogućeno, želim naučiti ispravno putovati. Želim naučiti ploviti morem života, ne samo plutati. Koji je smisao plovidbe? Prepuštiti se Kapetanu plovidbe, a sudio-nik plovidbe je svaki čovjek čija je uloga predviđena kako bi plovidba bila sigurna.

Drugi dio naslova ovog razmišljanja govori o tome kako postoje samo dobro ili loše odigrane uloge, a ja bih još nadodao da je čovjekova uloga „igrati dobru igru“, a sve je samo pitanje dobrog razmišljanja i prave odluke.

Medicina i Crkva: darivanje i transplantacija organa

Martina Vuletić

Razvojem tehnologije i znanosti medicina sve više napreduje. Novi aparati i otkrića u genetici uzrokuju velike prekretnice, međutim ponekad nisu dovoljni za rješavanje problema ljudi koji trebaju transplantaciju organa. Oni ovise o donatorima. To su „veliki“ ljudi koji iskazuju svoju želju da nakon smrti daruju bilo koji dio tijela radi presađivanja, kako bi nekomu drugom omogućili život. Sama transplantacija jest metoda liječenja koja teškim bolesnicima omogućuje presađivanje novoga organa koji bi im trebao omogućiti bolje uvjete života ili nadu za život. Danas se mogu presaditi bubrezi, jetra, gušterača, srce i pluća, a od tkiva koža, dijelovi kosti, srčani zalisci, krvne žile, rožnice i dr.

Darivanje organa plemenita je gesta. Ivan Pavao II. rekao je: „**To je odluka da se bez naknade ponudi dio vlastitoga tijela za zdravlje i dobrobit druge osobe.**“ Solidarnost prema nepoznatima, tj. nepoznavanje primatelja, darivanju daje posebnu moralnu i etičku vrijednost. Stoga, razumno darivanje dvojnoga organa kada se time drugom spašava život možemo smatrati ispunjenjem najuzvišenijega čovjekovog poziva. Papa i ovom prilikom upotrebljava snažnu riječ „razumno“ da bi izrazio pravi smisao darivanja. **Jer, ne smijemo se zabuniti pa darivanje činiti zbog pogrešnih razloga kako bismo zadovoljili sa-moispunjene ili podigli vlastitu vrijednost.** Nadalje, papa Benedikt XVI. – sada

papa u miru – na međunarodnome kongresu Papinske akademije za život rekao je: „Čin ljubavi izražen kroz darivanje vitalnih organa ostaje iskreno svjedočanstvo dobroćinstva, koje može vidjeti dalje od smrti kako bi život uvijek pobjedio.“

Život je Božji dar. Možemo reći da je čovjeku život darovan kao poziv za sudjelovanje u stvaralačkome djelu Božjem. **Darivanjem vlastitoga tijela darujemo dio samoga sebe.** To je najveća Isusova zapovijed – ljubav prema bližnjemu svojem. Medicina ima važnu ulogu u ostvarivanju toga plemenitog cilja.

Ponekad razmišljam kako je roditeljima kojima liječnici u bolnici nude na potpis potvrdu o doniranju organa. Najteži trenutak u njihovome životu. Dok se život jedne obitelji raspada zbog smrti, hitno se zovu neki drugi roditelji. Obavještava ih se da su pronašli odgovarajući organ baš za njihovo dijete. Možete li zamisliti tu sreću? Nova nada za život potomstva tu je.

Ljudi s doniranim organima nemaju samo rođendan zapisan u rodnom listu; oni svake godine slave i datum drugoga rođendana. To je dan u kojemu su dobili novo srce, bubreg ili jetru, njihov novi početak koji im je darovanjem donatora omogućila medicina. To im daje novu priliku da nastavak svojega ovozemaljskog života provedu darivajući svoju dobrotu, sreću, osmijeh i ljubav svojim bližnjima te da njihovo življenje bude poticaj za razumno darivanje organa.

Interpretacija čuda pomoću teorije determinističkoga kaosa

Marija Todorović (PMF Zagreb) i fra Jerko Koločrat

Postoje razne teme koje zaokupljaju ljudski um i tjeraju ga da prema njima zauzme stav tek nakon opširne misaone refleksije. Među tim temama je i pojava/dogadjaj koju/i nazivamo čudom. Razna su tumačenja i shvaćanja čuda. Većina ljudipromatra čudo kroz perspektivu vjere. **Međutim, postoje i realisti koji smatraju da se sva čuda mogu objasniti i protumačiti u okviru prirodnih zakona.** Ako to sada nije moguće, smatraju da će znanost sigurno napredovati i na koncu protumačiti ono što nam se sada čini nejasnim. Ipak, u ovome ćemo radu promatrati čudo kroz prizmu teologije i fizike i pokazati jedno od mogućih tumačenja čuda kao takvoga.

Teorija determinističkoga kaosa otvara zanimljivu alternativu dosadašnjim interpretacijama Božjih čuda te ostavlja prostor izravnoj Božjoj intervenciji u materijalne procese. Suvremena znanost temelji se na postavci da se dinamički procesi u svakom sustavu u prirodi odvijaju prema određenim prirodnim zakonima. Ti zakoni matematički se izražavaju dobivanjem jednadžbe gibanja za pojedini sustav. Ako za dinamički sustav znamo početne uvjete, tj. stanje sustava u nekome početnom trenutku te jednadžbe gibanja, tada, u načelu, pomoću jednadžbe gibanja možemo izračunati stanje sustava u bilo kojem budućem trenutku, pa su daljnje promjene sustava predvidljive. Time ovaj svijet na neki način postaje deterministički jer se uz određeni utjecaj mogu dobiti odgovarajuće posljedice. U takvome determinističkom svijetu –nakon što su stvoreni svijet i prirodni zakoni – nema prostora Božjemu utjecaju na buduća zbivanja.¹

¹ Usp. Vladimir Paar, Ivan Golub, *Granice*

Dinamički sustav

Pod pojmom dinamičkog sustava podrazumijevamo skup međusobno povezanih elemenata koji doživljavaju promjenu u vremenu. Kako bismo takav sustav opisali matematičkim rječnikom, obilježavamo ga varijablama, parametrima i pripadnim jednadžbama gibanja. Navedimo kao primjer dinamičkoga sustava kuglicu na njihalu. Variable su veličine koje u svakome trenutku opisuju stanje u kojem se nalazi taj dinamički sustav, pa je primjer toga brzinakuglice na njihalu. S druge strane, parametri –kao što su masa kuglice ili duljina niti njihala – jesu veličine koje opisuju sustav i ne mijenjaju se u vremenu. Jednadžbe gibanja određuju kako se tijekom vremena mijenjaju variable, odnosno stanje dinamičkoga sustava. Ako poznajemo stanje dinamičkoga sustava u jednome trenutku, tom jednadžbom možemo dobiti variable, odnosno stanje sustava u nekome budućem trenutku.²

znanstvenog determinizma – nove dodirne točke znanosti i religije: hipoteza čovjeku nedostupnog Božjeg djelovanja, u: Nova prisutnost, 1 (2003) 2, 196.

² Razmotrimo jednostavan sustav koji se sastoji od jednoga tijela koje se giba pod djelovanjem sile. Za opis toga gibanja uzmićemo varijablu udaljenosti tijela od ishodišta $x(t)$ koju zovemo položaj tijela. Nadalje, derivacija neke funkcije opisuje kako se funkcija mijenja u vremenu. Položaj je funkcija vremena, a njegovu derivaciju nazivamo brzinom. Ona opisuje kako se položaj mijenja u vremenu: $v(t) = \frac{dx}{dt}$. Pozitivnom brzinom položaj raste i tijelo se udaljava, dok se negativnom brzinom položaj smanjuje. Možemo potražiti i derivaciju brzine, odnosno veličinu koja opisuje promjenu brzine u vremenu. Tako dolazimo do akceleracija:

INTERPRETACIJA ČUDA POMOĆU TEORIJE DETERMINISTIČKOGA KAOSA

Određivanje početnih uvjeta, odnosno stanja sustava u određenome početnom trenutku, stoga je bitno kako bismo predvidjeli buduća zbivanja. Vrijednost početnih uvjeta nikada nije moguće odrediti savršeno točno, već uvijek s nekom pogreškom. Što je uređaj za mjerjenje precizniji, to je pogreška manja. Ali, ni napretkom tehnike ta se pogreška nikada neće moći svesti na nulu. **Znanstvenici su dugo vremena pretpostavljali da mala pogreška u izračunu početnih uvjeta nemaju veliki utjecaj na konačni rezultat jednadžbe gibanja.** Približnim poznavanjem početnoga stanja sustava i razumijevanjem prirodnoga zakona može se proračunati približno ponašanje sustava, tj. proizvoljno mali utjecaji ne rastu toliko da izazovu proizvoljno velike učinke. Međutim, novija znanstvena istraživanja pokazuju da se to može reći samo za linearne sustave u okviru regularnoga režima.

Situacija je potpuno drukčija u nelinearnim sustavima³ koji se, ovisno o parametru

cije koja je prva derivacija brzine, odnosno druga derivacija položaja: $a(t) = \frac{d^2x}{dt^2}$. Drugi Newtonov zakon opisuje gibanje tijela na koje djeluje sila $F = ma$, a s ovim izrazom za akceleraciju on postaje: $m \frac{d^2x}{dt^2} = F$. Dobili smo jednadžbu koja sadrži derivacije i stoga je nazivamo diferencijalnom jednadžbom.

³ Sustavi mogu biti linearni i nelinearni, ovisno o tome kakva je diferencijalna jednadžba koja opisuje ovisnost toga sustava o vremenu. U linearnoj diferencijalnoj jednadžbi veza funkcije i njezinih derivacija linearna je: $\frac{df}{dt} + f = g$. U nelinearnoj diferencijalnoj jednadžbi pojavljuju se varijable na neku potenciju veću od 1, tako da je primjer nelinearne diferencijalne jednadžbe: $\frac{df}{dt} + f^2 = g$. Elastična sila koja djeluje na tijelo ovisi o položaju toga tijela tako da je: $F = -kx$. Newtonov zakon postaje diferencijalna jednadžba koja opisuje gibanje: $m \frac{d^2x}{dt^2} = -kx$. Primjetimo da je diferencijalna

sustava, mogu naći u regularnome i kaotičnome režimu. Za sustav u kaotičnome režimu izvanredno male pogreške (čak i toliko male da se ne mogu izmjeriti) u poznavanju početnih uvjeta imaju drastičan utjecaj na matematička rješenja jednadžbe gibanja. To svojstvo u kaotičnome režimu nazivamo ekstremnom osjetljivošću na početne uvjete. Ako rješavamo jednadžbu pomoću računala, ono zbog svoje ograničene preciznosti (odnosno memorije) zapravo računa približno, zanemarujući znamenke iznad nekoga decimalnog mjesta. Za nelinearni sustav u kaotičnome režimu male računalne pogreške uzrokuju velike promjene u konačnom rečisu. Takvi događaji nisu deterministički, nisu predvidivi – zato i kažemo da su kaotični. Područje znanosti koje istražuje te probleme naziva se determinističkim kaosom. **Budući da stvarni svijet u mnogim aspektima uključuje složene procese koji sadrže segmente u kaotičnome režimu⁴, čovjek nikada neće biti u stanju sagledati i razumjeti svijet kao deterministički u svojoj cjelini.** Računalo s beskonačnom preciznošću i beskonačnom brzinom mogao bi biti samo Bog, koji bi dobio točno rješenje jednadžbi gibanja u kaotičnome režimu. Nikada, čak niti u načelu, čovjek neće moći biti svemoguć. Neće moći doći u položaj igranja uloge Boga, pred kojim su sve tajne svijeta jasno raskriljene.⁵ Kako bismo bolje razu-

jednadžba linearna jer je ovisnost funkcije i njezine druge derivacije linearna. Kad bi jednadžba koja opisuje položaj tijela bila:

$$\frac{d^2x}{dt^2} = ax^2, \text{ sustav bi bio nelinearan.}$$

⁴ Mnogi prirodni procesi – kao, naprimjer, atmosferski procesi koji na dulji rok određuju vremenske prilike, procesi u ljudskom memozgu pri misaonim aktivnostima ili golem broj povezanih biokemijskih oscilatora u imunološkome sustavu čovjeka – često su u kaotičnome režimu. (Ivan Golub, Vladimir Paar, *Skriveni Bog*, Teovizija, Zagreb, 2011.³, 27.)

⁵ Usp. Vladimir Paar, Ivan Golub, *Granice*

mjeli ovisnost kaotičnoga sustava o početnim uvjetima i preciznosti računala, potražit ćemo rješenja jednadžbe gibanja za različite parametre i male promjene početnih uvjeta te se uvjeriti da je zbog konačne preciznosti mjerena nemoguće dobiti pouzdano matematičko rješenje jednadžbi gibanja.

Nelinearni sustav: regularni i kaotični režim

Sustav, odnosno vrijednost neke varijable, možemo opažati kontinuirano tijekom nekoga vremenskog perioda, ali i diskontinuirano, gdje se opažanja vrše samo u određenim vremenskim točkama.⁶ U drugome slučaju vrijednost varijable u n-tom trenutku označimo pomoću. Jednadžba gibanja onda opisuje kako se iz vrijednosti varijabli u n-tom trenutku izračunavaju njihove vrijednosti u (n+1)-om trenutku. Iteracija (preslik) matematička je funkcija koja iskazuje x_{n+1} ovisno o x_n : $b_{n+1} = f(x_n)$. Ako je zadana vrijednost varijable na početku x_0 , uzastupnom primjenom iteracije računamo $x_1 = f(x_0)$, $x_2 = f(x_1)$ itd. Ovakve jednadžbe za diskretne varijable jednostavnije je riješiti od diferencijalnih jednadžbi za kontinuirane varijable, a ovisno o tome radi li se o jednadžbama s linearnim ili s nelinearnim članovima, možemo dobiti pojave koje slično karakteriziraju oba tipa jednadžbi.

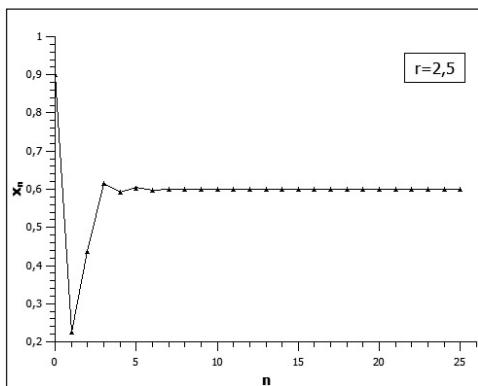
Promotrimo populacijsku jednadžbu: $x_{n+1} = rx_n(1 - x_n)$, u kojoj je r kontrolni parametar sustava ovisan o vanjskim uvjetima. Primijetimo da to možemo napisati kao $x_{n+1} = rx_n - rx_n^2$. U jednadžbi se javlja kvadrat varijable, pa kažemo da se radi o nelinearnoj jednadžbi koja će dati dvije vrste rješenja. Ova jednadžba može opisivati rast populacije koji se usporava kada dosegne određenu

znanstvenog determinizma – nove dodirne točke znanosti i religije: hipoteza čovjeku nedostupnog Božjeg djelovanja, 197.-200.

⁶ Usp. Vladimir Paar, *Fizika 4*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., 124-133.

granicu. Pritom je x_n omjer broja subjekata u n-tom trenutku i maksimalne moguće populacije, što znači da se vrijednosti x_n kreću između 0 i 1.

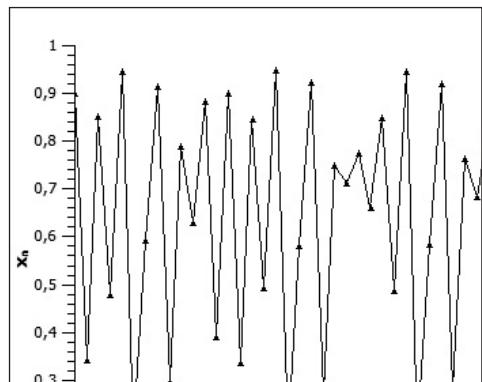
Prvo riješimo jednadžbu tako da je $x_0 = 0.9$, odnosno populacija je 90% maksimalnemoguće populacije, te postavimo kontrolni parametar na $r = 2.5$. Neka računalo računa iterande i pritom svaki put zaokružuje rezultat na 7 decimalnih mesta, unoseći ga u sljedeću iteraciju. Dakle, imamo dvije pogreske u svakome koraku – ulazna veličina približna je i u konačnom rezultatu imamo zaokruženu vrijednost. Na slici 1. prikazani su rezultati za iterande:

Slika 1. Vrijednost uzastopnih iteranada za $r = 2.5$ i $x_0 = 0.9$

Za ovu vrijednost kontrolnoga parametra iterandi su se približili jednomu broju, 0.6000000. Graničnu vrijednost kojoj konvergiraju iterandi porastom rednoga broja n zovemo atraktorom perioda 1, a sustav je u linearnome režimu. Nadalje, promotrimo rješenja kada se kontrolni parametar poveća na $r = 3.79$, a vrijednost varijable u početnome trenutku opet iznosi $x_0 = 0.9$.

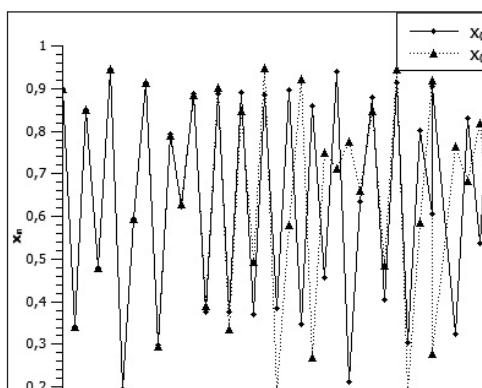
INTERPRETACIJA ČUDA POMOĆU TEORIJE DETERMINISTIČKOGA KAOSA

Slika 2. Vrijednost uzastopnih iteranada za $r= 3.79$ i $x_0 = 0.9$

Dobivena rješenja ne konvergiraju nekoj vrijednosti, odnosno ne možemo uočiti neki period ponavljanja. Za ovu vrijednost parametra sustav se nije stabilizirao u nekoj vrijednosti, već se pojavio kaotični režim u kojem imamo kaotični atraktor s beskonačno mnogo rješenja.

Zanimljivo je promotriti što se događa sa sustavom kada malo promijenimo početni uvjet, tako da on iznosi $x_0 = 0.9000001$, te usporedimo s već izračunanim vrijednostima na slici 2. $\text{zax}_0 = 0.9000000$. Neka vrijednost kontrolnoga parametra ostane $r = 3.79$ jer je tada sustav u kaotičnom režimu.

Slika 3. Usporedba rješenja za $x_0 = 0.9000000$ i $x_0 = 0.9000001$

Za bliske početne uvjete iterandi imaju vrlo sličnu vrijednost na početku, no razlika među njima brzo raste i konačno se u rješenjima ne uočava nikakva sličnost. Sustav u kaotičnom režimu ima izrazitu osjetljivost rezultata na najmanje promjene u početnim uvjetima. Time dolazi do sloma determinizma s obzirom na to da početnu vrijednost ne možemo nikada izmjeriti posve točno, već s konačnom preciznošću. Prilikom mjerjenja početnoga uvjeta za dvije bliske vrijednosti, koje su u granicama pogreške, dobijemo potpuno različite rezultate. Pritom ne možemo odrediti koja je od izračunanih vremenskih serija točna s obzirom na to da su obje unutar granica pogreške prilikom mjerjenja.

Izračunajmo sad vremensku seriju za iste vrijednosti početnoga uvjeta i kontrolnoga parametra, ali neka računalno ima preciznost od 15 decimalnih mjesta. Usporedimo to s prethodnim rezultatom.

n		
0	0.9000000	0.900000000000000
1	0.3411001	0.341100000000000
2	0.8518055	0.851805494100000
3	0.4784226	0.478422669476798
70	0.9427387	0.529925462729635
71	0.2045936	0.944105928718781
72	0.6167659	0.199998012251181

Tablica 1. Usporedba rješenja različitih preciznosti računala

Vremenske serije pokazuju podudaranje samo prvih članova, dok su vrijednosti viših iteranada potpuno različite i ovise o preciznosti računala. Nijedna izračunana serija nije pravo rješenje s obzirom na to da će računalno uvek imati konačnu preciznost te da će nakon nekoga člana davati nepouzdane vrijednosti. **Konačna preciznost računala dovodi do sloma determinizma s obzirom**

na to da se kaotična zbivanja nikada neće moći predvidjeti.

Samo Bog može izbjegći probleme osjetljivoga mjerjenja početnih uvjeta te ovisnosti o računalnoj preciznosti, što znači da događaji koji su za nas kaotični i nepredvidivi za Boga postaju deterministički i predvidivi. Stoga se otvara mogućnost izravnoj Božjoj intervenciji u materijalne procese, koju čovjek ne može otkriti znanstvenom metodom. Bog može uzrokovati ekstremno male promjene početnih uvjeta ili parametara u kaotičnom režimu te na taj način potpuno

promijeniti tijek fizičkih procesa. Čovjek ne može i nikada neće moći znati je li Bog intervenirao u kaotičnom režimu. U svakome slučaju takva Božja intervencija ne zahtjeva promjenu ili suspenziju prirodnih zakona. Takvo Božje čudo, uzrokovano izravnom Božjom intervencijom, odvijalo bi se potpuno u skladu s poznatim prirodnim zakonima.⁷

⁷ Usp. Vladimir Paar, Ivan Golub, *Granice znanstvenog determinizma – nove dodirne točke znanosti i religije: hipoteza čovjeku nedostupnog Božjeg djelovanja*, 205.

Spoznaj samog sebe

s. Marina Fuštar

Ljudi putuju pa se dive visovima planina, divovskim valovima mora, dugim tokovima rijeka, širokom prostranstvu oceana i kružnom gibanju zvijezda, a pored sebe prolaze i – ne čude se ničem (sv. Augustin).

Pitanje „Tko sam?“ lebdi nad svim vremenima i prostorima ljudske misli, od njegovih početaka do danas. „Spoznaj samog sebe“ pozivao je, prema legendi, već i natpis na Apolonovom hramu, na ulazu u proročište Delfi, u staroj Grčkoj. Pokušaj čovjeka da odgovori na ovo pitanje početak je putovanja u dubinu, propitkivanja i otkrivanja, početak traganja, ne samo za svojim identitetom kao jedinke, nego i svojim mjestom u svijetu i povijesti. U svojim traganjima, nerijetko praćenim velikim tjeskobama i lutanjima čovjek je nudio odgovore, ponekad slijedeći utabane staze već poznatog mišljenja, a ponekad hodeći sasvim novim putovima. No, odgovor na ovo pitanje kao da čovjeku uvijek iznova izmiče stupajući se s velikom taj-

nom o svemiru, razlozima te smislu stvaranja i postojanja. Iako je ljudskom umu potpuna istina o njemu samom zatrta, otkrivati i stvarati sklad u svom malom, darovanom djeliću svemira ostaje trajan izazov, teškoća je, ali i ljepota svakog ljudskog življena.

Gdje je nestao čovjek?

U suvremenom svijetu, većina je ljudi, naizgled, daleko od metafizičkih pitanja, okupirana nekim posve drugim stvarima, sa sve manje vremena i smisla za uočavanje

čudesnosti, šifriranih poruka kroz ljepotu i smislenost stvorenja. Poznavati sebe, potrebno je danas iz praktičnih razloga. Psihologija će reći da je poznavati svoje kvalitete, razvijati samopouzdanje i podizati razinu samosvijesti važno jer je ključ svakog uspjeha. Kao da je čovjek, ovladavši prirodom i usavršivši tehnička sredstva, i na samog sebe počeo gledati kroz prizmu korisnosti i funkcionalnosti, vrednovati se kroz efikasnost, količinu uspjeha ili neuspjeha. A strepnja nad gubitkom zdravlja, ljepote, novca, moći ili slave čuči u mnogim dušama kao ptica zloslutnica neminovnog urušavanja čitavog zdanja njihovog života. Događa se da oni koji prionu uz blaga svijeta dožive razočaranje jednom kad ih taj isti svijet odbaci bez milosti. No, čovjek u stvorenom svijetu ima puno veće dostojanstvo od pukog sredstva ili broja, a upoznati sebe istinskoga, svoje izvorište i svoj cilj, smisao svog postojanja, početak je svakog svjesnog, slobodnog, življenja vrijednog života. Ponekad vođeni unutarnjim nemirom i čežnjom, a ponekad tek suočeni s patnjom, umiranjem ili nekim drugim dubokim i potresnim iskustvom, većina će ljudi, prije ili poslije, ipak postaviti sebi pitanje Stvoritelja.

Duhovnost – put samospoznaje

Zavirimo li malo u spise duhovnih učitelja, kako onih starijih, tako i onih nama u vremenu bližih, vidjet ćemo da zadatak spoznavanja i prihvaćanja samog sebe redovito stavljaju na početak duhovnog puta. Znamo da Bog prvi traži čovjeka, i nalažeći ga u bespućima povijesti, objavljuje mu se otkrivajući mu postupno istinu o sebi i njemu samome. Svetlo Božje Riječi pomaže i nama danas rasvijetliti svoju vlastitu povijest spasenja. No, čovjek za Boga nije pasivan primatelj milosti, on od njega

traži odgovor i suradnju ili kao što napisao sv. Augustin: „Bog koji te stvorio bez tebe, neće te i spasiti bez tebe.“ Štoviše, Bog traži cijelog čovjeka. Naklonost Božja i njegova obećanja čovjeku su uistinu velika. Čovjek koji je njegovom milošću dodirnut nastoji mu na ljubav ljubavlju odgovoriti. Osluškujući njegovu Riječ i kušajući njegovu prisutnost, nadahnjujemo se primjerima svetaca, trudimo se u stjecanju kreposti, sakramentalnog života i molitve, a onda nam se dogodi pad i sruši se naša idealna slika sebe kao kula od pijeska pod nale-

tom grijeha za kojeg smo mislili da ćemo mu se moći oduprijeti. Shvatimo da smo padali sve vrijeme dok smo mislili da stojimo. Razlog, ili barem dio razloga, leži u pokušaju da zaobiđemo same sebe u svojoj ljudskosti i prizemljenosti i naprečac stignemo do savršenstva. No, do Boga nema putova izvan nas samih. On nam dolazi u našoj konkretnoj stvarnosti, u našoj istini i zato je upoznati i prihvati sebe u svojoj istini prvi uvjet svakog duhovnog napretka. Od svoje neznatnosti ne treba bježati jer Bog djeluje suprotno logici svijeta. A. Grün u svojoj knjizi *Duhovnost odozdo*, govoreći o Utjelovljenju Božjem u Isusu Kristu, piše: „Isus je rođen u štali, a ne u

palači. Ne u glavnom gradu, nego u Betlehemu, u provinciji, u onom beznačajnom u nama, želi se on roditi.“ Bog nam dolazi, dakle, unatoč našim grijesima, u našim slabostima, neuspjesima, na tim mjestima smo pozvani primiti ga i dopustiti mu da se rodi, u iskustvu patnje i nemoci, potpunog kolapsa vlastitih snaga. Ovo su povlaštena mjesta susreta istinskog sebe s Bogom, mjesta gdje se, dotaknuti milošću, preobražavamo i bivamo nanovo čudesno stvarani. I jedino što ovdje trebamo posjedovati je poniznost. Sveti pismo nas više puta upućuje na istinu da se Bog oholima protivi, a poniznima daruje milost. Dakle, ne prihvativmo li sebe u istini, odnosno, ako smo bez stava poniznosti, iskustva preko kojih trebamo rasti postaju nam kamen spoticanja. Ostajemo frustri-

rani i razočarani u vlastitoj tami, ustrajavaći u pogrešnoj slici sebe i zatvarajući vrata za Božje djelovanje. Samo ponizni, lišeni tereta lažne veličine, putuju brzo i sigurno na putu spoznaje sebe i Boga.

Čudesna kruna stvaranja

Na kraju, kršćanska potraga za vlastitim identitetom potraga je za izvornom slikom koju Bog ima o nama dok nas stvara, a ona je, zasigurno, ljepša nego što mi možemo i zamisliti. Dopustimo mu stoga da nam je pokaže. Tako ćemo se moći istinski čuditi i diviti Božjem djelu s nama barem kao što se divimo visovima planina, valovima mora, nebū i zvijezdama i klikati zajedno s psalmistom: „Hvala ti što sam stvoren tako čudesno, što su djela tvoja predivna“ (Ps 139,14).

Naučena bespomoćnost nečitanja ili moć čitanja?

Josip Ulić

Teško je danas pročitati jednu poštenu knjigu. Sposobnost usredotočenja djece i mladeži danas je u opadanju. Ne da danas slabí užitak za čitanjem, nego je gotovo teško naći osobu koja u njemu uživa. Danas roditelji djeci sve rijede čitaju dok dječa sve više vremena provode pred ekranim i to predstavlja jedan od temeljnih problema. Djeca konstantno gledaju ekran koji svakih nekoliko sekundi mijenja podražaj dok ga knjiga mijenja najmanje svakih pet minuta(k tomu, ako je knjiga teško razumljiva, na jednoj stranici možemo se zadržati i petnaestak minuta). Dakle, zahvaljujući ekranu mozak registrira brze podražaje te se tako nauči na hiperaktivnost mijen-

njanja slike dok je kod knjige – za one koji puno gledaju u ekrane – taj podražaj monoton, dosadan i krajnje uspavljajući te se tako gubi borba s čitanjem. Jednostavno je – ekran nam sliku mijenja svakih par sekundi, dok na jednu stranicu knjige buljimo od pet minuta nadalje. To mozgu, naravno, nije zanimljivo i on traži podražaj pa nam se zato ne da čitati ili, drugim riječima, zato nam se spava dok čitamo. No, ni to nije sve: današnje generacije i generacije koje dolaze smatraju da čitanje nije *cool*; štoviše, neke je pojedince sram da ih netko vidi s knjigom. Naravno, čast iznimkama!

Mi u svojim sredinama u kojima se krećemo možemo primijetiti da su djeca

i mladež sve više vezani ili, blaže rečeno, zainteresirani za aktivnost s ekranima: gledanje televizije, igranje igrica, „surfanje“ po internetu itd. Danas se kod djece, kako navodi *Daily Mail*, općenito može primijetiti opadanje sposobnosti koncentriranja na duže vrijeme, što smo već spominjali. Usredotočenost je manja nego ikad prije. Složio bih se s britanskim znanstvenicima koji tvrde da bi se roditelji trebali više potruditi kako bi njihova djeca kod kuće više čitala, stvarajući tako naviku čitanja za budućnost. Pa, najlakše je djetu upaliti ekran, koji god, te ga se tako riješiti ili, blaže rečeno, tako mu dati neku zanimaciju. Naravno, prepuštanje ekranu ne mora u cijelini biti pogrešno – ima puno zanimljivih, korisnih i konkretnih stvari koje ekran brže prenosi. No, smatram kako se ekranu ne valja prepustiti, nego ga treba konzumirati ciljano. Naprimjer: danas je ta i ta emisija, utakmica ili što god; pogledat ču je, a iza toga gasim ekran jer u bes ciljnome buljenju u nj ili u tome da mi on postane glavni sugovornik, moj shizofreni lik, nema ničega korisnog. **Bes cilnjim zurenjem u ekran postajemo meta medij-ske manipulacije bombardiranja svime i svačime dok je, s druge strane, kompli-lacija konkretnosti ekrana i knjiga idealna za razvijanje i formiranje osobnosti u usponu ciljevima života.** Djecu treba oslobađati naučene bespomoćnosti nečitanja i učiti ih kako je moćno čitati knjige. Kako smo već spomenuli, djeca odrašla uz ekrane i internet smatraju da čitanje nije *cool*; štoviše, još im je i neugodno da ih prijatelji vide s knjigom. Čitanje nije u modi, nije *in*, kako kaže jezik mladih.

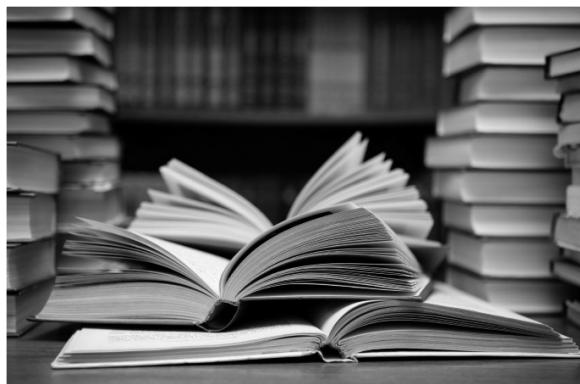
No, je li pogrešno i čitati zato što je *in*? Zašto uopće treba zavoljeti čitanje? Korisno je definirati što je to privlačno u čita-

nju i zašto je ono korisno za um i duh. Čitati zato što je to *in* isto je pogrešno jer je takvo čitanje površno – ne može potaknuti promjenu u znanjima, napretku sposobnosti, a ni djelovati na širenje horizonta. Čitajući nešto zato što je *in*, u današnjemu modernom svijetu u ruke često možemo uzeti marginalne ili, još gore, trivijalne knjige – one koje je iznjedrilo društvo, ono isto društvo koje ionako ne čita, nego samo više: „To je *in*, to je *in!*“; tako se, primjerice, kao „*in*“ knjiga istaknulo trivijalnih „Pedeset nijansi sive“. Dakle, potrebno je usaditi istinsku ljubav prema čitanju; treba se uživiti u fiktivne svjetove, uživati u virtualnosti jezične arhitekture, a iz svega toga treba crpiti hranu za mozak i prikupljati materijal za svoju osobnost. Čitanje iz užitka ključno je za razvijanje djece, mladih, i svih drugih. Danas mladi bježe od knjige kao vrag od tamjana, a čitanje iz zadovoljstva smatraju istinitim kao i postojanje Zubić Vile. Mnogi smatraju da nesklonost čitanju proizlazi iz prirode suvremene djece tehnološko-digitalne ere. Nadalje, danas se ne čita jer se ustalilo mišljenje da je čitanje krajnje dosadno, nezanimljivo, naporno, beskorisno itd. Naučena bespomoćnost vlada čitanjem. Naime, naučili smo ne voljeti čitanje i to tvrdo držimo. Pa, hajmo skinuti

okove naučene bespomoćnosti i zavolimo čitanje! Čitajući, jezik se razvija prirodno i spontano, usvajaju se novi izrazi, širi se fond riječi i povećava se sposobnost usmeno-ga i pismenoga izricanja vlastitih misli.

Čitanje je jedno od sredstava pomicanja s mrtve jezične točke i rasta u boljemu izricanju vlastitih misli. Knjiga je medij koji nam – za razliku od ekrana koji nam pruža kompletan vizualni doživljaj, ne ostavljući pritom puno praznoga prostora za zamišljanje i maštanje – ne servira gotovu sliku. S druge strane ona nam daje prostora za razvijanje misli i mašte, pa se u glavi svakoga čitatelja stvara posebna slika onoga što piše. Naime, svi mi možemo čitati istu knjigu, istu stranicu, isti redak, ali ćemo svi stvoriti drugačiju sliku. Tu se misli na „čitanje između redova“. Pisci prava značenja i prave poruke često umetnu u usporedbe, metafore i ostale stilske figure – zato čitanje zahtijeva interpretaciju. Napisano često ima dublji smisao koji treba objasniti. Dakle, potrebno je čitati između redova i to je dublja razina čitanja; zato nekima čitanje nije interesantno – jer je zahtjevno – ali, kad se nauči tumačiti tekst, u glavi postaje zanimljivo; čitanje postane razgovor, a sugovornik je knjiga. Sugovornik koji vam, zamislite, može postati mentorom. Knjige su sakriveno blago. Moram ovdje parafrasirati Taija Lopeza, koji kaže da su sugovornici kao mentori odlični

podebljane, već je prepušteno čitaču da on podeblja stvari važne njemu, da izvuče nešto za život.

Nadalje, čitanje nam omogućuje da otputujemo bilo gdje i bilo kada. Putovanje kroz vrijeme nije moguće, a putovanja duž zemlje su skupa; čitanje je jedno od načina doživljavanja različitih mjesta. Isto tako, knjige nam omogućuju da se privremeno nastanimo u tijelu i duši druge osobe, omogućivši nam tako da stvari vidimo njezinim očima, da osjećamo njezine pro-

kada su živi, ali mnogi od njih više nisu živi: Shakespeare, Gandhi, Albert Einstein, Blažena Majka Terezija, Sveta Terezija Avilska, Sveti Augustin... Ali, kad bih vam rekao da su svi ti ljudi u mojoj kući i da će biti тамо ovu subotu dajući mi odgovore, biste li vi došli u moju kuću? Ma, mnogi bi kupili i avionske karte te došli u Split. Oni jesu u mojoj kući, u mojoj sobi – oni su u mojoj biblioteci, a mogu biti i u vašoj kući, u vašoj biblioteci! Stoga, pronalazite mentore u knjigama! Čitajte više. Neka vam knjiga bude prijatelj, mentor od kojega ćete pokupiti nešto za život. Zašto sutra ne biste popili čaj s, naprimjer, Svetim Augustinom? Da, prijatelji, mentorima vam mogu biti najveći umovi, svetci,

blaženici, spor-taši – naravno – preko svojih knjiga. Oni vam mogu davanati odgovore na mnoga pitanja, i to danas, u vašoj sobi. Zato, čitajte! Isto tako, ljepota knjige u tome je što važne stvari nisu

NAUČENA BESPOMOĆNOST NEČITANJA ILI MOĆ ČITANJA?

bleme. Promjenom perspektive i uživljavanjem u tuđi identitet doprinosimo razvoju empatije i sposobnosti razumijevanja drugih ljudi. Ali, ni to nije sve, osim što nam knjiga omogućuje da razumijevamo druge, ona nam omogućuje i da razumijevamo sebe. Ako kvalitetnu knjigu pravilno koristimo, čitanje može biti jedna metoda samoterapije. Uvjetno rečeno, možete sami sebi postati terapeutom. Kroz kvalitetnu knjigu ne zavirujemo samo u fiktivne svjetove, već i u sebe. Naime, knjiga nas potiče na promišljanje o nama samima, čime postojeće probleme ne guramo pod tepih naše podsvijesti, nego ih iznosimo na svijetlo kako bismo ih vidjeli, sagledali, o njima razmislili, te kako bismo ih pokušali riješiti, što je zdravije od ignoriranja. Volite maškare? Odlično, jer vam knjiga svakoga dana omogućuje maskenbal. Knjiga nam omogućuje da istovremeno budemo i kraljević i prosjak. Nadalje, čitanje nam često pruža nekakvo nadahnute, stvara u čitatelju osjećaj o mogućnosti mogućega, ali i nemogućega, dajući mu inspiraciju i vjeru u ostvarenje snova. Važno je i to da čitanje stvara kritičko mišljenje. Bajka o ružnome pačetu jedan je primjer koji može poslužiti kao poticaj za kritičko promišljanje. Kao ružno pače, nije bio prihvaćen u svojoj okolini – odbacili su ga i rugali mu se; kada je postao labud, svi su se divili nje-

govoj ljepoti. Ova bajka može biti poticaj za razgovor s djetetom o vanjskome izgledu, o načinu na koji prosuđujemo lude i o kriterijima na temelju kojih ih prihvaćamo ili odbacujemo. Treba zavoljeti čitanje kako nas ne bi bila briga što čudno izgledamo čitajući knjigu u autobusu ili na klupi, ali i da bismo u ovome užurbanom svijetu mogli nakratko zastati i promišljati, zamisljati, maštati itd.; da bismo u trenutku kada nestane struje i baterije pred ovim

svijetom slegnuli ramenim, upalili svijeću i uzeли knjigu u ruke, bez stresa kad će se ponovno osvijetliti ovaj svijet koji za većinu i ne postoji ako nema struje i baterije. Doista,

čitanje je duboko a, što više čita, svaka osoba i uranja dublje jer i razumijeva dublje. Zato sve pozivam na konkretno i kvalitetno čitanje jer čitajući ne udaramo glavom u zid neznanja, nego ga preskačemo, uranjujući u duboko more mogućnosti i oblikovanja.

P.S. Ako ste ovo pročitali do kraja, uspjeli ste; natjerali ste se, moćni ste, samo tako nastavite – imate veliki potencijal. Sada otidite i družite se s nekim genijem koji vam može ponuditi odgovore na neka vaša najdublja pitanja, a sve to čitajući knjige. Neka knjige uvijek budu uz vas.

N.B. Kad je teško kažu dosta, ali ima lijek protiv toga – formula je *volja!*

Disciplina u putu kojim rjeđe se ide

Marko Vrkić

Život je težak. Život je zamršen. Ove dvije kulturne rečenice Scotta Pecka, autora svjetskih uspješnica *Put kojim rjeđe se ide i Korak dalje putem kojim rjeđe se ide*, govore nam mnogo o autorovoju mi-

sli, psihologiji i pogledu na životu. On, kao psihijatar, ne nudi ljudima laka rješenja, "olakšanje", već im otvara novi pogled na stvarnost, ospozobljavajući ih da se uhvate u koštac sa svojim životom, a ne da netko drugi to čini umjesto njih. Temeljni pojam koji se, gotovo neprekidno, provlači kroz njegove tekstove jest *disciplina*. Pomoću čudno, s obzirom na to kako u suvremenom svijetu taj pojam i nije baš visoko na ljestvici popularnosti. Danas se do nekog rezultata nastoji doći što brže i bezbolnije, a disciplina se definitivno ne uklapa u takve kriterije. Ipak, prihvatanje Scottove *disciplinirane psihologije* danas je svjetskih razmjera. Zašto? Možda zato što je on nevjerojatno realan u svojim razmišljanjima, a to je lako prepoznati. Nastoji se približiti stvarnosti što je više moguće i iz tih temelja gradi spoznaju. **Disciplinu ne predstavlja kao svrhu, već kao sredstvo nužno za rješavanje teških situacija koje nas neizostavno prate u životu.** Scott Peck prvo poglavljie *Puta kojim rjeđe se ide* posvećuje upravo disciplini, a najviše se zadržava na pitanju odnosa discipline i životnih problema.

Svaki problem u životu se može riješiti ako u rješenje uključimo i disciplinu. Problemi, osim što nam mogu zadavati glavobolje, mogu biti i naši saveznici. Ovisno kako ih upotrijebimo. Baš

zbog njih duhovno i mentalno rastemo. Život nam ponekad može izgledati kao hrpa problema, a postupak suočavanja s problemima bolan, stoga je naša naravna reakcija izbjegavanje problema. Umjesto da se suočimo s njima, licem u lice, radije ih zabilazimo. Scott Peck tvrdi kako je sklonost izbjegavanju problema i patnje primarni temelj svih ljudskih mentalnih bolesti. Kod izbjegavanja boli i patnje, izbjegava se osobni razvoj. **Osoba mora uvijek biti svjesna kako se problemi ne rješavaju sami. Pojedinac ih mora sam riješiti, inače zauvijek ostaju prepreka u duhovnom rastu.** Postoji korak koji prethodi rješavanju nekog problema, a radi se o prihvatanju *odgovornosti*. Dok ne priхватimo odgovornost za rješavanje nekih životnih situacija, dotada ih nećemo ni riješiti. Potrebno je uteći život u svoje ruke, iz pasivnosti prijeći u aktivnost, jer smo prvenstveno mi oni koji smo odgovorni za vlastiti život i njegov napredak. Nakon odgovornosti, Scott nagašava još jednu točku. Kaže da je u osobnom razvoju neminovno bitna *posvećenost istini*. Tragati za istinom možda se nama, budućim teologima, čini više kao jedan teološki imperativ, no on je i važan zahtjev

mentalnog zdravlja. Istinu treba staviti na prvo mjesto te ju smatrati je važnijom od udobnosti i svake vrste ugode, jer mentalno zdravlje i nije ništa drugo nego proces posvećenosti stvarnosti i istini pod svaku cijenu. Do svega toga dolazi se preispitivanjem, koje može biti preispitivanje vanjskog svijeta ili unutrašnjeg svijeta. Naravno, ovo drugo je puno teže i bolnije pa upravo većina ljudi bježi od toga. Da bismo vidjeli vlastitu unutrašnjost onakvom kakva jest, bez ukrašavanja, potrebno je hrabrosti. Na mnogim mjestima, Scott Peck se žali na nedostatak hrabrosti kod svojih pacijenata. Smatra da je glavni razlog zašto ljudi ne idu na psihoterapiju upravo nedostatak hrabrosti. No, oni koji se uspiju odvažiti i ustraju u tome, dolaze do uspjeha.

Scott Peck izrazito je realan i razuman tražitelj istine koji gotovo nikada nudi lagana rješenja, već uvijek upućuje na uži, teži put. Takav put je nužan za duhovni razvoj. **Ako želi uspjeti i daleko dogurati na životnom putu, od pojedinca se očekuje disciplina i odgovornost.** Životno putovanje često je prožeto raznim nevoljama, olujama iz kojih se osoba neće moći izvući ako ne posegne za disciplinom koja kad-tad dovodi do uspjeha. Ona odgaja čovjeka da bi postao sposoban odreći se samoga sebe i vlastitih užitaka za potrebe nekog višeg cilja. Ona čovjeka uči biti više čovjekom, boljim čovjekom... Makar to značilo i da se treba ići *putem kojim se rjede ide!*

Na kojoj si strani?

fra Ivan Grubišić

Naravno, mislim na tebe, dragi čitaoče. Želim ispitati tvoje kršćanstvo. Želim da ti ovaj tekst bude mali ispit savjesti. Budi iskren prema sebi. Dopusti da ova slova koja budeš čitao budu ogledalo u kojemu motriš svoj stav kojim stojiš pred Isusom Kristom. Moja želja jest tvoje budjenje, ako spavaš. Želim ti govoriti riječima svetoga Pavla: „Pročudi se ti što spavaš i zasvijetlit će ti Krist.“

Danas su u našem kvazikršćanskom društvu prisutna dva pogleda ili, bolje rečeno, dvije krajnosti unutar kršćanskih vjernika, koji sebe smatrali onima koji prihvataju Krista i koji su mu zahvalni za sve što je za njih učinio i što i dalje čini. Govor je o dvama putovima – o putu divljenja i o putu nasljedovanja. Svatko se može, u najmanju ruku, prepozna-

ti u objema skupinama, no cilj je osvijetliti ovu problematiku jer je divljenje, ako nas ne osposobljava za radikalno nasljedovanje, zaista problem.

Poznati Danski filozof Søren Kierkegaard poticajno je opisao i jedan i drugi pristup pa će ovdje iznijeti nekoliko sažetih misli ovoga pisca koje bi nas trebale potaknuti na radikalnije i iskrenije nasljedovanje Gospodina našega Isusa Krista.

Koja je, dakle, razlika između onoga koji se divi Isusu i onoga koji ga slijedi? Onaj koji nasljeđuje jest i želi biti ono čemu se divi, dok se onaj koji se divi drži kao osobom izvan predstave. Možda i ne uočava da onaj kojemu se divi, dakle Isus Krist, prema njemu ima neki zahtjev, tj. da postane ono čemu se divi.

Divljenje je po Kierkegaardu opravдано само тамо gdje me neki uvjet, tj. nešto što nije u mojoj moći, prijeći da budem ono čemu se divim, čak i kad bih to rado htio. No, drugačije je u odnosu prema općeljudskome ili prema onome što svaki čovjek može – bezuvjetno svaki čovjek – prema onome što nije vezano ni za kakav uvjet, osim onoga koji je u moći svakoga čovjeka. Ovdje je divljenje na krivome mjestu, podmuklost koja traži izgovor i opravdanje. Ako znam nekoga čovjeka kojega moram poštovati zbog njegove nesebičnosti, požrtvovnosti, plemenitosti itd., onda mi nije zadatak diviti mu se; trebam mu biti jednak. Ne smijem se zavaravati i umišljati da bi to bilo nešto (misli se na divljenje) što bi mi se pribrajalo u zasluge. Radije trebam razumjeti da je ovo samo prigovor mlitavosti i slabosti; ja mu trebam biti jednak jer mi je moguće da to budem, stoga nemam razloga diviti mu se. Divimo se onim stvarima koje su nam nedostizne, nemoguće za ostvariti. No, život Kristov Put je kojim možemo i trebamo ići.

Lako je uvidjeti, nastavlja Kierkegaard, da je u odnosu prema Kristu neistina, krivotvorina – ukratko grijeh – htjeti se divi-

ti umjesto da ga se slijedi. Jer, što se događa – budu li se kršćani Kristu samo divili, oni će mu svoju vjeru rado posvjedočiti najsnažnijim izrazima te je njihovo veliko zadovoljstvo dati mu do znanja da njegova težnja ima njihovo puno odobravanje, njihovo divljenje. Oni ne taje da se bune kako protiv njega rade podlost i bijeda. Ali, dotle – ne i dalje. **Oni koji se dive često su puta toliko oprezni u očitovanju svojega negodovanja zbog pogrde svoje vjere da sebe donekle osiguravaju od toga da ne dođu na udar iste zlobnosti.**

Stoga oni očituju svoje negodovanje nekako iz prijajka, biraju mjesto i okruženje u kojem se mogu očitovati bez opasnosti, u društvu s onima koji se dive, u kojem mogu podići glas i grmjeti bez posljedica na štetu sebe, razgnjevljeni bijedom svijeta. Ali, kada im onaj koji se divi na bilo koji način da do znanja ne bi li se mogli odlučiti činiti baš isto što i on – da se u stvarnome svijetu bore za istinu i za pravdu umjesto da se igraju rata u dnevnoj sobi – tada je, odjednom, sve drukčije; tada se divljenje oprezno povlači. Štoviše, razbjesnit će se na njega. I, ne samo tada – razbjesnit će se na njega i ako ne prihvati njihovo divljenje jer shvaća da je ono krivotvorina, neistina. Zar je danas drugačije?!

Jer, u odnosu prema čudorednom htjeti se diviti umjesto htjeti naslijedovati samostan je izum ne loših ljudi, nego boljih – kako ih se mora nazvati – a ipak slabica, uz pomoć kojih pokušavaju osobno ostati izvan predstave. Oni samo uz pomoć snage zamišljanja stupaju u odnos s onim kojemu se dive; on je za njih kao kakav kazališni prizor, koji nešto jače djeluje samo zato što se odigrava u stvarnosti. Sebi samima postavljaju iste zahtjeve kavki se postavljaju u kazalištu – spokojno i

mirno sjediti, daleko od stvarne opasnosti. Oni pritom sebi u korist zaračunavaju to što mu se dive i time vjerojatno misle, na jedan prilično jeftin i ugodan način, imati udjela u njegovim zaslugama. Stoga, ako on želi prihvati njihovo divljenje, oni su na usluzi. Ali, da njihov život treba biti zahtjev, to oni ne žele razumjeti jer jedino što oni žele pronaći jest mir za samilosno divljenje, a ne biti na ispitu, što ovaj život upravo jest.

Na ovoj hridi mnogo je težnja koje su u početku bile čestite. Čovjek bi nadvladao sebe da bi se posvetio dobru, a onda bi

pao na ljudskome divljenju. Trebamo svoju pozornost opet usmjeriti na uzor, kako bismo još jasnije vidjeli u kojoj mjeri njegov život ima za cilj da ga se slijedi i da ne omogući da mu se dive. Možemo razumjeti one koji kažu „da možda u tome i ima nešto“. No, kad bi netko tvrdio da čvrsto vjeruje pa tu vjeru – u slučaju da tko u nju izrazi sumnju – još snažnije branio, a da onda ona nema nikakva utjecaja na njegov život, to bi bilo najveće moguće proturječje, dijelom i smiješno. Kada bi tako Krist malo tražio od onoga koji slijedi tek da bi se divio, koji će za sve što je uzvišeno i sveto tvrditi da je on u to uvjeren, tada bi i Nikodem bio spreman prihvati to; tada bi i onaj bogati mladić, koji nije htio sva svoja bogatstva razdati siromasima i slijediti, također bio spreman prihvati to; tada

bi bio spreman prihvati i onaj čovjek koji je samo tražio prethodni pokop svojega umrllog oca.

Ne sadrže li kršćanski moral i učenje o dužnosti zahtjev kršćanstva da se umre svijetu, da se odrekne zemaljskog, da se odrekne samoga sebe? Ne sadrže li dovoljno zahtjeva koji, ako ih se izvršava, mogu prouzročiti opasnost, pokazujući stvarnost koja očituje razliku između onoga koji se divi i onoga koji slijedi? Očituje se, naime, time da je život onoga koji slijedi u opasnosti, a onaj koji se divi drži se po strani, dok na riječima obojica priznaju istinu kršćanstva.

Razlika ipak ostaje: onaj koji se divi, ne želi podnijeti nikakvu žrtvu, ničega se odreći, ništa zemaljsko ostaviti, ne želi svoj život mijenjati; ukratko, ne želi biti ono čemu se divi, ali je zato neumoran na riječima, izrazima i tvrdnjama o tome koliko on uzdiže kršćanstvo. Onaj koji slijedi, nastoji biti ono čemu se divi i pred nj istupa ista opasnost kakva je nekoć bila povezana s priznavanjem Krista. Dakle, uz pomoć života onoga koji slijedi, opet postaje očitim tko su oni koji se dive jer su oni u velikoj mjeri ogorčeni onima koji slijede.

Gotovo da je došlo dote da – premda tako česte propovijedi ili razmatranja o tome što bi značilo slijediti Krista i biti onaj koji Krista slijedi često imaju učinak još više učvrstiti one koji se dive u njihovu divljenju kršćanstvu – tu i tamo za kršćanstvo pridobiju nekoga novog koji se divi. Ali onaj koji se divi u strogom smislu nije pravi kršćanin; pravi kršćanin je samo onaj koji slijedi. Ne budimo poput licemjera o kojima prorokova Izaija: „Ovaj me narod usnama časti, a srce mu je daleko od mene.“ (Iz 29, 13)

„Gospodine Isuse Kriste, vjera bez djeila je jalova i tko god kaže da te poznaće, a zapovijedi tvojih ne čuva, lažac je i isti-

ne nema u njemu.“ (Iv 2, 4) Ti si rekao da „neće u Kraljevstvo Nebesko ući svatko koji govorи: Gospodine, Gospodine, nego onaj koji vrši volju Oca tvojega koji je na nebesima.“ (Mt 7, 21) Riječи svetoga Fra-

nje – da „ljubav nije ljubljena“ – pogadaju središte ovih riječи upućenih svima nama koji se deklariramo kao katolici, kao kršćani. No, jesmo li to zaista?! Konzerva ne čini sadržaj, zar ne?

Je li brak najbolji izbor za tebe?

Danko Kovačević

„Ako živiš ono za što si stvoren,
zapalit ćeš svijet.“

Sv. Katarina Sijenska

Za izjaviti ovakvo nešto, sv. Katarina Sijenska morala je u sebi gajiti snažnu „nutarnju vatru“. Što je to? Stari Grci su, na karminama nakon pogreba, govorеći o preminulome, pitali rodbinu i znanе jedno ključno pitanje, vezanu uz „nutarnju vatru“: „Je li pokojnik imao/pokazivao strast za životom?“. *Strast za životom* je nešto čemu teži i suvremeni čovjek. Psihološka istraživanja pokazuju kako u pozadini onog za čim ljudi danas (u vremenu informatičke revolucije, neoliberalnog kapitalizma i diktature relativizma) najviše teže nije uspjeti u životu nego *osjećati se živim*. Postojanje (duhovne) strasti u nečijem životu, ljudskim jezikom izraženo, znači da je taj netko pronašao i pokušava živjeti svoju *svrhu*, svoj *smisao*. Evolucijska psihologija taj fenomen spolno polarizira na sljedeći način: muškarci se *bore za* neku svrhu, žene *pripadaju* nekoj svrsi. Uključimo li biološki terminologiju u priču o osjećaju živosti, možemo reći: *život je iritabilan (odgovoran)*. Znak života je odgovor na podražaj. Činjenica zadanosti i potrebe otkrivanja vlastite svrhe (a ne njen proizvoljno samokreiranje) i osobina iritabilnosti otkriva nam dvije bitne karakteri-

stike nas ljudi kao bića: *stvoren* smo i *komunikativni* smo. Imamo svoj izvor izvan nas samih i sebe objavljujemo prema vani, prema okolini, prema drugim bićima. I, u konačnici, prema drugim ljudima i Onome koji nas je stvorio. Aristotel je davno čovjeka nazvao društvenim bićem, a Martin Buber, ne tako davno, definirao ga je kao biće koje se ostvaruje nužno i jedino u odnosu sa drugim bićem. Nema „ja“ bez nekog „ti“ i/ili onog krajnjeg „Ti“.

Najviši i najpotpuniji oblik te ljudske komunikativne sposobnosti je življena *ljubav*. Ljubav je temeljna definirajuća karakteristika čovjeka. U srži same kršćanske

vjere stoji sljedeće: Bog je ljubav, on je zajedništvo osoba u ljubavnom samopredanju jedne drugoj. Kao takav, stvorio je čovjeka na (takovu) svoju sliku, otkupio ga je (od otpada od ljubavi) ljubavlju i posvećuje ga ljubavlju. Iz ove perspektive, čak i razum, ta razvikanja odlika *homo sapiens*, u funkciji je ljubavi. Pojednostavljen

i slikovito rečeno: ptice lete, ribe plivaju, ljudi *vole*. Drugim riječima, autentično živjeti ljudski znači voljeti, živjeti sličnost sa svojim Stvoriteljem, u zajedništvu sa tim Stvoriteljem i svime stvorenim.

Većina nas mlađih, kad zamišljamo naš praktični svakodnevni život nakon završetka studija, u glavi imamo otprilike slijedeću sliku: zanimljiv, a dovoljno plaćen posao, nekakvo pristojno vozilo kojim ćemo se s toga posla vratiti u (vlastiti ili bar iznajmljeni) stan ili kuću, gdje će nas čekati oni za koje radimo i stječemo, naše voljene osobe – *bračni drug, djeca, obitelj*. Za pravo, ako bolje promislimo prvi dio ove slike (posao i imovina) samo su u službi življene ljubavi prema ljubavnom partneru i novom životu koji iz toga odnosa može proizići. Brak bi trebao biti izraz ljubavi. Najviši i najpotpuniji oblik ljudskog komuniciranja, konačni slijev, ušće u koje se ulijeva i strast za životom. Ušće životne svrhe. Živjeti strastveno, imati svrhu, komunicirati u punini, znači izgarati tom ljubavlju kroz svoje specifične sposobnosti i darove u potpunom samopredanju za one koje volimo. Praksa je pokazala da se to najneposrednije i punini ostvaruje u braku.

A što je s onima koji nisu u braku? Praksa, naime, pokazuje kako na ovom svijetu postoji veliki broj ljudi koji gore navedene zamisli i čežnje ne uspije realizirati i ne ulaze u brak sa osobom suprotnog spola. Oni se mogu, pojednostavljeno rečeno, podijeliti u tri skupine. Prvu čine oni koji zbog raznoraznih trauma i psihofizičkih poremećaja to nisu u stanju učiniti. Drugu skupinu čine oni koji zbog neadekvatnih životnih okolnosti nisu u mogućnosti takvo nešto ostvariti. Treću skupinu čine oni koji slobodno, kao psihički i fizički zdrave osobe, biraju živjeti u celibatu.

Upravo treća skupina nas ovdje interesira. I sv. Katarina Sijenska spada u skupinu ovakvih ljudi, a čini se kako joj nije nedostajalo strasti za životom, svrhe, komunikacije, življene ljubavi u praksi. Kako to? Jesu li ti i takvi ljudi (redovnici i redovnice, svećenici, osobe posvećenog života) uopće u stanju živjeti autentično ljudski? Kako uopće ostvaruju svoj svrhu? Kako vole? Kako komuniciraju u punini, dušom i tijelom? Odakle im strast za životom i kamo se ona ulijeva? Zar i oni ne čeznu za bračnim drugom, djecom, obitelji? Kako žive normalno izvan braka? U tom i jest *kvaka*. Oni ne žive izvan braka, oni *jesu u braku*. Doduše, malo drukčijem braku. O čemu je riječ?

Sv. Ivan Pavao II u svojoj *Teologiji tijela* (TT 15;19) primjećuje kako je temeljna komponenta ljudske egzistencije na ovom svijetu **nupcijalna narav tijela**. Pod nup-

cijalnom (bračnom, supružničkom) naravi tijela podrazumijeva se sposobnost tijela da izrazi ljubav. U toj ljubavi čovjek (kao društveno biće, biće odnosa) postaje darom, i kroz to samodarivanje ostvaruje smisao, svrhu svog postojanja. Zašto je tijelo tako važno? Zato jer je ono sposobno izraziti vidljivim ono što je nevidljivo – kroz tijelo se u vidljivu stvarnost svijeta „prebacuje“, naša nevidljiva narav, naša

srž, tj. u kojoj se očituje činjenica da smo stvoreni na sliku Božju. Stvoreni kao seksualna bića, svojom bračnom naravi „imitiramo“ nutrinu Božju – međusobno ljubavno samopredanje Prve božanske osobe (ljudskim rječnikom: Otac) Drugoj (ljudskim rječnikom: Sin), i obratno. Iz ovog međusobnog samopredanja proizlazi Treća osoba – Duh Sveti. *Nupcijalnu narav tijela na sliku ovo unutar božjeg odnosa imaju i oženjeni/udane i oni koji žive u celibatu, samo to izražavaju na dva različita načina.* Ključno je sljedeće: i jedno i drugo, *brak muškarca i žene kao i život u celibatu* svojevrsno su naslijedovanje *utjelovljena (ulaska u svijet)* ovog unutar božanskog odnosa, tj. imitacija odnosa Krista i Crkve (usp. Ef 5, 21-32). Muškarac u braku radikalno predaje ženi čitavo svoje biće kao što se Krist predao Crkvi i on time raste u svetosti. Žena je pozvana primiti muževo samopredanje i uzvratići svetošću vlastitog života, otvoriti mu čitavo svoje biće. Iz tog međuodnosa nastaje, rađa se novi život, a to je njihovo zajedništvo, koje se u punini ostvaruje otvaranjem novom životu i mogućem rađanju djece. I osobe posvećenog života, kroz celibat, ostvaruju slično „bračno“ sjedinjenje. Muškarci se daruju ne jednoj ženi nego Crkvi kao zajednici i rastu u svetosti iz odnosa prema Crkvi, živeći samopredanje nupcijalno kroz celibat. Žene se otvaraju ne „običnom“ muškarcu iz svoje životne sredine, nego samom Kristu, koji postaje njihov zaručnik i u supružničkom odnosu s njime rastu svetost, nupcijalno kroz celibat. Muškarci na ovaj način postaju duhovni očevi djeci Crkve, a žene duhovne majke te iste djece.

Narav jedne (bračne) i druge (posvećene, celibatarske) ljubavi je supružnička. Potrebno je samo izabrati onu u kojoj se ta ljubav, u skladu sa jedinstvenošću naše oso-

be, na najbolji način usavršuje. Dogmatička konstitucija o Crkvi, *Lumen gentium* (LG 40), uči nas kako su svi kršćani, bez obzira na staležno stanje i područje rada i djelovanja, pozvani na *puninu* kršćanskog života i *usavršavanje* ljubavi.

Stoga, imajući sve ovo na umu, **pravo pitanje koje sebi trebaš postaviti čitajući ovaj članak nije je li brak najbolji izbor za tebe (brak nije izbor, nego datost ljudske naravi), nego koji brak, koji supružnički odnos je najbolji izbor za tebe – brak sa muškarcem/ženom ili „brak“ sa Kristom/Crkvom?**

Svaki mladi čovjek je u potrazi za puninom. Svaki želi živjeti iz sve snage. Svatko od nas, kao sv. Katarina Sijenska, u dubini svoje duše želi živjeti ono za što je stvoren i

zapaliti svijet. Ali, gdje je zapravo tvoja punina, gdje je tvoje usavršenje? Što je bolje za tebe, brak ili posvećeni život? Prema sv. Ivanu Pavlu II (*Vita Consecrata*, 32), posvećeni život je *objektivno superiorniji* (ne i subjektivno) braku muškarca i žene jer „anticipira budući vijek, kada će punina Kraljestva Božjeg, već ovdje prisutna u prvinama svojih plodova i u otajstvu, biti postignuta u cijelosti. Tada se djeca uskrsnuća neće ni ženiti ni udavati, već će biti kao anđeli Božji (usp. Mt 22,30).“ Osobe posvećenog života također osjećaju sklonost prema braku

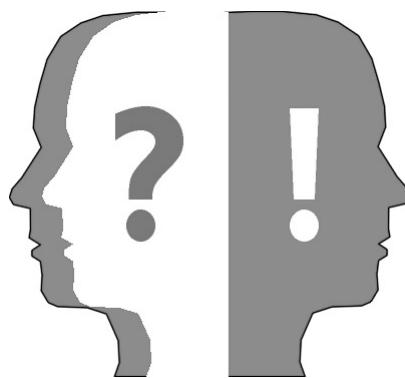
s muškarcem/ženom i vlastitom biološkom djecom, ali u posvećenom životu vide kao nekakvu duhovnu manifestaciju zakona poluge, ono što sv. Ignacije zove *magis* (više), način da na jedan objektivno (a u njihovom slučaju i subjektivno) potpuniji način budu suprug/a, otac/majka. Posvećeni život, na neki način, jasnije predočava našu buduću stvarnost, nakon smrti i uskrsnuća na novi život. Tada će svatko od nas biti u „braku“ s Bogom (odnos potpunog samopredanja u ljubavi). Tu stvarnost počinjemo živjeti već danas i ovdje, a brak i posvećeni život služe u tu svrhu kao nekakva „vježbališta“, „generalne probe“ za ono što nas čeka. To nipošto ne umanjuje vrijednost braka, već prema KKC (1620), samo ukazuje na činjenicu da postoji nešto *dobro* (brak) i nešto *jako dobro* (posvećeni život). Netko ima veću šansu za svetost u braku, a netko u posvećenom životu. Oboje pretpostavljaju, supružnički život (samopredanje u ljubavi), a donose (svaki „brak“ na svoj način) zajedništvo (obitelj) i plodnost (djecu).

Možda nikad nisi razmišljao/la o posvećenom životu na ovaj način. **Upravo se nalazimo u godini koja ju papa Franjo proglašio Godinom posvećenog života. Ove godine smo posebice pozvani na dublje promišljanje o životu posvećenih osoba.** Sveti Bernard iz Clairvauxa je ustvrdio kako čak jedna trećina svih kršćenika ima duhovni poziv, poziv na posvećeni život. Puno je zvanih, a malo ih se odaziva. Milijuni mlađih katolika nikad nisu i neće otkriti da je najbolji način da žive nupcijalnu narav svoga bića upravo posvećeni život. Možda si ti jedan/jedna od njih.

Da bismo ti olakšali **promišljanje o posvećenom životu** kao tvome mogućem životnom izboru, sastavili smo sljedeći upitnik. Pokušaj iskreno promisliti pita-

njima koja slijede i u svojoj nutrini nazrijeti odgovor.

Želiš li **živjeti iz sve snage? Privlači** li te posvećeni život? **Plaši** li te? **Izbjegavaš** li odgovor na pitanje o svom pravom pozivu? Smatraš li se **nedostojnim** za takav život? Osjećaš li mir kad se zamišljaš u posvećenom životu, kao redovnik/ca, svećenik/ca, posvećeni laik/ca? Imaš li visoko

mišljenje o osobama posvećenog života? Jesi li ikad u djetinjstvu osjetio/la želju da postaneš svećenik ili redovnik/ca? Diviš li se Crkvi? Osjećaš li strast prema evangelizaciji i potrebu da odeš na kraj zemlje, ako treba, u širenju Radosne vijesti? Jesi li ikad poželio/poželjela biti misionar? Jesi li ikad u nekom društvu gorljivo branio kršćanske stavove i svjetonazor? **Uživas li u čitanju knjiga duhovnog sadržaja,** slušanju duhovne glazbe, pohadanju duhovnih obnova? Osjećaš li snažnu **potrebu za molitvom** i kontemplacijom? Osjećaš li strast i **zanimanje za studij teologije?** Imaš li vještine i sposobnosti pogodne za takav studij i rad (npr. elokvenciju, glazbeni sluh)? Imaš li sklonost radu s ljudima? Imaš li izraženu osjetljivost za društvene nepravde i neravnopravnosti? Osjećaš li da tvoja **potreba za samopredanjem** nadilazi samo jednu osobu? Vidiš li poslušnost, celi-

bat, siromaštvo kao izraz nevjerojatne slobode za ljubav, a ne teških okova i zatvora? Jesu li ti ljudi koji te poznaju ikad rekli da bi bio/la dobar/ra svećenik ili redovnik/ca? Upadaš li stalno i neobjasnivo u **situacije i okolnosti** koje ti nameću misli o duhovnom pozivu? Zamisli trenutak: Nalaziš se u diskopu klubu. Bi li večer radije proveo/la plešući u zagrljaju s voljennom osobom ili za DJ pultom kreirajući glazbeni i svjetlosni ugodač koji će usrećiti sve naznačne? Zamisli situaciju: Kad bi se ujutro probudio/la i znao/la da ćeš ve-

čeras umrijeti, kako bi radije proveo/la ostatak svog dana: u zagrljaju muža/žene ili kao svećenik/redovnik/ca)? Zamisli sebe za 30-40 godina, na smrtnoj postelji, gledajući na život koji si proživio/proživjela, koja ti misao donosi veću radost i mir: život proživljen u braku ili kao svećenik/redovnik/ca)?

Ako si na jedno od ovih pitanja odgovorio/la potvrđno (a na posljednja tri odbrao/la drugu od ponuđenih opcija), možda imaš poziv na posvećeni život.

Što ćeš poduzeti?

Pronaći vrijeme

fra Filip Čogelja

Rođendani, imendani, blagdani, go-dišnjice... Vjerljivo provodimo minute, sate, ako ne i dane, razmišljajući o tome što kupiti ili kako ugodno iznenaditi svoje najdraže za njihov dan ili obljetnicu. Uz vrijeme, sigurno gubimo i dosta živaca... Sve je to lijepo jer svojim iznenadenjem i znakom pažnje želimo pokazati svojim najdražima koliko nam je do njih stalo. Naše iznenadenje većinom bude dar materijalne naravi, skupljii ili jeftiniji... A što je s onima koji nemaju novaca za dar, koji nemaju ništa? Da li su oni uskraćeni za neku vrstu ljubavi, mogu li na jednak način ljubiti i razveseliti svoje bližnje?

Ako su materijalni darovi doista pravi oblici pažnje i ljubavi prema najdražima, zar ne bi onda oni najbogatiji trebali biti oni koji najviše i najbolje ljube? A je li to baš tako? Ova teorija i ne drži baš vodu, zar ne? Kakav bi to bio naš Bog kada bi bogataši mogli najviše ljubiti, samo zato jer imaju čime kupiti dar... Zar je netko kriv što se radio u siromašnoj ili bogatoj obitelji, što mu

je otac seljak s komadićem zemlje ili vlasnik lanca supermarketata? Imamo li izbora?

Promotrimo i drugu činjenicu. Pogleđajmo izraze lica jedne mlade obitelji na Zapadu i jedne obitelji, primjerice, u Africi. Tko vam se čini istinski sretnjiji? Vjerujem da bi se većina odlučila za obitelj iz Afrike. Ti ljudi su sretniji jer nalaze vremena jedni za druge. Nemaju novaca, ali daruju sebe jedni drugima. To je doista najveći dar, takvima nas je Bog stvorio. Zato bogati i nisu sretni. Mi možemo kupiti dar, poslati ga dragoj osobi, a osobu i ne vidjeti. Dragu

osobu će taj dar usrećiti na minut, sat, dan, možda i mjesec, ali nikada joj se taj dar neće urezati u srce kao uspomena.

Uspomene se grade u vremenu provedenom zajedno, u ljubavi koje se neizbrisivo urezuje u svako ljudsko srce. Može li se majka ikada do kraja usrećiti gledajući slike sina kojega nije davno vidjela, koji živi kilometrima daleko od nje? Osjeća li majka u svom srcu isto dok otvara sinovo pismo i dok otvara vrata svoga doma pred kojima joj stoji sin? Voljenim osobama je nekad i šutnja dovoljna, sam pogled sve govori. Ta šutnja ponekad znači više od svih poruka i pisama.

Sve imamo, a vremena nemamo. A ljubav traži vrijeme. Majka Terezija dobro je uočila nije ovaj svijet ničeg gladan, osim ljubavi. Život nam je kuća-posao, posao-kuća. Slušalice u uši, naočale na glavi i glava uperena u pod. Ili možda u mobitel? Bojimo se susreta, novosti, promjene. Daleko smo sami od sebe, a i od drugih. Preokrenuli smo sve vrijednosti i prioritete. Naše vrijeme postalo je toliko paradoksalno. Živimo život pun paradoksa. Tako piše George Carlin, američki stand-up komičar:

„Paradoks našeg vremena kroz povijest je da imamo veće zgrade, ali kraće živce, šire puteve, ali uža gledišta. Trošimo više, ali imamo manje, kupujemo više, ali uživamo manje. Imamo veće kuće i manje obitelji, više pogodnosti, ali manje vremena.“

(...) „Naucili smo kako da preživljavamo, ali ne i da živimo. Dodali smo godine životu, ali ne i život godinama. Stigli smo sve do mjeseca i natrag, ali imamo poteškoću da pređemo preko ulice da bismo upoznali novog susjeda. Osvojili smo vanjski, ali ne i unutrašnji prostor.“ (...)

Toliko smo daleko u toj svojoj paradoksalnosti otišli da odlazimo psihijatru da mu plaćamo sat vremena slušanja! Slušanja? Žene su prije odlazile na rijeku da bi satima

prale odjeću, a mi danas imamo perilicu za rublje. Prije su muškarci pješačili kilometrima kako bi došli do svog radnog mesta, a mi danas imamo automobile i autobuse. Prije smo morali peći kruh, a danas nam je dovoljno otici do obližnje trgovine. Stvarno paradoksalno... Nemamo vremena? Čudno!

Nedavno sam na fejsu pročitao jedan zanimljiv status: „Sinoć mi je crkao Internet pa sam malo sjedio s obitelji. Fini neki ljudi.“ Ironično, a toliko istinito. Živimo skupa, a ne poznajemo jedni druge. Nema bliskosti, nema razgovora i povjeravanja. Nema razgovora i povjeravanja jer nemamo vremena. Eto razloga raspadanja obitelji, brakova, prijateljstava, poznanstava,... Daleki smo, otuđeni jedni od drugih. Na Internetu postoji jedan zanimljivi video pod nazivom „Sotonin sastanak“ koji možda daje odgovor zašto nemamo vremena:

„Sotona je sazvao svjetsku konvenciju demona. Na otvaranju konvencije je rekao: “Ne možemo zaustaviti kršćane da idu u crkvu. Ne možemo ih zaustaviti da čitaju Bibliju i da znaju istinu. Ne možemo ih zaustaviti u stvaranju intimnog odnosa sa svojim Spasiteljem. Jednom kada uspostave vezu sa Isusom Kristom, naša moć nad njima je slo-

mljena. Stoga, dopustimo im da idu u crkvu i da žive Svetu Euharistiju. Oduzmimo im vrijeme tako da nemaju vremena da uspostave vezu sa Isusom Kristom.” “Ovo je ono što želim da učinite”, reče đavao. “Odvratite ih od uzdanja u Spasitelja i od održavanja žive veze sa Spasiteljem tijekom cijelog dana, tako iz dana u dan.” “Kako ćemo to postići?”, zavikaše njegovi demoni. Odgovori im: “Po-kušajte ih držati zauzetima nevažnim stvarima u životi, izumite nebrojene projekte da zaposjednete njihove misli.” (...)

Zar nam opomenu ne šalje i sam svi- ti Pavao u svom prekrasnom Hvalospjevu ljubavi kada kaže da će sve proći, uminuti, a da smo bez ljubavi ništa, da samo ljubav ostaje i nikad ne prestaje. Postoji vrijeme ovoga i onoga, ali, bez ljubavi i srca, sve je ispravnost. I zato zaključuje George Carlin:

„Zapamtite, provedite nešto vremena sa vašim voljenima, jer oni neće biti tu zauvijek. Zapamtite, recite poneku ljuba- znu riječ onome koji vas gleda sa straho-

poštovanjem jer će ta mala osoba uskoro odrasti i otići. Sjetite se da pružite topao zagrljaj onome kraj vas jer je to jedino blago koje možete dati svojim srcem, a ne košta ni pare.

Sjetite se reći, “Volim te” vašem partneru i vašim voljenima, ali, najviše od svega, mislite tako. Poljubac i zagrljaj će zakrpati povredu kada dolaze duboko iz vas. Sjetite se držati za ruke i cijeniti trenutak jer jednog dana ta osoba neće biti tu ponovo. Dajte vremena ljubavi, dajte vremena razgovoru, dajte vremena podijeli vaših dragocjenih misli s drugima.“

Budimo i mi drugačiji. Trgnimo se iz monotonije i budimo oni koji će svijetu dati malo boje, ljubavi i srca. Počnimo svaku od sebe... Ja se nadam da će ova naša nađa doći jednog dana do svog velikog cilja. I završio bih stihom Side Košutić: „Stoga nam, Gospodine, samo srca daj, i mi smo ispunili svoje vrijeme.“ Isus je imao srca i vremena. Pronađimo oboje!

Suvremena glad za glazbom

Marko Vrkić

Među brojnim prigovorima koje starija populacija ljudi upućuje mlađoj jest neprestano slušanje glazbe. Ono što je za primijetiti, starije ljudi posebno “muče” slušalice, prema kojima su stvorili posebnu averziju. U tim napravama, njima pomalo čudnih oblika i dimenzija, između ostalog vide i svojevrsnu prijetnju jer im onemogućavaju pristupanje tim mladim osobama i komunikaciju s njima. **U vrijeme njihove mladosti, dijalog je bio taj koji je sve pokretao, otvarao sva vrata, stvarao nova iskustva i poznanstva.** A **danas?** Danas ti mlađi ljudi jednostavno stave slušalice i sami su sebi dovoljni. Mislim

da se ovako može u nekoliko rečenica opisati i sažeti taj fenomen koji se događa u našem vremenu između dvije generacije ljudi. U ovom kratkom tekstu, nije mi cilj doći do zaključka tko je u pravu ili koje je vrijeme bolje, nego ponajprije želim progovoriti o fenomenu slušanja glazbe. Posvuda. U svako vrijeme. Skoro na svim mjestima.

Današnji čovjek, osobito mlađi, osjeća jaku potrebu za glazbom. Toliko neutraživu da je želi prenijeti posvuda. Ona njegovom životu daje “ritam”, ispunja prazne i dosadne trenutke, a pomaže u onim teškim. Dovoljno je samo staviti slušalice da

napravimo prijelaz u jedan novi ambijent, ambijent koji daje odmak od često sjetne stvarnosti. Dobra glazba podiže raspoloženje. Ona nas hrani onime što nam je trenutno najpotrebnije. Koji će to biti sadržaj ili melodija? O tome odlučuje pojedinač. Jednostavno, glazba je za mladog čovjeka današnjice potreba koja mu pomaže u samoostvarenju. Ona je nužan dodatak i pomoći u njegovoj svakodnevici. Skoro sve uobičajene dnevne poslove poput pospre-

munikaciju i druženje. Često puta omiljena pjesma ili grupa zna biti zanimljivija (i uhu draža) od ljudi koji nam nisu toliko simpatični ili su nam dosadni.

Dok nam određene osobe stvaraju zamor i kvare raspoloženje, dobra pjesma nam daje popriličnu dozu zadovoljstva. Stoga se javlja blaga potreba za distanciranjem od društvenih odnosa i, proporcionalno s tim, veća potreba za glazbom koja nadomješta potrebu za druženjem na jedan drugi način. Posljednja opasnost, na koju bih se osvrnuo je ona "biti u filmu", kako nekad znamo čuti. Naime, kada je osoba zaokupljena nečim, u ovom slučaju glazbom, ona postaje uvučena u taj apstraktni svijet koji polako pojedinca uvlači u svoje ideje i

ideale, nužno formira kao osobu, htio on to ili ne. Ta zaokupljenost prenosi se na svakodnevnicu, gdje se onda gubi prava ravnoteža sa stvarnošću. To možemo povezati i sa onom tvrdnjom kako su pjesnici čuđenje u svijetu. Oni kao da nisu u potpunosti u ovom našem vremenu i prostoru. Bave se mislima, idejama i melodijama koji su nama neuhvatljivi te ih zbog toga smatramo pomalo čudnima.

Naposljeku, kakav zaključak izvući iz svega ovoga? **Je li očaranost i glad za glazbom u suvremenom svijetu dobra i izgradjuća pojava za pojedinca? Čini li ga ona boljim čovjekom?** Mislim da je odgovor, kao gotovo u svemu, negdje u sredini. Ondje gdje nije prisutna krajnost. Osoba tu žudnju za glazbom treba znati staviti u okvire. Kada se postavi ograničenje vremena, prostora i količine, stvar sigurno neće tako lako izmáti kontroli, a pojedinac se uči samodisciplini, što je itekako važno za osobni razvoj. Ni je manje bitno ni kakvu vrstu glazbe sluša-

manja, kuhanja, gimnastike bolje i efikasnije obavljamo uz glazbu. Glazba tako biva pozadina koja svijet oko nas čini boljim i ugodnijim mjestom za življenje. Pozitivne emocije koje susrećemo i primamo u glazbi, često možemo prenijeti na druge te tako obogatiti i njih i sebe. Međutim, u svim ovim pozitivnim karakteristikama, kriju se i opasnosti koje lako mogu ugrabiti pojedinca u opasan vrtlog. Sve ono što je nama lijepo, ugodno i dobro, u sebi ima potenciju da u našoj nutrini izazove težnju prema jednoj krajnosti koja se zove ovisnost. To je primjenjivo i na glazbu. Kada aktivnost slušanja glazbe zauzme primarno mjesto u našem djelovanju, na štetu onoga što je po svojoj biti vrijednije, kada se više ne možemo količinski kontrolirati u slušanju glazbe i otuđujemo se u odnosu na okolinu, onda možemo pričati o ovisničkom odnosu prema slušanju glazbe. Druga opasnost, koju posebno naglašavaju pripadnici starije životne dobi, je nezainteresiranost za ko-

mo. Potrebno je sebi znati odgovoriti kako se nakon slušanja glazbe osjećamo. Jesu li u nama tijekom ili nakon slušanja glazbe prisutne izgrađujuće ili destruktivne emocije? Je li nas glazba socijalizira ili otuđuje od društva te čini čudacima koji su "u svom svijetu"? **Dakle, glazba u svakodnevnom životu može biti naš saveznik ili neprijatelj, ovisi što izaberemo.** Nužno je imati sposobnost prosudbe, koja će nas i u pogledu ovog pitanja držati daleko od krajnosti i nestvarnoga. Zašto ne iskoristiti taj čudesni i bogati svijet glazbe? Svijet koji tako puno toga daje, a uザzvrat traži samo malo odgovornosti i prosudbe kako bismo ga mogli živjeti "punim plućima".

Svijet šutnje u misli Maxa Picarda

Darko Rapić

Sva mudrost i filozofija tijekom povijesti je prepoznavala šutnju kao nešto jači bitno. Toliki citati o šutnji ispisani su tijekom povijesti; od Seneke, Abrahama Lincoln, Arthura Schopenhauera, Sørena Kierkegaarda pa do biblijskih pisaca poput Siraha i kralja Salomona. „Ima tko šuti, pa se smatra mudrim, a drugoga mrze zbog brbljanja. Ima tko šuti jer ne zna odgovoriti, drugi šuti jer čeka pravi čas. Mudar čovjek šuti do zgodnog časa, a luđak i brbljavac propuštaju zgodu. Tko odviše govori, postaje odvratan, a tko je odviše sloboden, postaje mrzak“ (Sir 20,5-8). Tako stoji na početku dvadesetog poglavljja knjige Sirahove. No, što je šutnja? Odustvo zvuka i riječi ili nešto više? Pitanje postavljeno svakome - što pomislim kada kažem *šutnja*? O šutnji je pisao Max Picard, njemačko-švicarski katolički teolog

i filozof. Njegova su djela bila dobro prihvaćena i prilično uspješna. Pretposljednja knjiga koju je napisao bila je „The World of Silence“ iz 1948. godine, u međuvremenu je doživjela nekoliko izdanja (op.a. nema prijevoda na hrvatski). U svom djelu Picard, kroz mnoštvo kratkih poglavljja, na filozofski način izražava prirodu i značenje šutnje u fenomenima poput govora, vremena, ljubavi i slično. U ovom će član-

ku biti sažeto predstavljena Picardova misao o šutnji iz navedenog djela. Poticaj na pisanje proizašao je iz bučne okoline užurbanoga, suvremenog svijeta koja nema (ili ne želi pronaći) vremena za stanku. **Još je Blaise Pascal svojevremeno, u 17. stoljeću, rekao da izvor ljudske nesreće leži u činjenici da čovjek ne može sat vremena provesti u šutnji sa samim sobom. A tri stoljeća kasnije?**

Definicija šutnje

Kada Max Picard govori o šutnji on kaže da ona nije nešto negativno. Ona nije puko odsustvo govora. Šutnja je, naprotiv, pozitivna. Ona je poseban svijet u sebi i ima svoju veličinu baš zato što ona jest. Ona jest i to je njena veličina, njena čista egzistencija. Ne postoji početak šutnje ni tni njen kraj. Nitko ne može zamisliti svijet gdje nema ničega osim jezika i govora, ali se može zamisliti svijet gdje nema ničega osim šutnje. Šutnja nije vidljiva, ali je njen zino postojanje vidljivo.

Šutnja je opći fenomen. Ona je objektivna realnost koja стоји u početku svih fenomena. Šutnja je jedini opći fenomen koji čovjeku stoje stalno na raspaganju. Ni jedan drugi fenomen nije toliko prisutan u svakom trenutku koliko šutnja. Iz takve šutnje proizšao je govor. Punina šutnje eksplodirala bi da nije bila u mogućnosti prijeći u govor. Svakom govoru prethodi šutnja. **Postoji nešto šutljivo u svakoj riječi, ali i u svakoj šutnji postoji nešto što progovara. Dakle, govor i šutnja u suštini su povezani.** Međutim, šutnja jest svijet za sebe. Preko svijeta šutnje govor uči kako oblikovati svoj svijet. Stoga možemo kazati da govor стоји nasuprot šutnji, ali ne kao suprotnost i neprijatelj, već kao druga strana govora. I dok govor ne može biti bez šutnje, šutnja može postojati bez go-

vora. No, šutnja nije veća od govora. Na protiv, govor je veći od šutnje jer se istina konkretno izražava govorom, a ne šutnjom. Postoji istina i u šutnji, ali to nije njena karakteristika na način na koji je karakteristika govora. U šutnji je istina pasivna, a u govoru je ona budna i aktivna. Bez istine govor bi bio maglovit, bezvrijedan. Istina je ta koja čini govor čistim i jakim.

Šutnja i riječi

Šutnja i govor pripadaju jedno drugome. Oni pripadaju ljudskoj prirodi i važno je da ostanu u zajedništvu, radi istine i dobrote. Svijet govora izgrađen je preko svijeta šutnje, može biti istinit i siguran samo u povezanosti s njom. Današnji je svijet daleko od toga. Moderni je svijet prepun buke pa šutnja gubi svoju autonomiju. Postoje samo riječi koje se izgovaraju i one koje još nisu izgovorene. **U modernom svijetu čovjek se ne suočava sa šutnjom, već s univerzalnom bukom. Čovjek stoji između buke i šutnje.** Izoliran je od šutnje i izoliran od buke. Postoji razlika između obične buke i buke riječi. Buka je neprijatelj šutnje, ona je njezina suprotnost. Međutim, buka riječi nije samo suprotna šutnji, ona nas tjera da zaboravimo kako je uopće postojalo nešto poput šutnje. S druge strane, obična buka je ograničena, usko povezana sa određenim objektom. Najvažnija stvar kod buke je da ide neprestano, bez prekida, bez obzira znači li što ili ne. Buka riječi danas je prisutna u cijelome svijetu kroz svijet radija. Na radiju ne postoji šutnja jer je okupirao cijeli prostor šutnje. Čak i kad je radio isključen čini se da se njegova buka kreće nečujno. Čini se kako ne postoji nijedno mjesto na svijetu u kojem je šutnja moguća zbog prostora kojeg radio može obuhvatiti. Radio, dakle, uništava čovjekovu mogućnost

šutnje. No, ipak, u ljudskoj ruci stoji golema moć da se izvor buke ušutka samo jednim potezom. Snagom volje čovjek može isključiti radio i dopustiti šutnji da zauzme svoje mjesto.

Šutnja je svugdje

Šutnja je vidljiva u mnogim fenomenima svijeta. Tako je na poseban način prisutna u umjetnosti. Poznata narodna poslovica kaže da slika govori više od tisuću riječi. Slike šute, ali u šutnji govore. Drugim riječima, slike govore šutljivim jezikom. Međutim, danas se čovjek susreće s mnoštvom slika i fotografija koje pritišću njegov duh. Čovjek danas ne doživljava šutnju u svojoj duši pa ona postaje nemirna. Šutnja je protjerana iz današnjeg svijeta. Snovi su također prepuni šutnje. Oni su poput obojanih pokretnih slika koji se vrte na površini šutnje. Čini se da su snovi ti koji vraćaju tišinu čovjeku koji ju je potratio kroz dan.

Ne postoji ni jedan tako značajan i snažan govor kao govor ljubavi, ali u ljubavi je više šutnje nego govora. Grčka mitologija kaže da je Afrodita, božica ljubavi, nastala iz mora koje šuti. Riječi voljenih ljudi povećavaju šutnju. **Samo ljubav može povećati i obogatiti šutnju govorom. Svi drugi fenomeni uzimaju nešto iz šutnje, a jedino ljubav nešto svoje daje šutnji.**

Kaže se da je lako pronaći nekoga s kime možeš razgovarati, ali je teško pronaći nekoga s kim možeš šutjeti. Šutnja dolazi do izražaja u bliskosti među osobama. Između dvoje ljudi koji se vole i poznaju, govor ponekad nije ni potreban. Ponekad je dovoljno da se pogledaju i, bez riječi, sve im postane jasno. Ljudsko lice je posljednja granica između šutnje i govora. To je zid iz kojega jezik proizlazi. Šutnja je poput jednog organa s ljudskog lica. Na licu nisu samo oči, usta, nos, nego i šutnja. S druge strane, životinje su slika šutnje. Narav životinje izražena je kroz samu njihovu pojavu. Životinja je upravo onakva kakva izgleda i takva mora biti. Čovjek, naprotiv, može izgledati kako izgleda, a kroz govor će se izdignuti iz svoje pojave i prikazati u drugom svijetu. Tako je šutnja životinja drugačija od šutnje čovjeka. Istina je kako pas laje, lav riče, a pijetao kukuriče, međutim, životinsko glasanje je tek pukotina u šutnji. Pas laje isto onako kako je lajao na početku kada je stvoren u očajničkom pokusu da probije šutnju.

Vrijeme je rasuto tišinom. Svaki dan se pojavljuje neprimjetno i kreće se u ritmu tišine: sadržaj dana je bučan, a sam dolazak dana događa se u tišini. Godišnja doba nastupaju u tišini, tijekom cijele godine. Proljeće ne dolazi od zime, već od tišine iz koje je zima došla, baš kao ljeto i jesen. Jednog proljetnog jutra stablo trešnje bude prepuno cvjetova. Ni jedan zvuk se ne čuje, a cvjetovi pupaju. Iznenada se pojavi i zelenilo. Realnost proljeća je toliko nježna da se ne treba probiti kroz vrijeme u buci. U pozadini svih proljetnih šumova stoji tišina vremena. Onda, iznenada, pojavi se ljeto. Nitko nije čuo da dolazi. Nitko nije čuo zvuk kad je vrijeme dočaralo ljeto da bude, ono se jednostavno dogodilo u tišini. Kad se ljeto pojavilo, či-

ni se da sve vrvi zvukova. Glasanje životinja biva glasnije, ljudi izlaze i društveni život posebno procvjeta. Zatim stiže jesen, a potom zima. Zimi tišina postaje vidljiva. Snijeg je vidljiva tišina.

Unatoč svemu tome, čini se da šutnja polako nestaje iz svijeta. Zrakoplovi čiste nebo od šutnje koja se utaborila iza oblača. Veliki gradovi postaju središte buke. Ali kada padne noć i kad se svijetla pogase, buka lagano nestaje. U snu se čovjek vratí u šutnju, a kad čovjek zaspie uši i dalje slušaju. Veliki gradovi postali su kao utvrda protiv šutnje. Šutnja prestaje postojati kao svijet, vidljiva tek u fragmentima. Šutnja je izbačena iz današnjeg svijeta jer nije bila produktivna ni profitabilna, jer se činilo kao ona koja nema nikakvu svrhu. **Iako je šutnja izgubila značaj, postoji nada. Postoji veza između šutnje i vjere.** Sfera vjere i sfera šutnje pripadaju jedna drugoj. Bog je postao čovjekom radi čovjeka, a taj događaj toliko nadilazi iskustvo, čovjek na to riječima ne može odgovoriti. Čovjek se s tom misterijom susreće u šutnji, a riječi koje proizlaze iz nje su prave, istinske, originalne. Znak Božje ljubavi jest da je misterij uvijek odvojen od čovjeka slojem šutnje. Danas, kada samo buka

okružuje čovjeka, teško je pristupiti takvoj tajni. Šutnja pomaže čovjekovom duhu u pristupu misteriju, što su monasi tijekom povijesti prepoznali. Božja šutnja je drugačija od ljudske šutnje. Šutnja i riječ su u Bogu jedno. Kao što je jezik dio čovjekove prirode, tako je i šutnja dio Božje naravi. Kod Boga su riječ i šutnja istovremenost. Božja šutnja iz ljubavi je prešla u Riječ, a ona je dar čovjeku. Kad se čovjek moli, tada riječi izranjavaju iz šutnje, kao što svaka prava riječ izranja iz nje. Molitva može biti neprestana, ali riječi molitve uvijek nastaju u šutnji. U molitvi ljudska šutnja dolazi u kontakt s Božjom šutnjom. Drugdje, izvan molitve, šutnja je u službi riječi, ali u molitvi riječ postaje sluga šutnji – riječ vodi čovjekovu šutnju prema Božjoj šutnji. O takvoj šutnji progovara Soren Kierkegaard koji je često govorio o njoj: „Današnje stanje svijeta i života je bolesno. Da sam ja doktor i da me pitaju za savjet rekao bih: stvaraj šutnju! Privuci čovjeka šutnji. Riječ Božja ne može se čuti u bučnom svijetu današnjice. Čak i da se Božjoj riječi toliko dive da se čuje usred sve ostale buke, ona više ne bi bila Božja riječ. Stoga, stvarajte šutnju!“

Razlika između istinitog i lažnog siromaha

Božo Đuderija

Sramotno je da se čovjek u 21. stoljeću još uvijek bori za osnovne egzistencijalne potrebe, što je, na neki način, svojevrsno nezamislivo u vremenu tolikog materijalnog rasta i razvjeta. **Kada hodate gradom, na svakom uglu je sve više i više ljudi koji prose ili kopaju po kantama. Međutim, kako u svakom žitu ima kukolja, tako i ovdje.**

Stoga možemo siromahe podijeliti u nekoliko skupina, one koji su stvarno materijalno siromašni i oskudijevaju, koji u takvo stanje nisu upali svojom krivicom. S druge strane, imate i onih koji traže novac zbog nekih razloga koji izgledaju sumnjivo i mutno, što kod takvih osoba može prijeći u ovisnost, tj. u teže stanje, traženje novca od svih. U tom slučaju onaj koji nasjedne na prijevaru bude izigran, a ovaj u prljavom dobitku. Na kraju imamo i onih koji traže novac da bi uživali u svojoj ovisnosti (npr. alkohol, droga) ili oni koji su svojom krivicom ostali bez svega. Naravno, i oni zaslužuju pomoć pa sve to, u današnje vrijeme, poprima kompleksnija stanja. Tako se nameće pitanje i sumnja kako prepoznati kome je uistinu potrebna po-

moć, a kome takva pomoć naprosto nije potrebna. Kada gledate ljude koji su u materijalnoj oskudici može se iz njihova poнаšanja, emocija, izraza lica, načina govoru, poniznog odnosa prema onima od kojih se traži pomoć, mnogo isčitati. **Onaj koji je uistinu gladan, taj će pristupiti i moliti za pomoć u hrani.** U većini slučajeva, potrebiti će pitati da mu novčano pomognete, iskreno će objasnit nastalu situaciju, dok će onaj koji ima skrivene namjere (što ne mora biti u baš u svakom slučaju), tražiti točno određen iznos novca, uz neku složenu priču ili kad mu se napokon dade, možda će nadodati da mu je malo.

Postoje slučajevi kada ih, primjerice, odvedete u trgovinu da biste im kupili nešto za jelo, a osoba traži piće, naravno, alkoholno, takvima nije bila namjera tražiti hranu nego su samo ovisnici o alkoholu, što se uvijek ne možete primijetiti odmah na prvu. Postoje tipovi ljudi koji su mrzvoljni kad imaju da dajete malo novca pa zaувrat dobijete neugodne psovke i protesta. Ima i onih koji organizirano prose s djetetom u naručju pa na kraju „radnog dana“ međusobno dijele zaradu. Zakonski gledano, dijete ne smije biti objekt iskorisťavanja i zarade. U pojedinim slučajevima mala djeca (do 1. do 2. godine) su otimana majkama i drogirana opijatima, da bi glumila novorođenčad na kojoj se lijepo skuplja dnevni utržak.

Jedan novinar nas ovako izvještava: **„Koliko ste često vidjeli mladu osobu koja prosi, koja jedva da ima 14 godina, a u rukama već nosi malu bebu? Na terenu smo se s ovim susreli na gradskim trgovima, u prolazima... Zatječemo ih i u zim-**

RAZLIKA IZMEĐU ISTINITOG I LAŽNOG SIROMAHA

sko i u ljetno doba. Zapušteni su, prljavi, gladni i žedni, ali ništa od toga nije tako strašno kao činjenica da su oni najmladi, bebe, pod utjecajem psihoaktivnih supstancija, uglavnom heroina i alkohola, najčešće votke”. (članak pod naslovom *Drogiraju djecu prosjaka kako bi zarađili*). Bizarno je i neshvatljivo da ima toliko bolesnih i izopačenih ideja.

no, pada u psihička stanja koja utječu na njegovu cijelu osobnost. Slična je situacija sa beskućnicima, ali kod njih su slučajevi puno teži pa treba opreznije pristupati. Beskućništvo na čovjeka polako ostavlja teške psihološke posljedice, a povratak u prvobitno stanje dug je i težak proces. Kad se o njima radi, vladaju razna mišljenja, shvaćanja i tumačenja i teško je onda znati

Vjerovatno su svima poznati slučajevi s pojedinim romskim obiteljima koji šalju djecu u prošnju po ulicama, što je kod njih nažalost skoro neka vrsta običaja. Ponекад kasnije vidite iste osobe kako nose markiranu odjeću i ta vas činjenica zapraviti i razočara te dovede u sumnju kome zaista treba pomoći.

Postoje ljudi koji primaju pomoć, koji su na neki način nezadovoljni i nesretni svojim životom zbog nastale situacije, smatraju se najpotrebitijim, najvažnijima i jedinim istinski potrebitima, navikli primati, nesvesni da zasigurno ima onih koji nemaju ni to što oni imaju. Takve situacije doista znaju biti neugodne, ali ne vrijedi im zamjeriti. Čovjek koji ne može zadovoljiti svoju materijalnu egzistenciju gubi svoje dostojanstvo, osjeća se marginalizira-

kome dati i kako pomoći. Bilo je i slučajeva kada čovjek dođe, traži pomoć pro skupljanju novaca za kartu. To je možda jedna od starih priča koji mogu dovesti do razočarenja zbog laži. **Možemo, dakle, zaključiti da će osoba u oskudici biti potištena, ponizna, vidno nesretna, rastresena, neće tražiti mnogo, a moći će se primijetiti i psihička utučenost zbog gore navedenih razloga.** Naravno, napominjem i onu drugu misao, kad nekom pomognete bolje i ispunjenije se osjećate, tj. osjećate se kao da ste obavili svoju dužnost. Ovu tezu će koristiti oni koji to čine da se oni bolje osjećaju, a možda ipak manje iz bratske ljubavi. Smatram da se ljudima treba pomoći materijalno (hrana, lijekovi, odjeća i slično), a ne novčano (da im na ruke date novac), kako biste bili sigurni da su finan-

cijiska sredstva upotrijebljena u pravu svrhu, da bi se ispunila djela milosrđa. Papa Benedikt XVI. u svojoj poruci za korizmu 2008. godine poručio je sljedeće: „Evanđelje ističe tipičnu značajku kršćanske milostinje: ona se mora vršiti u skrovitosti. „neka ti ne zna ljevica što čini desnica”, kaže Isus, „da tvoja milostinja bude u skrovitosti” (*Mt 6,3-4*). Netom prije toga kaže da se ne smijemo hvastati vlastitim dobrim djelima, da se ne bismo našli u opasnosti da nam se uskrati vječna nagrada (usp. *Mt 6,1-2*). Isusov se učenik mora brinuti da sve bude na Božju slavu. Isus upozorava: „Tako neka svijetli vaša svjetlost pred ljudima da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega koji je na nebesima” (*Mt 5,16*). Sve se dakle mora činiti na Božju, a ne na našu slavu.“

Trebamo se, naravno, paziti da ne pretjeramo u sumnji. Neki će kazati: „Daj ti njemu novac, i ti si miran. Njemu na dušu, ako te prevari.“ ili pak „Ja dajem samo sakatima i bolesnima.“ ili „Dao sam da se te osobe riješim.“ ili „Radi reda, dali su drugi, dat će i ja.“. Smatram da treba gledati u tim osobama Krista patnika, bio on bolestan, u potrebi ili gol. Izgubljen, mislim na blaženstva koja su vrlo jednostavno napisana, a tako mnogo kazuju. Trebamo, stoga, biti *ljudi* u svakoj situaciji, odnosno biti *čovjek*, biti autentičan do kraja, bez ikakve maske, biti onakav kakav jesu, mane suzbijati, dobro graditi. Netko je rekao: „Pobjedi sebe, pobijedio si cijeli svijet.“. Ako se mi nećemo mijenjati, neće se zasigurno ni svijet na bolje promijeniti. Ipak, svijet nije toliko upropašten, dobra srca uvjek postoje i uvjek će postojati, kao što možeš sutra umrijeti, postati bogataš ili siromah, sve se u jednom trenu može srušiti.

Tobija nam jednostavno daje jednostavne savjete u ovim recima: „Svakog dana, sine, sjeti se Gospodina Boga našega; nemoj griješiti ili kršiti njegovih zapovijedi. Čini pravedna djela svega svog vijeka i ne kroči putovima nepravde. Jer ako činiš po istini, uspijevat ćeš u djelima svojim, kao svi oni koji čine pravdu. Dijeli milostinju od svoga dobra: kad dijeliš milostinju, neka ti ne bude oko stisnuto. Ne okreći lica od siromaha, pa ni Bog neće okrenuti lica od tebe. Od onoga što imаш i prema tome koliko imаш dijeli milostinju: imаш li malo, daj malo, ali ne oklijevaj dati milostinju. Jer dobar polog spremas sebi za dan potrebe. Udijeljena milostinja oslobođa od smrti i ne dopušta da odeš u mrak. Jer milostinja je mio dar pred licem Svevišnjega“ (*Tob 4, 5-11*).

Važno je pomoći onom koji je izgubljen, zbunjen, siromašan, bolestan, neuk, bio on poznat ili nepoznat, što nekad u ljudima stvara blagi strah i odbijanje. Još je gore kad ti ljudi razmišljaju „Zašto bih ja pomogao, ima i drugih ljudi da to učine?“. Svaki čovjek zasluzuje dostanstvo i materijalnu egzistenciju, bio on crnac, bijelac, Kinez ili Sirijac. Ponekad zna biti malo nezgodno pristupiti nekome i pomoći, ali moramo ustrajati, jer ako bude svatko za sebe živio, kao u životinjskom svijetu i borbi za opstanak, nema nam napretka ni rasta, ni u jednom vodu života. Ako svoga bližnjeg zaboravimo, onda smo zaboravili sami sebe, ono što uistinu jesmo. Sada je na vama da shvatite i ustrajete da svako ljudsko biće u takvoj situaciji prvo gledate kroz oči ljubavi, kao svog brata i sestru u potrebi, i da budeš uvijek autentično *čovjek*, gdje god prisutni bili.

Progonjena heroina – Pepeljuga kao slika Crkve

Osvrt na film *Pepeljuga* (2015.)

Danko Kovačević

Svakome studentu teologije, dapače, i velikom broju odraslih kršćana, bez obzira na obrazovanje i životno zanimanje, poznata je činjenica da u Bibliji postoji mnoštvo *slika* (predodžbi) Crkve. Neke od njih su: Lada, Vinograd, Stado, Hram, Tijelo, Zaručnica. One su zapravo izraz iskonske, naravne čežnje ljudi za sigurnošću, plodnošću, pri-padnošću, susretom, komunikacijom, jedinstvom, životom. Te slike su, kao sastavni dio svakodnevice, postojale u ljudskoj psihi tisućljećima prije nego je Gospodin nagovijestio ispunjenje čežnji iz kojih one izviru davši im predokus nebeske slatkoće u svojoj Crkvi.

Čovjek – stvaratelj predodžbi

Mit je također svojevrsno *sakralno pri-povijedanje* koje na sličan način koristi slike u potrazi za odgovorima. Njime je koristeći svoju *maštu* (sposobnost slikovitog izražavanja) čovjek tisućljećima vatio za transcendencijom, pokušavajući dočarati nedokučivo, rastumačiti sebi svijet i sebe samoga, opravdati postojeći društveni poredak i odgajati mlađe naraštaje. Mitovi su stoga nužno vezani uz stvarni život. Oni su svojevrsna *intenzifikacija stvarnosti* kroz bogatstvo slikovitog izražavanja, a ne nelogične izmišljotine koje nemaju realnu podlogu. Mašta, tj. *imaginacija* (stvaranje slika, predodžbi) je iskonski ljudski način komuniciranja sa stvarnošću. Ona *prethodi volji, razumnom mišljenju, akumulaciji znanja*. Njezina izvorna manifestacija, mitsko pri-povijedanje stoga je preteča i *preduvjet religije, filozofije i znanosti*.

Mitovima manjka cijelovitost i konačnost odgovora koje živi Bog ljubavi i bezgranične sućuti daje puninom svoje Objave zapisane u Evandelju. Međutim, njihov tvorac je čovjek, a on je *imago Dei*, koji i sam imaginira, stvara slike (predodžbe) u potrazi za svojim Stvoriteljem. Imajući ovo u vidu, nije teško shvatiti da *u mitovima također postoje slike koje svoj izvor imaju u istoj čežnji kao i biblijske slike, mitske i biblijske vrste slika (predodžbi) koje izviru iz čežnji koje smo ranije naveli, svoje ušće imaju u onoj stvarnosti koju zovemo i predočavamo pojmom Crkva*.

Jedna od takvih mitskih predodžbi proteklih mjeseci zaokupila je u određenoj mjeri svjetsku javnost. Naši davnii preci pri-povijedali su slikama na zidovima mračnih, hladnih i vlažnih pećina kojima je odzvanjala jeka njihova glasa. Pripovjedači našeg doba to rade *pokretnim slikama* na zidovima mračnih, toplih i udobnih kino dvorana, kojima odzvanjaju gromki zvukovi Dolby Surround i inih sustava. Altamira i Lascaux ustupile su svoje mjesto Cinestaru i Cineplexu (a kad su neki zadrti nostalgičari u pitanju, i kinu Central). Kroz medij sedme

umjetnosti, do nas je stigla pripovijetka o onoj koju su drevni Grci prozvali *Rodopis*, Britanci *Cordelija*, Kinezi *Ye Xian*, Indonežani i Malezijci *Bawang*, Vijetnamci *Tam Cam*, Korejci *Kongji*, a Talijani *Pepeljuga*. Imena mnoga, narav ista: slika, arhetip **proganjene heroine**. U recima koji slijede, pokušat ćemo ukazati na sličnosti ove mitsko-filmske predodžbe Pepeljuge predodžbama i životu Crkve u Svetom Pismu i tradiciji.

Pepeljuga kao mitska slika (predodžba Crkve)

1. Progonjena heroina – u susretu s patnjom, zlom i gubitkom ostaje vjerna uputama svoje majke i ne uskraćuje *odnos dobrostivosti* (usp. 1 Kor 13,1) nijednom čovjeku, pa i onima koji je progone, spremna je žrtvovati sebe i vlastitu sreću da bi zaštitiла mladog princa od mačehinih manipulacija. *Ne podsjeća li nas ovdje Pepeljuga na lik Crkve (i pojedinačne krepose ljudske duše) te (danas više nego ikada) proganjene heroine koja u tisućjetnom hodu ovim svijetom (koji je prožet požudom tijela, požudom očiju i ohološću života; usp. 1 Iv 2,16), vjerna tradiciji i pokladu vjere od davnine strpljivo podnosi svaki križ i ostaje (ili se barem trudi ostati) vječno mlada (lijepa), nevina (integritet) i dobra?*

2. Zaručnička ljubav kraljevića i pučanke – Kraljević prihvata i voli Pepeljugu onakvu ona uistinu jest, bez obzira na njenu uprljanost i neuglednost, jer on gleda što je u srcu, svjestan da ljepota i vrijednote dolaze iznutra. Štoviše, spreman se u svojoj ljubavi poniziti i traži da ona, po njezinim vlastitim riječima, „obična pučanka, seoska djevojka koja ga voli“ njega prihvati „kao običnog šegrta, pripravnika koji uči svoj zanat“ (kraljevanje). Ovo *neodoljivo podsjeća na priču o ljubavi i vjenčanju kralja i prosjakinje iz „Filozofskih fragmenata“ Sorena Kierkegaarda*, ko-

jom slavni danski filozof i velikan kršćanske misli slikovito opisuje **odnos Boga i čovjeka** (ljudske duše): ljubav ne mijenja voljeno biće, zaključuje Kierkegaard i kralj (Bog) se ne uzdiže iznad svoje ljubljene (ljudsko biće) već dijeli s njom sve radosti i nade, žalosti i tjeskobe. Pojavljuje se u obližu služe (Krist) u želji da voljenoj osobi bude u svemu jednak. Predodžba ljubavi Pepeljuge i Kraljevića i završna mitsko-filmska slika vjenčanja i **braka** podsjeća na jednu od najistaknutijih novozavjetnih *slika odnosa Krista i Crkve* (usp. Ef 5,23-33). *Krist prihvata svoju zaručnicu Crkvu unatoč njezinim manama i nečistoćama, čisti je, posvećuje i daje život za nju.*

3. Rast u krepostima – svojim ponašanjem Pepeljuga kao da evocira *Govor na Goru* (usp. Mt 5) i *Hvalospjev ljubavi* (usp. 1 Kor 13,4-8). Krajnji izraz njezine skromnosti i poniznosti u prizemnom životu služenja dovodi do **uprljanosti pepelom** od čega i dobiva svoje ime. Ne bi li i naše **korizmeno pepeljanje** na nama trebalo ostaviti trajan znamen pepela da nas uvijek podsjeća na potrebu blagosti i poniznosti, skromnosti i dobrostivosti, u trajnom trudu oko rasta vlastitih kreposti? Pepeljuga liježe na tlo pored ognja, tone u san i biva posuta pepelom. Zanimljiva je ova slika tla, sna, ognja i pepela. Naš liturgijski obred pepeljanja zapravo vuče korijene iz drevnog agrarnog običaja paljenja njiva i livada. Pepeo izgorjelog raslinja oplođuje zemlju za nove, bogatije usjeve i

plodove. Potrebno je da umre staro kako bi niknulo novo. Tako biva i sa Pepeljugom i s (nadajmo se) našim duhovnim životom u korizmi i nakon nje.

Nije li Pepeljugin pomalo ***asketski život samozatajne služavke*** kojoj rijetko sliči osmijeh sa lica slika svakodnevice tolikih žena (i muškaraca) ***posvećenog života u okrilju Crkve? Radost i smijeh*** unatoč teškoćama i oskudicama života trebali bi biti ***odlika kršćana***. Pepeljugin karakter, izgrađen kreponim životom, u konačnici ju je doveo do neočekivano sretne sudbine, bez obzira na svu njezinu skrovitost, teške okolnosti poput progona i zatočeništva u koji ma se našla. Istu sudbinu obećaje i Evanđelje onima koji ga čuju i vrše.

Ovakav filmski lik Pepeljuge pravo je osyeženje u moru suvremenih maskuliziranih ženskih filmskih likova, svojevrsnih „Amazonki“, „***ratničkih princeza***“ (Nikita, Ripley, Xena, Natalia Romanova, Tauriel, Katniss, Tris) koje se lukom i strijelom, mačetom i strojnicom bore protiv životnih nedaća. Pepeljuga nas uči da je ***prava snaga žene*** (i ljudske duše općenito) ***u nutarnjem oružju i štitu, a ne onom izvanjskom***, u njenoj snazi karaktera i kreposti (usp. Ef 6, 13-17; Kol 3,12).

4. Transcendentali sv. Tome – filmski lik Pepeljuge utjelovljuje ***dobrotu, ljepotu, istinitost (integriranost)*** u čovjeku, u svom punom mitskom sjaju. Te kvalitete Pepeljuge prepoznaju tri ključne osobe u ovom filmskom događanju. Prva je *Kraljević* koji se želi *sjediniti* s tolikim dobrom. Druga je glavni antagonist priče, *Zla Mačea* koja u Pepeljugi prepoznaje ono što je sama imala i izgubila: „*mladost* (čitaj: *ljepotu*), *nevinost* (čitaj: *istinitost i integritet*) i *dobrotu*“ i zbog toga je *mrzi i želi ju uništiti*. Treća ključna osoba u ovom filmskom događaju je *svatko od nas gledatelja*. Mi se *poistovjećujemo s njom*, prijavamo je, u želji da ta silna dobrota, ljepota,

istina, integritet i posljedična radost prijeđu i na nas. One cinike među nama koji se podsmjeju na ovu naizgled djetinju i naivnu prostodušnost, ne možemo ne upitati: *Niste li i vi, kao zla mačea, izgubili mladost (ljepotu) duše, njezinu nevinost (integritet), istinitost i dobrotu?*

5. Intervencija milosti – narav se nadograđuje ***milošću*** (*gratia supponit naturam et perficit eam*). Slično tome, Pepeljagine krepsti same po sebi nisu dovoljne da je iščupaju iz njezinih nevolja, već je potrebno i nečega što u svijetu bajki često služi kao pandan nadnaravnim silama milosti u stvarnom svijetu – *čarolije*. *Bajna Kuma* zaštitnički se ***brine za sirotu Pepeljugu*** (kao što se u stvarnosti za siročad brinu njihovi *krsni kumovi ili kume*) koja je prethodno dokazala svoju krepst i vjerodostojnost Kumi udijelivši joj čašu mlijeka s puno pažnje i ljubavi dok je ova još bila prerušena u neuglednu ostarjelu prosjakinju. Činiti dobro malenima, znači činiti dobro i Utjelovljenom Bogu (usp. Mt 25,45). Mala djela s puno ljubavi. Mistično kršćanstvo gleda na čitav svemir kao na jedno sakramentalno događanje. Slično tome, u imaginarnom svijetu bajke, Bajna Kuma koristi narav (stvorena – životinje, povrće, odjeću) i nadograđuje ih čarolijom (slika milosti) da bi pomogla djevojci. Pepeljuginu ***ružičastu haljinu*** (boja radosti i nevinosti) pretvara u ***nebesko plavu***, svojevrstan marijanski simbol i znak novostećene mudrosti djevojke koja je zavapila preminuloj majci za pomoći i dobila je u liku kume. *Vapi li Crkva dovoljno za pomoći svoje nebeske Majke?* Najočitniji pečat Pepeljuginoj opravi daju njezine ***staklene cipelice***, jedine od sve opreme stvorene *ex nihilo* jedinstvene su, krhke i transparentne za nebesko plavo svjetlo koje se u njima prelijeva - kao da su materijalizacija Pepeljugine osobnosti, već spomenutih transcendentala Pepeljugine duše,

znak raspoznavanja i jedinstvenosti njegizine osobe. Lik *Kraljevića i kraljevstva*, još od evanđeoskih vremena pa preko Konstantina (jedan Bog na nebu, jedan vladar na zemljii), Augustina (De civitate Dei) i Karla Velikog do danas, simbol je *Krista*, a slično je i s jelenom kojeg nevoljom gonjena Pepeljuga susreće kao nagovještaj Kraljevića.

5. Snaga oprosta – Pepeljuga opraća svojim tlačitelju (mačeha) i time je razoružava, a to je tragedija onih što čine зло zapravo je u tome da ne znaju što čine (usp. Lk 23,34).

6. Vizija Kraljevstva nebeskog – Završne riječi filmskog priповjedača ponavljaju: Pepeljuga vidi svijet ne onakvim kakav jest, nego onakvim kakvim bi mogao biti. A to je odlika svetaca.

7. Kršćanski utjecaj – Pepeljuga ipak ostaje samo mitom. Svojom predodžbenom strukturom i njenim elementima samo je slična evanđeoskoj naraciji. Daleko je od punine mudrosti i istine zapisane u

Radosnoj vijesti. Ono što mit može približiti toj punini je *evangelizacija* samog mita. Verzija ove predodžbe o progonjenoj heroini koja je doprla do nas, kao i mnogi drugi mitovi i prijetke, u osnovnim crtama otišli su djelomično u tom pravcu, zahvaljujući životu i djelu Charlesa Perraulta (katolik) i braće Grimm (kalvinisti). Tamo gdje su oni stali, nastavio je, *evangelizirajući maštu* (subkreacijom svojevrsne „pokrštene“ mitologije) u dosad nenadmašenoj dubini i opsegu, još jedan katolik, samozatajni oksfordski profesor anglosaksonskog jezika, kojem se jednoga dana, dok je ispravljao studentske zadaće, u mašti pojavila neobična slika: „u rupi u zemlji živio je jedan hobit.“ Iz te skromne predodžbe, mitopoetskom jekomu stvarnost je dozvana najprodavanija knjiga izdana u 20. stoljeću i Oskarima najnagrađivaniji film svih vremena. Ali, to je već neka druga priča.

„Klarise?... One što šute, jel?“

Slavko Mađor

Naslov ovoga promišljanja ono je što najčešće čujemo spominjući klarise, posebno u krugovima ljudi koji nisu povezani s vjerom, ali nerijetko ćemo to čuti i kod vjernika. Klarise, a i klauzurno redovništvo općenito, ljudi ne shvaćaju, što u nekim slučajevima dovodi i do omalovanja. Tako oni koji nisu vjernici uglavnom imaju predodžbu da su to neke starije žene, izrazito neprivlačne, koje nisu imale mogućnosti ni sposobnosti ući u brak ili ostvariti nešto u svojem životu pa su pogjegle u zatvoreni samostan. Istina, nije isključena takva motivacija, ali onda se u samostanu ne može dugo opstati. Svaka kla-

risa mora biti zdrava, izgrađena osoba s ljestvicom vrednota, spremna živjeti ideale i vrednote koji su veći od nje. Ima onih koji to malo bolje prihvataju i razumiju, ali im je ipak to daleko. **Također, neki će o njima izrazito pohvalno govoriti, ali ni u ludilu ne bi dopustili da njihovo dijete, ili pak netko iz njihove bliže obitelji, živi takav poziv, a među takvima je, nažalost, i mnogo onih koji sebe nazivaju vjernicima.** Cilj ovoga promišljanja jest donekle rasvijetliti i približiti život i karizmu sestara klarisa kojima mnogo dugujemo zbog njihove neprestane molitve i žrtve, a da toga zapravo nismo ni svjesni.

Klara – plemkinja postaje sluškinja

Utemeljica klarisa sveta je Klara, rođena 1193./1194. u plemičkoj obitelji, kći grofa Favaronea di Offreduccia u Asizu; njezina obitelj bila je među najuglednijima u gradu. Njezini je sugrađani, govoreći o njoj, opisuju karakteristikama dvorske dame, a to su ljepota, ljupkost i mudrost. Činjenica da do svoje 18. godine nije bila zaručena govori da je njezin otpor udvaračima i planovima njezine obitelji bio snažan i dug. Susreće Krista po živoj vjeri svoje majke te potom upoznaje Franju. Oko njega vidi mnoge mladiće koji su bili aristokrati, bogataši, obrazovani, vitezovi, a sada postaju zadnji u društvu, prose milostinju i žive od rada vlastitih ruku. Vidi ljudе koji žive jednostavno i siromašno, a nadasve radosno te da njihova radost ne dolazi od bogatstva ili priznanja, nego od samoga Krista. U noći Cvjetnice 1212. godine bježi od kuće te je primaju Franjo i braća. Prvo je smještena u samostan benediktinki, u kojem je mogla biti samo sluškinja. Naime, već je bila razdijelila sve što je posjedovala i nije mogla biti punopravni član njihove zajednice, a to bi pak dolikovalo njezinom plemičkom podrijetlu i to bi njezina obitelj prihvatile. Upravo to odricanje i razdjeljivanje svih dobara izazvalo je silan otpor i ljutnju(čak i fizičku prisilu) njezine obitelji. **Odrice se svo-**

je bogate odjeće i raskošne kose te svlači sa sebe prošlost kako bi nasljeđovala Krista koji je ostao gol na križu. Njezina promjena jest promjena srca, ali i socijalnoga statusa. Napušta samostan benediktinki, pridružuje joj se sestra te se smještaju u samostan svetoga Damjana. Ubrzo joj se pridružuju druge djevojke, njezina majka i još jedna sestra. Nova zajednica živi intenzivan pokornički život, sa znanjem i odobrenjem asiškoga biskupa, naravno.

Novi način života opisuje riječima „činiti pokoru“. Potpuni post prakticirala je tri dana u tjednu, a ostalih dana skromno se hranila. Zanimljivo je da se Franjo i Klara nisu slagali oko njezina ustrojstva života zajednice; on je smatrao takav način prestrogim, smatrao je da je sam život sa svojim problemima i patnjama dovoljan te je zato i zabranjivao braći sredstva za samokažnjavanje. Ipak, ono što je najviše utjecalo na Klaru i njezine sestre jest siromaštvo. Inzistira da samostan svetoga Damjana ostane siromašno boravište bez posjedovanja zemlje ili drugih dobara, živeći od milostinje i darova. Klara se zaljubljuje u Krista kao zaručnika, želi ga posvetiti i zato se oslobođa svega da bi Njega u punini posjedovala; ne ljubi siromaštvo kao siromaštvo samo po sebi. Umire 11. kolovoza 1253. Dva dana prije smrti dobila je od pape povlasticu da ona i sestre smiju živjeti u potpunome siromaštvu – kako osobnom, tako i zajedničkom – i prihvatanje svojega Pravila. Već dvije godine nakon svoje smrti biva proglašena svetom.

Klauzura – akademija ljubavi, šutnje i slobode

– „Predraga sestro, što tražiš od Boga i njegove svete Crkve?“ – „Molim, za ljubav Božju, da budem pripuštena na zavjetovanje privremenih zavjeta u ovoj obitelji Si-

romašnih sestara sv. Klare: da činim pokoru, da u molitvi vjerno služim Bogu, Crkvi i svim ljudima, da budem s ovom zajednicom jedno srce i jedna duša.“

Ovaj dio obreda zavjetovanja privremenih zavjeta, odnosno ono što sestra koja se zavjetuje traži od Boga i Crkve, na kratak i jednostavan način objašnjava život i karizmu klarisa. Često se svi pitamo: zašto takav način života, koji je smisao i koja je uloga sestara klarisa u ovome svijetu? U prvome redu uloga klarisa, a i svih kontemplativnih redova, bila bi uloga suotkupiteljica – pomoćnika samoga Boga. Svaka klarisa u Crkvi vrši veoma odgovornu ulogu; molitvama i žrtvama, bdijenjima i trpljenjima sudjeluje s Kristom u tajni Otkupljenja ljudskoga roda. Izlazi iz svijeta i odvaja se od svijeta, a istovremeno ljubi i živi za svijet. Suosjeća, raduje se i pati sa svijetom. Uvijek se kroz svoju povijesti sama Crkva, preko svojih poglavara, obraćala redovnicima i redovnicama stroge klauzure da mole za potrebe čovječanstva, kao što su: mir u svijetu, jedinstvo kršćana, posvećenje svećeništva i cijelog naroda, misije i sl. One mole u ime čitava ljudskog roda i za čitav ljudski rod. Njihove molitve i žrtve imaju ploda upravo zato što su prikazane iz čiste ljubavi prema Bogu. Osim duhovne uloge važna je i uloga riječi i razgovora. Iako imaju tek nekoliko sati dnevno za posjete i razgovore, redovito su posjećene od mnogih građana Splita, koji: ili traže novac i hranu, ili posredstvo kod traženja posla, ili duhovnu pomoći te utjehu molitvom i savjetom. **Samostan klarisa prava je oaza mira, duhovne pomoći i utjehe, a mnogima je bio izvor moralne snage i svjetionik u noći.**

Biti klarisa danas znači svjedočiti svojim skrovitim životom, govoriti svojom šutnjom, izazivati nemir i buditi pitanja u

svim ljudima, tražiteljima istine i smisla. Primjer drugačijega života od uobičajenoga potiče u njima razmišljanje, budi novu nadu te ih hrabri i potiče na promjene. Svojom prisutnošću i postojanjem svjedoče o onostranome, o vječnome, o Bogu koji je ljubav, te mogu pomoći čovjeku da izide na nove putove. Govoreći neprestano „Da!“ Bogu, svojim životom svjedoče da je samo Bog dosta. Ivan Pavao II. izrazito se zalagao za autentičnost karizme takvih redova, a i sam unutar vatikanskih zidova osniva klauzurni samostan te klauzurne samostane naziva „motorom evangelizacije“, dok sveta Terezija samostan naziva „nebom na zemlji“. Danas su klarise najbrojniji kontemplativni ženski red – broje oko 20 000 sestara u oko 1000 samostana po cijelome svijetu.

Bitna značajka takvoga života jest šutnja. Odlazak u šutnju, klauzuru, pustinju nije bijeg; upravo u takvome načinu života upoznaju se i tamne strane svoje osobnosti, što je za osobu strašno, ali je i oslobođajuće. C. C. Colton o životu samoće piše: „**Usuditi se živjeti u samoći rijetka je hrabrost; jer mnogo je onih koji bi radije susreli najlučeg neprijatelja na bojištu, nego vlastita srca u sebi.**“ Postoji velika mogućnost i da se osoba okalja u samoći samostana. Kada se mlada osoba odluči za takav život, često se događa protivljenje roditelja; neki se cijelog života s ti-

me ne pomire i umru nepomiren. Protivljenje roditelja, a i ostalih ljudi, dogada se jer smatraju da tim zatvaranjem gube osobu, što je pogrešno jer sestre prema njima osjećaju i veću ljubav nego što ih ljube oni koji s njima žive. Realno gledajući, čak i nije normalno zatvoriti se i svega se odreći jer čovjek je biće kretanja i druženja, ali postoji razlog čemu takav život. Kada se osoba svede na minimum kretanja i kontakata te kada je ograničena prostorno, usmjerena je na bitno. Takav život svede osobu na minimum sebe – da se ne bavi samom sobom, već da živi za Gospodina i za ljude. Nije loše naglasiti sljedeće: ako neka djevojka ima namjeru ulaska u samostan samo da bi čitala duhovno štivo i meditirala – da bi bila, takoreći, u nekoime svojem svijetu – u potpunosti je pogriješila smisao te će, nažalost, vrlo brzo promijeniti mišljenje i napustiti takav život. Naravno, duhovno štivo i meditacija bitna su komponenta takvoga života, ali osoba tu dolazi zaboraviti sebe u potpunosti – ne živjeti za sebe, već predati sebe, sve svoje misli i sva svoja djela Bogu kao žrtvu za sve ljudе.

Namjera takvoga načina života nije uništiti i ubiti ženskost, ženstvenost i karakteristike svojstvene redovnicima kao osobama; u tome duhu i sveta Klara piše Janji Praškoj: „... bit će još ženstvenija ako se zaručiš s Njim. „Sve što jest i što ima, Klara (a i svaka klarisa) je stavila na raspolaganje Gospodinu, a da ništa od svoje osobnosti nije izgubila. Ona čak i ne govori toliko o služenju Bogu, nego više o želji za Bogom i oduševljenju Njime. Istinska bliskost s Gospodinom vidi se i izvana – život bliskoga prijateljstva s Isusom očituje se na licima klauzurnih sestara; one pričaju o Bogu svojim licem i radošću te tako ljudi koji ih susreću pronalaze Boga. Klara

je apsolutno čitav život posvetila Bogu; nije imala određeno vrijeme služenja Bogu, a onda neko vrijeme samo za sebe. Pišući spomenutoj Janji Praškoj, koja se odrekla braka s njemačkim carem i postala klarisa, kaže: „Ti si izabrala zaručnika čija je ljubav zavodljivija, čiji je pogled sjajniji.“ O potpunoj predanosti Gospodinu te o pravome smislu takvoga života i poziva na iznimno snažan i jasan načingovor i obred zavjetovanja, u kojemu novozavjetovana sestra pri primanju vela odgovara: „Krist je stavio znak na mom čelu, da ne ljubim nikoga osim njega“, a nakon što primi raspešlo odgovara: „Neka ne bude za mene druge slave, osim križa Gospodina našeg Isusa Krista, po kojem je meni svijet razapet, kao i ja svjetu.“

Jedan prosječan dan splitske klarise

Iako se nekada misli da su klarise na svojevrsnome cjeloživotnom godišnjem odmoru, ipak to nije tako, već su veoma predane duhovnoj izgradnji, a isto tako i svojim obvezama. Tako svaka ima svoja zaduženja, bilo da su to kuhinja, vrt, biblioteka, proizvodnja hostija ili što slično. Na poseban se način, kao dio karizme, njeguje proizvodnja hostija, upravo zbog Klarine neopisive ljubavi prema Euharistiji; tako godišnje u prosjeku proizvedu čak 2 560 000 malih hostija. Također, splitske klarise imaju svoju izdavačku kuću, poznatu bi-

ODRAZ

blioteku asketsko-mističnih djela „Symposium“.

Dnevni red:

ponoć – ustajanje, služba čitanja,
ostale molitve (sat vremena)
5:30 – ustajanje, molitva od 6:00 do
8:00, razmatranje, franjevačka
krunica, jutarnja iz časoslova,
sveta Misa, treći čas
8:00 – doručak, pospremanje
sobe, duhovno štivo
8:30 – 11:30 – radno vrijeme
11:30 – 12:00 – krunica i ostale molitve
12:00 – moleći „Miserere“ („Smiluj mi
se Bože“, psalam 51.) procesionalno
se odlazi u blagovaonicu; ručak,
za vrijeme ručka jedna redovnica
na glas čita duhovno štivo

12:30 – rekreacija, odmor, slobodno
druženje i razgovor
13:00 – zahvalne molitve; procesionalno
moleći „Tebe Boga hvalimo“ odlazi
se pred Presveti oltarski sakrament
13:30 – sat kanonske šutnje;
dopušteno je čitati, raditi
osobne poslove, otpočinuti
15:00 – moljenje šestoga i
devetoga časa iz časoslova
15:15 – 15:30 – osobno duhovno štivo
15:30 – 18:30 – vrijeme rada,
predavanja, zbornog pjevanja itd.
18:30 – moljenje večernje iz časoslova,
razmatranje, ostale molitve
19:45 – večera
20:00 – rekreacija
20:30 – moljenje povečerja iz časoslova
21:00 – odlazak na počinak.

Pola tisućljeća od rođenja Terezije Avilske

Priredio: Sebastijan Mladineo

Sveta Terezija Avilska zasigurno je svetica koja predstavlja jedan od vrhunaca kršćanske duhovnosti svih vremena. Rodila se 1515. godine u Avili, u Španjolskoj, kao Teresa de Ahumada. Ove godine obilježava se 500 godina od njezina rođenja i tu se vidi snažna poveznica jubileja jedne od najznačajnijih svetih redovnica s proslavom Godine posvećenoga života, koja traje cijele trenutne godine. U svojoj autobiografiji („Moj život“) sveta Terezija od Isusa spominje neke događaje iz svojega djetinjstva. Rođena je od „kreposnih i bogobojaznih roditelja“ u mnogobrojnoj obitelji – s devetero braće i s trima sestrama. **Čitavši živote nekih mučenika još kao djevojčica – s niti 9 godina – osjetila je u sebi buđenje želje za mučeništvom pa s**

bratom bježi od kuće kako bi umrla kao mučenica i uzašla na nebo. Poslije nekoliko godina Terezija će govoriti o svojim pismima iz djetinjstva i reći da je u njima otkrila istinu, koju sažima u dva temeljna načela: s jedne strane jest „činjenica da sve što je od ovoga svijeta je prolazno“, a s druge jest to da je samo Bog „zauvijek, uvijek i uvijek“ – tema koja se vraća u vrlo poznatoj pjesmi: „**Neka te ništa ne uzne-miruje, neka te ništa ne plaši, tko ima Boga, ništa mu ne nedostaje, sve prola-zи, samo Bog ostaje, samo je Bog dosta-tan.**“ Ostavši bez majke s 12 godina, moli Presvetu Djevicu da joj bude majka. U mladosti je čitanje profanih knjiga dovo-di do rastresenosti svjetovnoga života, ali iskustvo učenice kod augustinki u samostanu Svetе Marije od milosti u Avili te čitanje duhovnih knjiga – prije svega klasi-ka franjevačke duhovnosti – uče je molitvi i sabranosti.

Kada je imala 20 godina, ušla je u kar-meličanski samostan Utjelovljenja (*Encar-nación*) u Avili. Poslije tri godine obolje-

la je od teške bolesti, u kojoj se čak našla u komi, naizgled mrtva. Dok se borila protiv vlastitih bolesti, svetica spoznaje i borbu protiv slabosti i otpora Božjemu pozivu: „Željela sam živjeti“, piše, „jer sam dobro shvatila da ne živim, već se borim sa smrtnom sjenom i nisam imala nikoga da mi dadne život, niti sam si ga ja sama mogla uzeti, a Onaj koji mi ga je mogao dati imao je pravo što mi ne pritječe u po-moć, jer me je toliko puta okretao k sebi, a ja bih ga uvijek napustila.“ Otac joj umire 1543. godine, a sva njezina braća, jedan za drugim, emigriraju u Ameriku. U korizmi 1554., u dobi od 39 godina, Ter-erezija doseže vrhunac borbe protiv vlasti-til slabosti. Slučajan pronalazak kipa „sil-no izranjenoga Krista“ duboko je označio njezin život. Svetica, koja je u tome raz-doblju otkrila duboku podudarnost sa sve-tim Augustinom iz njegovih „Ispovijesti“, ovako opisuje presudni dan svojega mistič-nog iskustva: „**Dogodilo se (...) da me je iznenada obuzeo osjećaj Božje prisutno-sti, da ni na koji način nisam mogla po-**

sumnjati da je bio u meni i da me on potpuno obuzeo.“

S duhovnim sazrijevanjem svetica je počela konkretno razvijati ideal reforme karmeličanskoga reda. 1562. godine uz potporu biskupa u Avili osnovala je prvi samostan San Jose. Ubrzo poslije prvi reformirani karmel dobio je odobrenje generalnoga poglavara Reda. U nadolazećim godinama nastavlja s osnivanjem novih karmela, ukupno njih osamnaest. Od presudne je važnosti susret sa svetim Ivanom od Križa, s kojim je 1568. ustanovila prvi samostan bosonogih karmeličana u Duruelu, mjestu blizu Avile. 1580. godine od Rima je dobila dopuštenje za uzdignuće u samostalnu provinciju za svoje reformirane karmelete. Terezija je završila svoj zemaljski život upravo dok je bila aktivna u osnivanju novih karmela. Naime, nakon što je osnovala karmel u Burgosu, umrla je u Albi de Tormesu –na povratku u Avilu –

u noći 15. listopada 1582. godine, ponovivši ponizno dvije rečenice: „Hvala, jer mi dopuštate da umrem u Crkvi“ i „Zaručniče moj i Gospodine moj! Došao je žuđeni čas! Došlo je vrijeme da se vidimo, Ljubljeni moj, Gospodine moj!“ Cijeli svoj život provela je u Španjolskoj, ali često za čitavu Crkvu. Papa Pavao V. 1614. godine proglašio ju je blaženom, a papa Grgur XV. 1622. godine svetom. Blaženi papa Pavao VI. 1970. godine proglašio je svetu Tereziju Avilsku naučiteljicom Crkve i tako je postala prva žena naučiteljica Crkve u povijesti. Prvoosnovani samostan San Jose u Avili 24. kolovoza 2012. godine, na blagdan svetoga Bartolomeja, proslavio je 450 godina od svojega osnutka. Imamo tu mislost da su tamo četiri naše Splićanke: Edita od Križa, Mihaela od Raspete ljubavi, Gabrijela od Svetoga lica i Estera od Krista kralja. *Solo Dios basta!*

Vitezovi Templari: Žrtve „apsolutizma“ ili heretici?

Josip Čaljkušić

Vitezovi Templari, punog imena *Red siromašnih vitezova Krista i Salomonova hrama*, su za vrijeme Križarskih ratova, kao redovnici vitezovi, štitili hodočasnike u Svetoj Zemlji, a bili su podložni izravno Papi. Ustanovljeni kao strogi red, vrlo su brzo stekli veliki ugled na novoosvojenom teritoriju Svetе Zemlje i diljem Europe, a u zadnjim godinama svog djelovanja našli se na udaru raznih kleveta i ne-povjerenja. Prilikom suđenja su priložene brojne lažne optužbe o njihovim heretičkim uvjerenjima i praksama koje su kasni-

je potakle mnoge legende i lažna uvjerenja o templarima te su i danas jako raširene (popularne).

Sve je počelo u petak, 13. listopada 1307., kada su uhićeni svi templari u Francuskoj kojom je tada vladao Filip IV. Lijepi (1285. – 1314.). Naredbom izdanom 14. rujna 1307., zatvorenim pismima koja su dana sucima i upraviteljima pokrajina u strogoj tajnosti, došlo je do masovnog uhićenja templara na gotovo tri tisuće posjeda, istog dana. Već sljedećeg dana, objavljen je kraljevski proglaš

u kojem se obznanjuju optužbe sadržane u nalogu za uhićenje. **Templari su optuže-ni za otpadništvo od vjere, oskvrnjivanje Kristove osobe, razvratne obrede, nevje-ru u sakramente, zloupotrebu dužnosti, sodomiju te idolopoklonstvo.** Naveli su da se većina optužbi događala na samom primanju u red gdje se pri pristupanju braća odriču Krista i pljuje na raspelo. Nakon toga ih je u dno kralježnice (stražnjicu), pupak i u usta poljubio primatelj, a potom su obećavali da će se podati sodomiji ako se to od njih zatraži, a na kraju obreda su se klanjali kipiće zvanom Baphomet i na sebe stavljali uže koje je prethodno bilo položeno na kipiće. Takve optužbe nisu bile ništa čudno u tadašnjoj Europi u kojoj je djelovala inkvizicija i borila se protiv raznih hereza, a sami neobrazovani puk bio je spreman vjerovati u sve što kažu vrhovi ni autoriteti.

Gubitak Svetе Zemlje nije išao u pri-log reda, a ovakve optužbe samo su govorile da ih je, zbog templarskog zastranje-nja, Bog napustio u bitkama i da će, ako

ne uklone to zlo, odmazda doći sve do Eu-rope. Filip Lijepi je poslao pisma svim eu-ropskim vladarima i pozvao ih na borbu protiv templara, njihova uhićenja i ispitivanja. U početku većina vladara nije pri-stala to učiniti jer su smatrali optužbe laž-nima. Kada je meštar reda, Jacques de Mo-lay, dao svoje priznanje, kralj je to poslao papi Klementu V., na što se ovaj usproti-vio Filippu jer je bez njegova dopuštenja i u njegovo ime izvršio uhićenje reda pod nje-govom zaštitom, a takve postupke prijaš-nje Pape ne bi dopustile. Prethodno je Fi-lip dolazio u sukobu s Papama, tj. s Boni-facijem VIII. oko poreza svećenstvu, koji je bio napadnut 1303. i preminuo od posljedica napada, te njegovim nasljedni-kom Benediktom XI. koji je umro pod ne-razjašnjjenim okolnostima. Tada je za nje-gova nasljednika postavljen, Bertrand de Got, Filipov naklonik, imenovan Klement V. te je on 1309. prešao u Avignon čime započinje avignonsko sužanstvo papa. Bio je slab i nije se mogao suprostaviti Filipu, često je radio u njegovu korist. **Papa je ta-**

ko 22. studenog 1307., bulom *Pastoralis praeeminentiae*, naredio svim vladarima uhićenje templara na svojim teritorijima.

Njihovim uhićenjima započeli su procesi ispitivanja, a sva imovina koju su posjedovali preuzezeli su vladari ili plemićke obitelji. Nedugo nakon tih događaja, u veljači 1308., Papa je ispitivanje templara preuzeo u svoje ruke i zatražio od Filipa njihovo izručenje templara, a on je nevoljko pristao te kasnije izručio samo nekolikinu, ali zadržao nadzor nad njihovim dobrima. Sami Filip nije imao mnogo novca, zbog ratova koje su pokretali njegovi preci i njegove rastrošnosti, a bogatstvo je viđeo u templarima koji su se po Europi bavili bankarskim poslovima postajući čuvari raznovrsnog blaga koje je izazivalo zavist vladara. Oni sami nisu imali mnogo svoga blaga jer su se kao redovnici susprezali od svakog bogatstva, a većina posjeda i dvorca bila im je poklonjena. Tijekom ispitivanja svi templari su pred kardinalima porekli dana priznanja na ispitivanju provedenom za Filipa Lijepog jer su željeli izbjegići mučenje ili ga nisu mogli izdržati. Nekolikina je zbog upornog poricanja hereza spaljena na lomači, a ostali su podlegli i jednostavno priznali sve što se od njih tražilo.

Mučenje u postupku inkvizicije je bilo dopušteno kao iznuđivanje priznanja papinskom bulom Inocenta IV. *Ad extirpanda* iz 1252., pod uvjetom da se smiju

izvršiti jednom i to bez prolijevanja krvi i lomljenja kostiju. **Zbog okrutnih metoda i kraljevske uprave to se gotovo uvijek kršilo i mnogi su podlegli ranjavanju izazvanim mučenjem.** U francuskom dvoru u Chinonu, tri papinska kardinala su, od 17. do 20. kolovoza 1308., sastavila dokument u kojem papa Klement V. oslobođaJacquesa de Molaya i cijeli templarski red svih optužbi koje je iznijela inkvizicija. Među tri kardinala bilo je prisutno još osam drugih svećenika koji su bili svjedoci tijekom ispitivanja petorice vrhovnih vitezova templara: Huguesa de Pairauda, Geoffroija de Charneyea, Geoffroija de Gonnevillea, Raimbauda de Carona te meštra reda Jacquesa de Molaya. Načinjene su tri kopije tog dokumenta kojeg su potpisali i zapečatili ispitivači, optuženici i svjedoci. Budući da taj dokument nikad nije bio javno objavljen, templari su se i dalje nalažili na udaru kralja Filipa te je on sve, i one oslobođene, ponovo proglašio hereticima.

Ponovni heretici su osobe koje su se pokajale za svoju herezu, ali su je opet počeli činiti te zbog opasnosti daljnog širenja morali su biti spaljeni na lomači. Ostali koji su bili još uvijek u zatvorima i dalje su tvrdili da su nevini, a ugled templara je bio uvelike narušen s tim da se papa nije javno izjašnjavao ni o jednom događaju vezanom uz templare. Papa je pod pritiskom kralja sazvao sabor u Beču na kojem se okupilo oko tri stotine kardinala, nadbiskupa i biskupa da bi raspravili o ukidanju reda. Većina se tome protivila, ali **pod pritiskom Filipa Lijepog, papa Klement V. je izdao bulu *Vox in Excelso* kojom se 22. ožujka 1312. kojom ukida red templara**, a nedugo zatim u svibnju bulom *Ad providam* svu imovinu templara predaje ivanovcima. Međutim, Filip je većinu imovine prisvojio sebi, a ivanovci su se morali zadovo-

Ijiti s onim što im je on dao. Kralj je nastavio s osudom templara imenujući povjerenstvo kardinala koji su bili odani njemu, a svoju osudu su obznanili 18. ožujka 1314. Na podiju ispred crkve Notre-Dame u Parizu četvorici velikodostojnika reda, Jacquesu de Molay, Huguesu de Paimaudu, Geoffroiua de Charneyu i Geoffroju de Gonnevilleu (Raimbaud de Caron je umro u zatočeništvu prije izricanja osude) izrečena je kazna doživotnog zatvora. Jacques de Molay i Geoffroi de Charney su se pobunili i rekli da su priznanja neistinita te da su svi pripadnici reda pošteni i pobožni, da im je nanesena nepravda. Navečer istog dana, obojica su bila izvedena i spaljena na lomači, a po predaji je navodno Molay povikao da će do kraja ove godine susresti i kralja i Papu pred Bogom.

Mjesec dana nakon toga, 20. travnja 1314. preminuo je papa Klement V. od nepoznate bolesti, a 29. studenog Filip IV. Lijepi poginuo je u lovnu, a u roku četrnaest godina izumrla je tristogodišnja kraljevska dinastija iz koje je i on potjecao. Ostali preživjeli templari su se uglavnom priključivali drugim vjerskim ustanovama, a mnogi su umrli u tamnicama, dok je mnoštvo onih za koje se ne zna što je s njima bilo.

Filipova želja za absolutnom kontrolom uspjela je tako što je postavljao na sva važna mjesta ljude koji su odani njemu i tako šireći utjecaj mogao je sprovoditi vla-

stite odluke bez protivljenja crkvenih velikodostojnika. Oni koji su se usprotivili redovito su bili optuženi za herezu u namenteštenim procesima te završavali na lomači, čime se kralj rješavao svake prijetnje i osude. Jedina prepreka bili su templari kojih se uspio riješiti stalnim pritiskom na Papu i jakom propagandom širenja neistina o templarima gdje možemo vidjeti njegov silni utjecaj u kojem se oslanjao na mnoštvo podanika. Društvo je smatralo da su oni uistinu heretici, iako je Chinonskim pergamentom dokazano da templari nisu bili heretici, a njihovo Pravilo bi

lo je najstrože od svih redova. Njihov ugled i moć smetali su Filipu u ispunjenju njegovih planova, pošto je i sam bio njihov dužnik. Mnogi vladari suvremenici smatrali su da su Filipove optužbe laž-

ne, ali se nisu usprotivili jer su i oni imali koristi od ukidanja templarskog reda, a i samo ukinuće templara nije zasmetalo nikome u to vrijeme, napose vladarima jer su se okoristili njihovim stečenim dobrima ili im nisu bili dužni vratiti dugove. Sve legende o templarima nastale su iz navedenih optužbi, a njihova tajnovitost sastanka i obveza šutnje samo je išla u prilog tome da potpiri maštu ljudi. Jedno je sigurno Filip Lijepi htio je imati svu vlast u svojim rukama. Uklonivši red templara u tome je barem na kratko i uspio, a istina je ostavljena da pokaže svoje pravo lice u tijeku vremena.

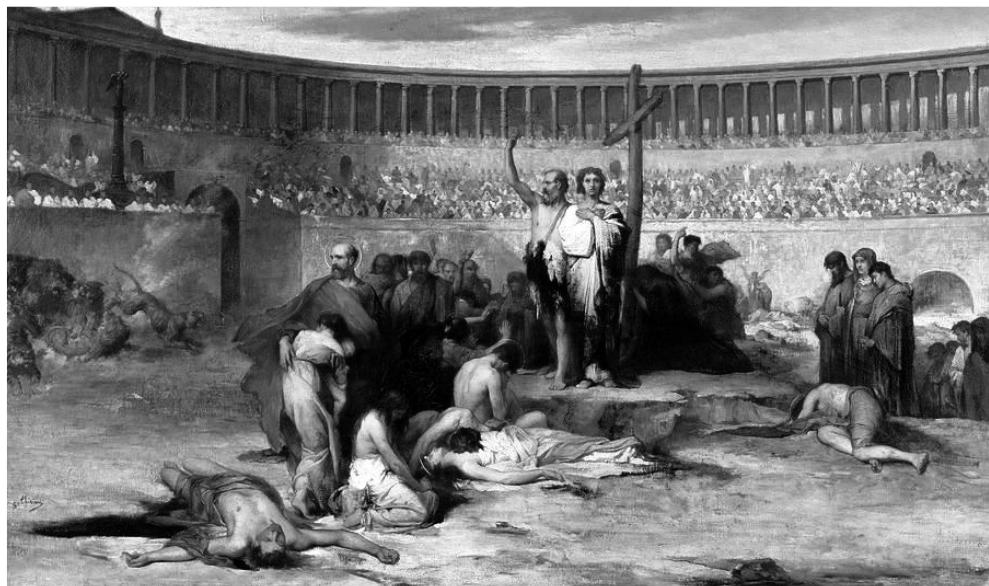
Progoni i mučeništvo kršćana danas – a gdje si ti?

Danko Kovačević

Prošlo je oko dva tisućljeća otkako je naš Gospodin hodao ovom zemljom čineći dobro i ozdravljajući sve kojima bijaše ovladao đavao. Puno je to vremena u ljudskim očima. Ipak, kroz sva ova minula stoljeća, dviće stvari nisu se promijenile. Naime, **dva drevna obećanja koja nam je Krist dao** nisu prekršena od apostolskih vremena. I danas ostaju kao trajno svjedočanstvo Njegove neprolazne mudrosti, dobrote i ljubavi. *Prvo je obećanje to da će On uvijek biti uz nas.* I zaista jest i danas tu, u svojoj Crkvi. Prisutan je u svojoj Riječi, u molitvi svoje Crkve (usp. Mt 18,20), u siromasiama, bolesnima, zatočenicima (usp. Mt 25, 31-46), sakramentima koje je ustanovio te na poseban način u Euharistiji. **Druge obećanje** našeg Spasitelja je **da ćemo, kao Njegovi učenici, trpjeti progone i mučeništva** (usp. Mt 10, 16-39; Mt 24,9).

Progoni kršćana danas

U današnjem svijetu razvijenih sredstava javnog komuniciranja i virtualnih društvenih mreža (TV, Internet, Facebook) malo toga prođe neopaženo. Posljednjih nekoliko mjeseci očitovani su nam užasni zločini izvršeni nad našim kolegama **kršćanskim studentima u Keniji te kršćanima u Siriji, Iraku, Egiptu, Nigeriji.** Pod vjerskim progonima podrazumijevamo premlaćivanja, fizičko mučenje, zatočenja, izolaciju, silovanje, drakonske kazne, zatvor, ropstvo, obrazovnu i radnu diskriminaciju i, konačno, smrt zbog vjerskog opredjeljenja. *Open doors*, nadkonfesionalna međunarodna organizacija za pomoć progonjenim kršćanima, izdala je 7. siječnja svoju godišnju top listu zemalja gdje se progone kršćani, tzv. *World Watch List*. Prema tome dokumentu, progoni kršćana

dosegli su 2014. godine najveću razinu u povijesti, jer čak 100 milijuna kršćana diljem svijeta su očeno je s ozbiljnim posljedicama zbog prakticiranja svoje vjere.

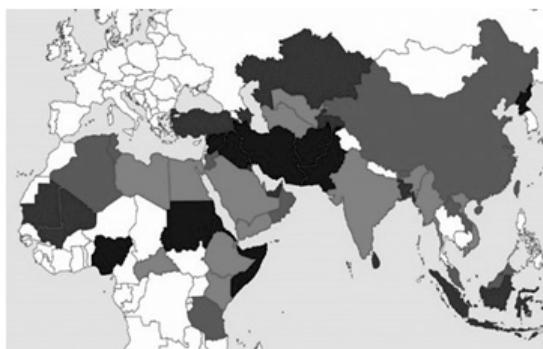
Ako tekući trend

potraje, situacija u 2015. bit će još i gora. Top listu zemalja sa najvećim progonima kršćana trinaestu godinu zaredom predvodi Sjeverna Koreja, a slijede ju Irak, Sirija, Somalija, Afganistan, Sudan, Iran, Pakistan, Eritreja i Nigerija.

Brojeći preko 75% ukupnih vjerskih progona u svijetu, u preko 150 zemalja, **kršćanstvo je najprogonjenija svjetska religija**. To su javno konstatirali i britanski premijer David Cameron (travanj, 2014.), njemačka kancelarka Angela Merkel (studen, 2011.) i papa emeritus Benedikt XVI. (novogodišnje obraćanje, 2011.). Zapravo, dvije trećine od ukupnog broja kršćana danas u svijetu (2.3 milijarde ljudi) žive u opasnim četvrtima, siromašni, kao kulturna, etnička i jezična manjina. Prema istraživanju koje je proveo David B. Barret, ***od vremena sv. Stjepana Prvomučenika do današnjih dana zbog vjerske opredjeljenosti ubijeno je oko 70 milijuna kršćana***, od čega 45 milijuna u 20. i 21. stoljeću.

Kako ti možeš pomoći ?

Sv. Pavao nam u Prvoj poslanici Korinćanima (usp. 1 Kor 15,26) doziva u pamet činjenicu: ***svi smo mi Jedno Tijelo kojemu je Glava Krist***. Ako pati jedan dio tijela, pate svi dijelovi, a ako je jedan dio proslavljen (usp. Mt 5,10-12), svaki se dio

raduje s njim. Kao kršćani, pozvani smo zauzeti se za svoju proganjenu braću i sestre u Kristu (usp. Heb 13,3). ***Ne možemo stajati i gledati ravnodušno patnju svoje braće!***

Zauzmimo se i pomozimo im!

Ne možemo šutjeti i ništa ne činiti!
Neka oči svijeta koje su uprte u Crkvu uzmognu posvjedočiti o nama: Gledajte kako se ljube!

Kako pomoći? Prije svega, ***molitvom***. Zatim ***komunikacijom*** (pisanjem pisama) zatočenima i proganjениma. Potom ***doniranjem novaca, prikupljanjem humanitarne pomoći***. I konačno, ***lobiranjem (masovni mediji, društvene mreže) i volontiranjem***. Više informacija o sve mu možeš pronaći na ovim internet stranicama:

<https://www.opendoorsusa.org/home/>
<http://www.persecution.com/public/getinvolved.aspx?clickfrom=%3d6d61696e5f6d656e75>
http://www.prisoneralert.com/vompw_advocate.htm
<http://www.persecution.org/>
<http://www.onewiththem.com/stories/>
<https://ffmu.webconnex.com/rescuechristians>

Open Doors je izdao i kurikulum (*Ostati na nogama kroz oluju*) sa šest teoloških točaka koje bi trebale podsvjestiti proganjениma s kojima ćemo eventualno stupiti u komunikaciju: 1. *Potreba izgradnje svo-*

je „izbe u tišini“ (usp. Ps 46,10; steći naviku provođenja vremena s Bogom u tišini i tako duhovno rasti u jakosti); 2. *Bog ima svoje tajne* (usp. Iz 55,8-9; Bog će donijeti ploda i nagrade našim mukama i onda kada mi to ne vidimo); 3. *Slabost je put do prave moći* (usp. 2 Kor 12,10; prava moć ne dolazi kroz ljudska sredstva, već kroz Krista i da bi se to shvatilo potrebno je biti slab); 4. *Nadvladavanje je veće od izbavljenja* (usp. Rim 12,21; potrebno je moliti i ufatiti se, ne u izbavljenje od progona nego u ustrajnost izdržavanja jer će progonima jednom doći kraj); 5. *Teška povreda zahtjeva izvanredan oprost* (usp. Lk 23,34; jedini način nadvladavanja vlastite povrijednosti je oprostiti svojim tlačiteljima, onako kako je to Krist učinio); 6. *Molitva je vrhovni izraz bratstva i solidarnosti* (usp. Heb 13,3. Mnogi se progonjeni kršćani osjećaju izolirano; istinsko ohrabrenje i osjećaj povezanosti daje im naša molitva za njih i njihova molitva jednih za druge).

Mučeništvo i progoni – u čemu je razlika?

Papa Franjo je na Uskrsni Ponedjeljak još jednom naglasio kako *danas ima više mučenika nego li u prvim stoljećima kršćanstva*. Mnogi se s tim ne slažu i žele taj broj prikazati manjim. U svibnju 2013. vatikanski glasnogovornik, nadbiskup Silvano Maria Tomasi izjavio je da su vjerođostojna istraživanja utvrdila kako oko 100.000 kršćana godišnje gine zbog vjerskih razloga. Znači li to da su svi oni mučenici? Jesu li svi oni kršćani koji su u progonima kršćanstva kroz povijesti ubijani zbog svoje vjere ujedno uistinu i mučenici? Dominikanac Benedict Ashley u svojoj knjizi *Živjeti istinu u ljubavi* nabraja određene **kriterije mučeništva**. To su: 1. *Smrt progonjenog*; 2. *Smrt svjedočivši vjeru*

u Krista (a ne nirvanu, Alaha, Brahma, Marksu, ljudsku dobrotu, itd.) izgovorenom riječju, djelima učinjenim i grijesima propuštenim zbog vjere; 3. prihvatanje smrti (*drago)voljno*). Stoga, mučenik nije onaj tko ne umre, umre od zaraze, za samo naravne istine, za hereze, samo za domovinu ili kroz samoubojstvo. Istinski mučenici ne ubijaju sami sebe, ne nanose štetu i zlo drugome, ne traže smrt, ali je prihvataju ako dođe. Mučenik nije onaj tko izgubi život zbog mržnje prema neprijatelju, nego iz ljubavi prema Isusu. Mučenici umiru. Mučenik nije onaj tko je (samo) pretrpio velike torture i ostao živ (osim ako ne umre od posljedica). Mučenici umiru dajući svjedočanstvo istine Krista, a ne ljudske istine ili vjerskih zabluda. Mnogi ljudi su žrtve ili čak i heroji, ali nisu mučenici. U današnjem svijetu pojam „mučenik“ se koristi previše olako, što zapravo pokazuje nedovoljnu svijest ili čak nepoštivanje prema pravim mučenicima.

S druge strane, tko može sa jasnom sigurnošću za svakog od onih koji su poginuli u progonima kršćana reći da jasno zna je li ili nije na ispravan način svjedočio Krista, je li umro dragovoljno ili nije? Dati precizan broj onih koji su umrli kao istinski mučenici je gotovo nemoguće, a pogotovo je opasno umanjivati taj broj. Samo Gospodin poznaje sve nakane srdaca i može prosuditi istinske mučenike od lažnih. Sudit će nam se mjerom kojom i sami sudimo.

A gdje si ti?

Temeljna čežnja i poziv svakog čovjeka je svetost. Biti cijelovit i dati sve. Mučeništvo je najkraći put do **svetosti**. Međutim, velika je vjerojatnost da svi koji budu čitali ovaj tekst žive u Europi. To znači da se nalazimo daleko od zemalja u kojima su uče-

stali otvoreni progoni kršćana i mogućnost da poginemo samo zato jer smo kršćani je relativno mala. Jesmo li mi uskraćeni za vrijenac mučeništva? Može li se postati mučenik bez pogibije? S istim „problemom“ susreli su se i rani kršćani. Nakon careva Konstantina i Teodozija, kršćanstvo je postalo religija Rimskog Carstva, progoni su prestali i kršćani više nisu ubijani radi vjere. *Morali su pronaći novi način umiranja, novi način cjelovitog sebedarja za Krista.* Na prvi pogled, željeti umrijeti zvuči pomalo nenormalno, osim ako si predočimo jednu od temeljnih životnih činjenica: ne umiri-

re se samo kad se umire, *čitavi život zahtijeva umiranje.* Još od sv. Jeronima, preko pape sv. Grgura I Velikog, sv. Kolumbana i Homilije iz Cambraijske (7. st) počinje govor o širem poimanju mučeništva. Tako tradicija Crkve poznaće **tri vrste mučeništva:** *crveno* (usmrćenje, proljevanje krvi zbog vjernosti Kristu), *bijelo* (svakodnevno umiranje sebi i svijetu za Krista odvajanjem od navezanosti na vlastite želje i udobnosti i odvajanjem od svega voljenog; trajni *peregrinatio* za Krista) i *plavo mučeništvo* (zvana i *zeleno*, umiranje za Krista u smislu posta i napornog rada radi kontrole nagona ili poteškoće u pokori i pokajanju). Sva tri mučeništva ispunjavaju uvjete mogućnosti dragovoljnog umiranja sebi i svijetu svjedočeći Krista. Bijelo mučeništvo je kompatibilno s plavim i međusobno se nadopunjaju. Iz toga se razvilo pu-

stinjaštvo, monaštvo, redovništvo – posvećeni život, čiju važnost ove godine u Crkvi intenzivnije promišljamo.

Ali, gledajući još šire od pustinje, ermitaža i samostana, mučeništvo na ovaj način nije *nikome* uskraćeno i **svatko ima mogućnost postati mučenik.** Svatko ima šansu za svetost, svjedočeći tako privući druge ljude Kristu i svetosti. Ako se ovako broji, tko uopće može pogoditi pravi broj mučenika danas u svijetu? Oni su među nama, žive u samozatajima i predanju, a mi ih uopće ne primjećujemo. Da parafraziramo Karla Rahnera, svijet je pun *anonimnih mučenika.* Možda mučeništvo živi i netko iz tvoje neposredne okoline, a ti to i ne znaš. Zapravo, istinski kršćanin ne može ne biti svjedok u punom smislu te riječi - biti mučenik. Kristov posljednji nalog prvim učenicima a i nama danas je poslanje *da svi budemo jedno.* Najizvrsniji i najefikasniji način ujedinjavanja svijeta u Kristu jest mučeništvo, u sva tri svoja oblika. Tertulijan reče: Krv mučenika, sjeme novih kršćana. I doista, danas u svijetu raste broj kršćana, napose katolika. Najviše u onim područjima svijeta gdje su najveći progoni. Što je sa Europom, s nama? Da bi se moglo biti bijeli/plavi mučenik - svakodnevno umirati, položiti život za Krista i donijeti plodove u ljubavi za život svijeta, potrebno je *rasti u krepsti.* Jesi li ti na pravom putu? Saznat ćeš vrlo lako. Koliko si zahvalan, milosrdan, istinoljubiv (društvene krepsti)? Koliko razborit, umjeren, blag, jak (stožerne krepsti)? Kojom silom vjeruješ, nadaš i ljubiš (bogoslovne krepsti)? Živiš li (bez obzira na stalež) čistoću, siromaštvo, poslušnost? *Koje li radošti, kojeg li izazova, kojeg li bogatstva u ovome: biti kršćanin!*

Tradicija – kamen spoticanja?

Mateo Poša

Tradicija, danas više značan pojam, koji je izgubio svoje pozitivno značenje, nerijetko priziva loše asocijacije. Čuvati tradiciju značilo bi čuvati prošlost, običaj, naviku, sve ono što smatramo formalnostima, što nas koči u napredovanju. Prva asocijacija bila bi nešto apstraktno, nekakva društvena ili religijska konvencija zbog koje nešto činimo, a zapravo ne znamo zašto. "Idu u Crkvu jer je to oduvijek tako. Oni su ti tradicionalni vjernici." Ovakvim se riječima okarakteriziraju oni mlaki ili hladni kršćani, kojii svoju vjeru ne žive, a ipak prisustvuju crkvenim događanjima, često ni sami ne znaajući zašto. Takve ćemo vrlo lako osuditi i obilježiti nepostojanim. Ipak, bude li na župnoj ili kakvoj "tematskoj" misi, kakovom druženju mladih puna crkva ili dvorana, odmah ćemo se pohvaliti velikim brojem prisutnih i smatrati da je organizacija bila na vrhuncu te plodovi nisu izostali. Tada nećemo reći da su ljudi došli iz "tradicije", premda se i u godinu dana može stvoriti tradicija, u smislu da nešto činimo jer je to tako već neko vrijeme, izgubivši iz vida pravotni razlog.

Premda je istina da su mnogi katolici po svojoj vjerničkoj formaciji tradicionalni, tj. po vjeri su ono što su primili u svom roditeljskom domu, a da kasnije nisu sazrijevali i napredovali u osobnoj vjeri, nit-

ko ne može tvrditi ni za koga da je tradicionalni vjernik zbog toga što ne živi svoju vjeru. A tko to od nas uvijek i svugdje živi svoju vjeru? Uostalom, zar nije bolje ići na misu iz navike negoli ne ići uopće? Nikada ne znamo kada će neizmjerna duhovna snaga svete mise nekoga dotaknuti. Bilo bi loše svaku duhovnu inicijativu prepostaviti čovječku.

U tom kontekstu na tradiciju se treba gledati kao na polog. Ona je svojevrsni temelj na kojem bi se moglo graditi. Naslijedili smo dragocjeno blago, posebno

do blaga, talent do talenta.”, kaže mons. Ratko Perić. Ako netko ide na misu iz navike, eto divne prilike da na tome gradimo dalje. Zamislite kako je teško pristupiti i privući one ljude koji uopće ne dolaze na misu ili kakve druge vjerske događaje. S druge strane, ovdje gdje već imamo prisutne ljude, makar iz pogrešnih razloga, privremeno i privremeno ostaju na površini, umjesto da im pomognemo da prođu u dubine. Zgodna je usporedba s dijamantom: zlataru je zasigurno draže imati kod sebe neobrađeni dijamant, kojega onda može

obraditi, nego da mora ići u rudnik tražiti dragog kamenje.

Ako bolje razmislimo, uočit ćemo kako u čuvanju tradicija, obreda, običaja i sveukupne prošlosti i drugih formalnosti itekako ima života i vjere. Brojne generacije i pojedinci su uložili veliki trud kako bi sačuvali ono što su smatrali vrijednim, ne samo za sebe, već i za druge. Ono prokušano su željeli prenijeti svojoj djeci. Međutim, zaista ne bi bilo dobro kada bi se sva snaga trošila za očuvanje tradicija samo radi njih samih. Tradicije bi se trebale čuvati jer nam pomažu doći do određenog cilja, a ne zato jer su one same sebi svrhom. Upravo su blagdani i obredi u službi promicanja i produbljivanja vjere. Pomažu pojedincu približiti se Bogu i čovjeku.

Ali, što je uopće tradicija? **"Tradicija u množini (tradicije) podrazumijeva sveukupni život Crkve: crkvene obrede, običaje pobožnosti, jednom riječu sveukupnu praksu i život Crkve.** Kad se upotrebljava u jednini i piše velikim slovom, onda se Tradicija poistovjećuje s kršćanskim objavom. Tradicija je, unatoč sve му, uspjela od početka sačuvati i prenijeti srž kršćanske poruke spasenja. Zbog toga je vjernost vlastitoj tradiciji neophodna. Kršćanska tradicija uvijek je u službi vrednota." kaže prof. Andelko Domazet. Čuvati Tradiciju ili Predaju upravo znači živjeti vjeru na određenom prostoru i u određenom vremenu, životom odgovarati na Božji poziv. Brojni crkveni dokumenti, naročito dokument Dei Verbum, govori o Tradiciji, odnosno Svetoj Predaji, kao o elementu koji, zajedno sa Svetim pismom i crkvenim učiteljstvom, čini neodvojivu cjelinu koja pod djelovanjem Duha Svetoga pridonosi spasenju duša.

Pogledamo li na kritičare katoličke Crkve, možemo uočiti da često napadaju i

preispituju vjerodostojnost onoga što se naziva Sveta Tradicija, tvrdeći da nema biblijskih dokaza koji to potvrđuju. Braniti će se Isusovim riječima, budući da se Isus protivio farizejskoj praksi tradicije i rituallima koji ljudi slijede. Protestanti tvrde da su mise Katoličke Crkve primjeri upravo te farizejske tradicije. Međutim, Katolička Crkva ukazuje kako je i sam novorođeni Isus s roditeljima, prema običaju, bio prikazan u Hramu gdje su prinijeli žrtvu te kako je kasnije On slavio tradicionalne židovske festivalne (Pasha), kako je bio pokonpan po tradiciji...

Papa Pavao VI. je rekao: "Samo ostatiti vjeran vjeri nije dovoljno. Sigurno moramo sačuvati i braniti blago istine i milosti koju smo naslijedili kroz kršćansku tradiciju (Ecclesiam Suam, 64). Istina koja je na papiru neće donijeti puno plodova, ali ona koja živi u Crkvi, među vjernicima koju su ju vješto i mudro uklopili u svakodnevni život kroz razne običaje, zasigurno će donijeti obilate plodove.

Kultura vina – Poslastica za enofile

Toni Kulić

Tko su enofili? Vjerovali ili ne, ima ih i među teologima. I dobro je da je tako. To je posebna sorta ljudi posebno privrženih mnogim sortama vina. Oni moraju savršeno poznavati sve karakteristike vina te suptilne razlike među njima. Oni su jednostavno, kako im ime kaže, priatelji vina. Za to im ne treba članska iskaznica kluba kušača vina, dovoljno je osjetiti tajnu privlačnost vina i uživati u njemu u posebnim prigodama. To nema nikakve veze s nerazumnim opijanjem. *Pijančine* neće razumjeti ništa od ovoga što slijedi. Tekst trebaju čitati blagi zaljubljenici u alkohol i veliki ljubitelji vina. Zanimljivo je da onaj koji ovo piše nije niti jedno niti drugo. Dopušteno je nasmijati se toj činjenici, barem iz sažaljenja prema njegovoj tužnoj sudbini. Sa smiješkom na usnama, upoznajmo se s kulturom vina.

Neizostavni element svakoga svečanog blagovanja jest ispijanje vina, bez njega objed jednostavno ne bi bio svečan. Ukušno jelo bi bez kompatibilnog vina bilo na neki način nepotpuno. Ipak, vino nije sa-

mo dodatak hrani. Štoviše, ono je kulturno-loški kodificiran simbol. Vino objedinjuje sve što čovjek pije. Nadalje, piće trsova roda je smješteno između sakralnog i profanog. **Kršćanstvo ga koristi u najuzvišenijem liturgijskom činjenju, euharistiji. Ono je simbol otkupiteljske krvi Kristove. S druge strane, čovjek opijen vinom lišen je svake uzvišenosti.** Dualistička narav vina očituje se u njegovoj opojnoj snazi. U umjerenoj količini baca u pjesnički zanos koji stremi svetome, a u prevelikoj količini opija i čini čovjeka neuračunljivim. U nastavku ćemo usmjeriti pogled i misao prema povijesti i simboličkoj vrijednosti vina.

1. Povijest vina

Vino je alkoholno piće koje se konzumira pretežno u zapadnim društvima. Već u antičkoj Grčkoj, vino je uživalo velik ugled. Našlo je mesta u djelima Ezopa i Homera. Povjesničar Tukidid piše kako su narodi Mediterana nadrasli barbarizam kada su kultivirali maslinu i vinovu lozu. Grci su vinu dali čak Božje lice. **Dioniz,**

bog vina i ujedno bog oslobođitelj, personifikacija je pjesničkog zanosa, koji je od vina neodvojiv. Gotovo je heretično povezivati vino s filozofijom – vino, ono rađa poeziju.

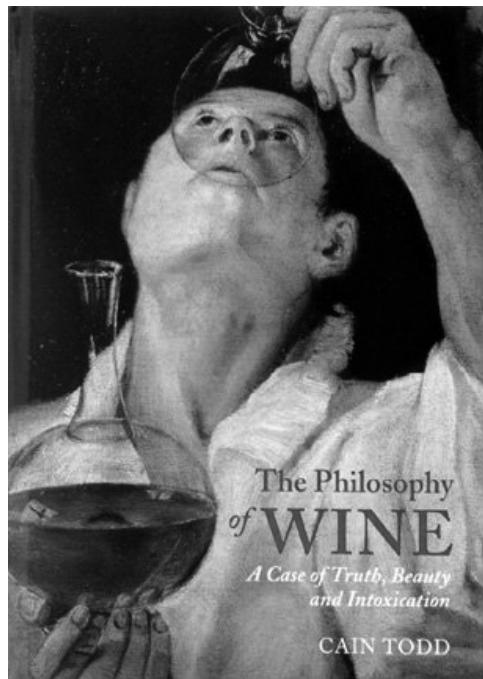
Usponom Rimskog imperija, proizvodnja vina se proširila po svim krajevima koje je ono pokrivalo. Tada su se afirmirale regije proizvodnje vina koje postoje i danas. Kako se umijeće stvaranja vina usavršavalo, rasla je i njegova popularnost. Vino je posebno obilježilo francusku kulturu. Pijenje vina se smatra praksom koja je dio francuskog identiteta. Tehničke proizvodnje doživjele su snažan razvoj u 17. i 18. st. To je sa sobom donijelo bolju kvalitetu vina. Ono više nije bilo samo izvor hranjivih sastojaka, njegova uloga je s vremenom evoluirala. Postalo je simbolom europskoga življenja, komplementarni dodatak hrani i znak zdrave prehrane. 19. stoljeće smatra se zlatnim dobom vina. Vinarstvo je postalo umjetnost. Razvijena je bogata paleta najraznovrsnijih sorti vina. Ovakav razvoj doveo je do toga da danas postoji mnoštvo udruga kušača vina. Tijekom posljednjih nekoliko desetljeća, broj onih koji redovito piju vino opada. Stanje je drugačije u zemljama u kojima je uvriježena praksa pijenja vina, osobito zbog zdravstvenih razloga i dijetalnih navika. Fragmentacija društva stvorila je i različite klase između onih koji konzumiraju vino, s obzirom na nakanu i stil pijenja. Potraga za identitetom u individualističkom ozračju otkriva se i na mjestima zajedničkog ispijanja vina. Hrana i vino su kulturni simboli, bitne oznake etničkog i osobnog identiteta. **Čin pijenja vina je znak dijeljenja, simbolička razmjena, komunikacija života.** Ova dimenzija vina pomalo je izblijedjela u klubovima kušača vina u kojima je pijenje individualni čin.

Antropolozi koji su proučavali kulturu vina došli su do vrijednih uvida, a s nekim od njih ćemo se upoznati.

2. Hamvaseva filozofija vina

Djelo *Filozofija vina* mađarskog filozofa Bele Hamvasa dostupno je i čitateljima hrvatskoga govornog područja. Teme koje obrađuje odgovaraju našem interesu, te ćemo se na njima kratko zadržati.

Usta su izvor neposrednog iskustva. Dijete se sa svijetom najprisnije zблиžava preko usta. Od faze dojenja, preko Freudove oralne faze psiho-seksualnog razvoja, dijete uspostavlja kontakt s nepoznatom okolinom. Preko usta srastamo s prirodom. S onim što nam ona pruža stapanimo se i pripuštamo je tako u sebe. Hamvas kaže kako obredna znanost o vinu počinje harmonijom usta. Jelo se treba uskladiti prema vinu, ne obratno. Glad, odnosno žed je mrak želuca, a hrana, odnosno piće, svjetlo. Čovjekov prvi zalogaj (ili gut-

ljaj) ravan je Božjem činu stvaranja: „Ne ka bude svjetlo.“ Vino se ovdje otkriva kao duševna iluminacija.

Hamvas kaže da od vina možemo naučiti što je viša trijeznost, prosvijetljeni život. Materijalizam u samoj materiji ne vidi ništa uzvišeno. Ona je samo tupo, beživotno sivilo. Iz bezlične apstrakcije izbavlja vino koje vraća u neposredan život, Zlatno doba. Ono nije neka povijesna epoha, već stanje zanosa, iskorak iz povijesne zbilje. Hamvas u vinu vidi lijek za ateizam. Tehnicizirano čovječanstvo čezne za prirodnim. Otkriva ljepotu i vrijednost oruđa nasuprot stroju.

Jedini zakon pijenja je: Bilo kada, bilo, gdje i bilo kako. Taj zakon često je zloupotrebljavan. Važne su okolnosti u kojima se pije. Važno je također biti svjestan da se vino pije u određenom trenutku. Ne ide bilo koje vino uz bilo koju prigodu. Pravilno zna piti samo onaj koji čita pjesnike, sluša glazbu, uživa u slikama, jednom riječju - umjetnik. Vinopija je, s druge strane, uvijek na gubitku. Latinska izreka „*in vino veritas*“ kazuje kako vino razvezuje jezik. Ono o čemu trijezan mudro šuti, vinom omamljen lakomisleno govoriti. To je paradoks vezan uz vino - u isto vrijeme je oporo i slasno. Apologetika vina u srednjem je vijeku inzistirala na umjerenošti. Vino opaja, ali ne opija, razveseljava, ali ne omamljuje. Uvodi u pjesnički zanos. Trijeznu opojnost vina Augustin uspoređuje s osjećajima koje kod slušatelja izazivaju propovijedi sv. Ambrozija. Simbolizam vina prisutan je u svetom i u profanom kontekstu. Tu ono najjasnije pokazuje svoja dva lica. Vino je u Euharistiji element jedinstva, a u pijankama sredstvo razjedinjenja.

Stari zavjet je prema vinu nepovjerljiv. „Jao onima što već jutrom na uranku že stokim se pićem zalijevaju i kasno noću sje-

de vinom raspaljeni.“ (Iz 5,11) Vino ovdje nikako nije prijatelj pravednika. „Ne gledaj na vino kad rujno iskri, kad se u časi svjetlučavo prelijeva: pije se tako glatko, a na kraju ujeda kao zmija i žaca kao guja ljutica.“ (Izr 23,31-33) Prevrtljivost i zamarnost vina otkrivaju se kao velika kušnja za vjernika. „...pit će vino gnjeva Božjega, nerazvodnjeno, natočeno već u časi srdžbe njegove! I bit će udaren na muke u ognju i sumporu svetim andelima naočigled i naočigled Jaganjcu.“ (Otk 14,10) Knjiga Otkrivenja također sadrži motiv vina u tragičnoj perspektivi - kao znak Božje kazne za nevjerne. Biblija ipak nije uvijek neraspolažena prema vini. Isus posvećuje „trsov rod“ kao znak Saveza. (Mk 14, 24-25; pp).

3. Vino kao simbolički element

Vino se dobiva alkoholnim vrenjem svježeg grožđa ili njegovog soka. Ono je plod zemlje i rada čovjekovih ruku. **Pretvaranje grožđa u vino obredni je čin. Prema grožđu, koje je sirovina za vino, čovjek se odnosi na simboličan način. Tek vino, preobraženo obrednim procesom, dobiva kulturološko značenje.** Ono je simbol svega što čovjek pije. Obredni proces sastoji se od tri suslijedne faze koje, u ovom slučaju, od ploda vino-ve loze čine vino. Trganje, odnosno branje grožđa može se promatrati kao preliminarna faza. Grožđe se izdvaja iz prirodnog okruženja. Nakon toga nastupa tzv. moštenje kojim se vino pripravlja za obrednu preobrazbu. Već je sami čin moštenja početak nastajanja vina. Alkoholno vrenje uvodi ubrane plodove u liminarne faze. Ovo je faza kušnje i simboličkog umiranja, koje ima za cilj preobrazbu. Iz liminarne faze grožđe će izaći s novom ontološkom kvalitetom. Ono će postati vino. Kao takvo, bit će integrirano u obred stola.

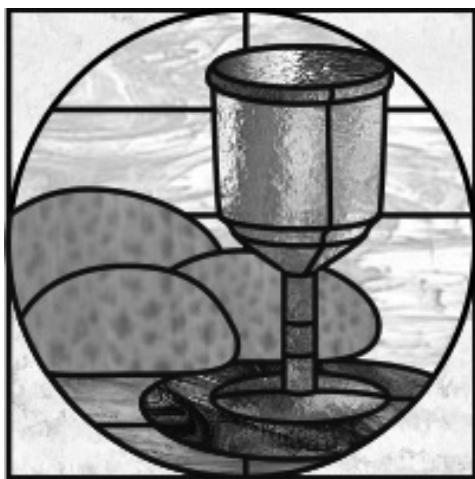
4. Vino u obrednom kontekstu

Pravljenje vina je duboko humani čin. Među živim bićima, jedino čovjek ritualno preobražava namirnice u hranu i piće. Zbog toga, ili upravo radi toga, hrana i piće nisu samo biološki čimbenici koji služe za zadovoljavanje egzistencijalne potrebe hranjena. Hrana i vino imaju kulturološko obilježje. Smješteni u kontekst obreda stola, omogućuju komunikaciju humanosti, komunikaciju života. Blagovanje je neodvojivo od zajednice. Ritual blagovanja najstariji je od svih čovjekovih ritualnih ponašanja. U stvarnosti koja je satkana od obrednih okvira, on ima posebno mjesto. Izraz je čovjekove čežnje da jedenje i pijenje učini dostojanstvenim. Tako čovjek ne blaguje samo da bi utazio glad, već on time slavi život. Dokaz je tomu briga oko estetike hrane i pića te njihova posluživanja. Estetska vrijednost dijelom određuje kvalitetu onoga što će čovjek unijeti u sebe kroz usta i s time se sjediniti na najintimniji način. Posredovanjem usta, on sa svjetom komunicira na nezamjenjiv način. Preko usta čovjek diše, jede i ljubi. Moglo bi se reći da se asimiliramo s onim što unosimo u sebe, da tu nastupa neka vrsta mističnog jedinstva čovjeka i hrane, odnosno pića. Ne treba divinizirati hrenu i piće, to bi bilo pretjerano, ali osobu ipak jednim dijelom određuje ono što jede i piće. Iz toga se može iščitati njegova kulturološka pozadina, ali i karakterne crte. **Osim što blagovanje određuje i oblikuje pojedinca, ono ga, što je još važnije, smješta u zajednicu ljudi. Dijeljenjem hrane i pića postaje svjestan odnosa s drugima.** Dovoljno je primijetiti da su sve životne prijelomnice popraćene zajedničkim blagovanjem. Bolje rečeno, sastavni dio obilježavanja važnog događaja u životu osobe

je okupljanje oko stola. To nije samo dodatak slavlju koje se odvija u nekom drugom kontekstu. Ritual stola uvodi sudio-nike u novu stvarnost, potpuno ih uvlači u svoj red događanja. U okusima pripravljenih jela i pića čovjek dolazi u dodir sa životom koji u njemu buja. Dolazi u dodir s Darivateljem života. Oni koji jedu zdržuju se u slavljenju života. Pritom su izdvojeni iz svakodnevnog života. Nalaze se izvan običnog vremena, vrijeme je zaustavljeno slavljem. Tako je stvoreno blagdansko ozračje koje traži cijelog čovjeka. Ako netko ne poštuje red „propisanog“ ponašanja, narušava holističku narav obreda.

5. Obred kušanja vina

Slatka i opojna aroma vina potpuno obuzima onoga koji piće. Iskustvo isprijanja vina je potpuno ili nikakvo. Možemo promotriti svojevrstan obred degustacije vina kako bismo dobili dojam o važnosti koju čovjek pridaje tom piću. Internetski svijet pun je demonstracija ispravnog kušanja vina. Većina njih ima neke zajedničke elemente koje ćemo pokušati opisati. Već je boca u kojoj je vino pohranjeno vrlo otmjena i ukazuje na važnost onoga što čuva između svojih stijenki. Obavezno pruža dobru izolaciju od vanjskih utjecaja. Ne radi se samo o zaštiti od kvarenja. Piće bogova mora biti zaštićeno od eventualne „desakralizacije“. Boca koja čuva tu dragocjenu tekućinu biva otvorena s velikom pažnjom. Onaj koji otvara tada prineće nosu donji dio plutenog čepa koji je bio u kontaktu s vinom. To čini kako bi provjerio je li kvaliteta te važne tekućine postojana. Uvjerivši se u izvornu ljepotu vina, kušaću se u pre-dimenzioniranu čašu ulijeva mala količina. Čak i oblik čaše kao da iskazuje počast vinu. Kušać najprije prelijeva vino preko stijenki čaše kako bi se divio boji i teksturi teku-

ćine. Potom ga kuša osjetilom njuha. Miris ga nosi u vinograde gdje je grožđe dozrijevalo. Kuša prirodu koja mu je dala to veličanstveno piće. Miris daje čovjeku da iskusi ono što ne vidi, stoga se oči spontano sklapaju. Komadić transcendencije spušta se u imanenciju. Treći korak je kušanje. Nekoliko kapi vina treba proći kroz cijela usta i očarati kušaća. Iskusni degustator znat će pobliže odrediti značajke dotičnog vina. Posljednja faza ovoga rituala jest pijeњe vina. Dok vino prođe kroz grlo ono mo-

ra proći ponovo testiranje na različitim razinama. Ovakvo ophodenje s vinom ima svrhu ako je uklopljeno u obred stola. Izdvajeno iz konteksta zajedništva, ono gubi jednu bitnu odrednicu – komunikaciju života. Čak bismo mogli dovesti u pitanje smisao takvoga, individualnog ispijanja vina. **Čovjekov odnos prema ishrani je ritualan, a ritual zahtijeva zajednicu.** Inače on ne-ma kome posredovati vrijednosti. Individuum zatvoren u sebe ne ostvaruje svoju društvenu narav.

Zaključak

Antrupološki značaj vina je velik, što možemo zaključiti iz prisutnosti vina u svakodnevnom blagovanju, a još više u onim danima koji odudaraju od običnog života. Uklapljeno u obred blagovanja, postaje dio duboko humane cjeline koja nosi poruku života. Možda će ovi reci kod nekoga probuditi želju za pokojim gutljajem dobrog vina. Tom poticaju dobro je odazvati se, sve dok taj ima na umu riječi starih: „Možemo piti koliko hoćemo, samo da pijemo umjerenog!“

Božja ljubav

Josipa Burazer

Možda nisam najkvalificirana osoba za pisanje o ovome i zato se unaprijed ispričavam svima koji o ovome znaju više od mene ili su Božju ljubav iskusili više od mene. Svakako, u ovo malo godina koliko živim mogu kazati da sam iskusila što to znači iako s ovo malo pameti koja mi je darovana ne mogu reći da će mi ikada taj misterij biti jasan. Štoviše, mislim da mi Božja ljubav – što više stvari upoznam i što

sam starija – postaje sve manje jasna. Mislim da je, zapravo, najjasnija onim najnevinijim bićima na zemlji, kao što su djeca. Ona su sva pretočena u roditelje; roditeljska riječ i misao zapravo su njihove vlastite, a to je ono što postiže i vjernik u potpunome predanju Bogu.

Najpoznatija definicija Boga jest ona apostola Ivana – o tome kako je Bog ljubav. No, kada to tako kažete, mnogi vas

mogu blijedo pogledati; kako to da je Bog ljubav, što to znači? Konkretno, to znači da je u neko doba (jer se ne može vremenjski ograničiti) odlučio stvoriti svijet i na njemu čovjeka te ga postaviti gospodarom usred najljepšega mjesa na Zemlji. Također, to znači da su zrak koji udihemo, priroda koja nas okružuje i more kojemu se toliko radujemo izrazi Božje ljubavi – time je rekao koliko nas voli. Isto je kada volite nekoga ili imate dijete – sve ćete učiniti da mu izmamite osmijeh na lice. S vremenima na vrijeme nešto ćete mu i pokloniti, a zamislite kolika je tek ljubav Svemogućega, kada nam daruje sve te čudesne stvari! Ali, nije nam darovalo samo okoliš. Darovalo nam je najveći dar – slobodu – kako bismo Ga u njoj prihvatali i uzvratili Mu ljubav.

No, čovjeku kao čovjeku, varljivu i slabom biću, to nije bilo dovoljno te je ljubav Božju iznevjerio i sagriješio, ostavivši klicu grešnosti svim generacijama ljudi u nasljeđe. Došlo je do te mjere da je Bog, potpuno razočaran u svoje stvorenje (iako ga je još uvijek ljubio i preklinjao da se popravi), odlučio napraviti sve ponovno. Pustivši veliki potop na zemlju to je i ostvario. No, iako je zemlja bila spremna da je napuće pravednici, Bog se „pokajao“ i obećao da to – unatoč grijesima ljudi – neće ponoviti. Upravo to i jest ono najdirljivije – čovjek grijesi i pada, a Bog ga ponovno prima sebi kao vlastito dijete koje je zalutalo od kuće iako bi, prema ljudskoj logi-

ci, nakon toliko pogrešaka zaslužio kažnjavanje. **Baš kao u doba Noe i potopa Bog ostaje vjeran svojemu obećanju i svojoj ljubavi, i to toliko da u neko doba usred izabranoga naroda šalje u čovječjemu obliku svojega Sina prvorodenca da navijesti i potvrdi čovjekoljublje.** I, kao da mu nije dovoljno što je njegov Sin (Bog) toliko ponižen da se spustio na ljudsku razinu i spoznao sve ljudske patnje, čini ono što je davno zabranio pravednicima. On žrtvuje Sina, i to na najsramotniji način koji je mogao biti izmišljen u ono doba – na križu. Sin uskrstnu kako bi Njegovo ljubljeno stvorenje – čovjek, koji je zbog klice grijeha u sebi sklon smrti – bilo spašeno od vječne propasti i smrti. I, kao da mu ni to nije bilo dovoljno, daruje čovjeku Duha Branitelja kako bi savladao sve prepreke i kako ne bi bio sam u nedračama svijeta.

Možda o tome nikad ne razmišljamo, ali Bog zbilja jest ljubav, i sve što imamo – obitelj, prijatelje, imanje, talente i razum – dugujemo Bogu, baš kao što sveti Pavao kaže u poslanici Korinćanima: „Što imas, a da nisi primio?“ (1 Kor 4,7) Stoga, jedina stvar koju čovjek može učiniti pred misterijem ovakve ljubavi jest odgovoriti zahvalnošću i potruditi se iskoristiti povjerenje mu talente te životnu situaciju na najbolji mogući način, držeći se spomenute Pavlove poslanice: „Dakle, ili jeli ili pili ili što drugo činili, sve na slavu Božju cinite.“ (1 Kor 10,31)

„Love is all around“

s. Elizabeta Glasnović

Prolazeći svakidašnjim putom od samostana do fakulteta i obrnuto te razmišljajući o mnogočemu što čini i tka naše životne staze, ugledah tako tri djevojke koje su dolazile sa suprotne strane. Prolazeći kraj njih, pogled mi se zaustavi na jednoj. Hodala je u sredini između svojih dvojju prijateljica i oko mi je zapelo na majici koju je na sebi imala. Na njoj je bio natpis „Love is all around“. Vjerljivo nikad ne bi kupila tu majicu da joj natpis ništa nije značio, ili ju je možda kupila jer je drugima htjela poručiti nešto o ljubavi, ili ju je dobila na poklon, ili... Tko zna! Ja znam samo jedno, a to je da sam se nakon toga pitala kako ljubav može biti posvuda, ali baš posvuda. **Gdje se ona nalazi? Postoji li vrijeme pogodno za nju? Ima li igdje apsolutnoga prostora koji je samo njenome zahvaćen?** Mogu li je ja, a i ostali, opipati? Kako je čuti? Mogu li je iskusiti osjetilima? Tko je taj koji je može donijeti, odnijeti ili pronijeti ovim svijetom? Postoji li taj netko uopće?

Razmišljajući dalje o svemu što mi je taj natpis tada priuštilo, lagano su mi se nizali ljudi koji su toliko toga rekli o ljuba-

vi. Mnogi filozofi opisivali su ovu pojavu, mnogi pjesnici pokušavali su opjevati ljubav, odnosno ljubljenu osobu, većina djece nekako nastoji reći što misli o ljubavi i na smiješan način najčešće priča o simpatijama. Nema toga pjevača koji nije opjevao ljubav kao svoju bol, kao nešto nedohvatljivo, nedodirljivo, a opet to isto utjelovljeno je u nekoj nesuđenoj osobi koju voli. Pjesnici u svojim pjesmama o ljubavi pišu kao o životnoj srži koja sve pokreće ili kao o nekome prokletstvu koje ih čini nesretnima... Tako će i Tolstoj reći: „**Ljubav smeta smrti. Ljubav je život. Sve što razumijem, razumijem zato što volim. Sve biva, sve postoji samo zato što volim**“, a Tagore: „Ljubav je beskrajna tajna jer nema ničega što bi je moglo objasniti.“ Zatim, Tin Ujević kaže: „A slobodna ljubav? Ljubav nije slobodna, ona je ropstvo po definiciji.“ Novi fosili će pak zapjevati: „Pričaj mi o ljubavi koja se ne vara...“ Mogli bismo možda nabrajati unedogled, ali kada pogleda tu neobičnu silu koja pokreće svijet, čovjek zaista ostaje u čudu.

Ljubav. Posvuda. Zaista neobična pojava. Nakon svega, mogli bismo i zaklju-

čiti: ljubav postoji i to je činjenica. Ali, to nije baš kraj. Postoje i oni koji ljube, koji bezuvjetno vole i koji znaju da sve ovo ne bi imalo nekoga smisla bez Ljubavi koja je postala Tijelom, koja je od početka mislila na nas ljude i koja je životom pokazala što to znači ljubiti i biti ljubav za druge. Bog je dolaskom na ovaj svijet pokazao koliko nas ljubi i koliko Mu je stalo do našeg spasenja jer je On, koji je sama Ljubav, utkao u nas tu ljubav koju treba otkriti i živjeti, zbog koje se treba i žrtvovati. On, koji je vez ljubavi, nije htio ništa napisu. Njemu čak ni ljubav nije nikada predstavljala teret, pa ni onda kada su Mu se svi divili, pa ni onda dok je nosio križ za sve ljude svih vremena, pa ni onda kada je trpio izdaju, pa ni onda kada je bio zatajen, pa ni onda kada su ga svi ostavili, pa ni onda kada su ga razapeli. On je i tada u svakome trenutku ljubio jer nije znao drugačije. Stvarajući i gledajući nas kojima je itekako potrebna Njegova ljubav, On nije ostao ravnodušan, već je sam postao Ljubav koja bezuvjetno predaže samu sebe, bez računice.

Bog je dokazao da u svojoj ljubavi nikada ne napušta one za koje se iz te iste ljubavi predao. To je učinio i u životu

mnogih svetaca koji su se bezuvjetno darovali iz ljubavi. Pa, i sveti Vinko Paulski – postavši svjesnim te Ljubavi koja ga je nosila i odgajala u svojem milosrdju i kojoj se on nikada nije opirao, već ju je slijedio – kaže: „Milosrdna ljubav osvaja svijet.“ To je bit svega – svi naši osjećaji i sve naše težnje stavljeni su u ovu tako jednostavnu, a duboku rečenicu koja prožima ono što jesmo. Ona nas potiče da ne budemo mlinav i da nam ne bude svejedno, ona je ona po kojoj se mogu osvojiti mnoga srca za Krista koji je postao Ljubav. I, što zapravo znači biti kršćanin? Znači biti sličan Kristu. Polazeći od temeljne tvrdnje apostola Ivana: „I mi smo upoznali ljubav koju Bog ima prema nama i povjerivali joj“ (1 Iv 4, 16), ne znam što još imamo čekati. Vraćam se nakratko natpisu na majici: „Love is all around“; ljubav zaista jest posvuda dokle god ima onih koji će je, suobličeni Kristu, pronositi ovom zemljom. Ljudi su posvuda. Svakoga dana gledamo pojedine osobe koje čekaju našu ljubav, a i nama samima potrebna je ta ista ljubav. Ako se oglušimo, zatvaramo krug. Ako se odvazimo, postajemo Njegovi svjedoci, postajemo Mu slični. Izbor je naš.

Istinska radost Isusova uskrsnuća

Tvrtko Krželj

Kada sa župnih kateheza čujemo o Isusovu uskrsnuću, često to primimo „zdravo za gotovo“. Ne razmišljamo o dubini te radošti. Ali, što je, zapravo, novina Kristova uskrsnuća? Što je on to novoga donio? Kada na prvi pogled razmotrimo, ne vidimo nešto posebno. I dalje u svijetu postoje zlo, patnja, bolesti. **Ljudi međusobno ratuju,**

svađaju se i mire se. Svakako, postoji i puno dobra, inače bi ljudskoga svijeta davno nestalo. **No, što je Isusova novina – to je danas vrlo aktualno pitanje.** Isus je kroz sve svoje nastupe u javnosti ustrajno naviještao kraljevstvo Božje. To Kraljevstvo ne odnosi se na političku državu s vlastitim teritorijem, zakonom i ustavom od se-

dam blaženstava. Ono, zapravo, prožima sve ovozemaljske sustave u svim zemljama i narodima kroz sva vremena do danas – od feudalizma do demokracije – a sastoji se od ispravnih međuljudskih odnosa.

Naime, grijeh nije ništa drugo nego zapreka u ljudskoj komunikaciji prema Bogu. Ta zapreka rađa se nesposobnošću da čovjek komunicira sa svojim Bogom, što

odnosa prema Bogu, iz kojih slijedi promjena nabolje – i prema čovjeku, i prema svijetu. Isusovo uskrsnuće u sebi nosi ovu poruku spasenja. On je uskrsnuo te tom snagom unosi promjene u ljudske živote; donosi mir, kako i sam kaže: „Mir vam svoj ostavljam, mir vam svoj dajem.“ U ovome smislu dovoljno je primjetiti koliko problema u obitelji unosi razodor: sade, neprijateljstva, sukobe, pa čak i rastavu.

Ako to sagledamo sa širega društvenog i državnog aspekta, uvidimo da bi se mnogi problemi mogli izbjegći kada bi se zaista držalo do Kristove zapovijedi ljubavi prema bližnjemu i poniznome gospodarenju u duhu služenja. Tu su još ljubav, milosrđe, mudrost, dobrota, solidarnost, međusobno pomanjanje i mnoge druge kreposti, koje su sve plod Isusova otkupiteljskog zahvata. **On je došao na zemlju i uvijek trajno dolazi da bi vratio mir, ljubav i sklad u narušene međuljudske odnose jer tamo gdje su oni poremećeni nastaje izvor svih zala i nedaća.**

Bog je stvorio svijet dobrim i želi ljudima samo najbolje. Kada je čovjekovom krivnjom u svijet ušlo zlo, Bog ga nije napustio, nego mu je poslao svojega preljubljenog Sina da ga izvuče iz vrtloga zla i grijeha svojom žrtvom na križu, smrću i uskrsnućem, svojom beskrajnom ljubavlju i milosrđem, te da ga ponovno stavi na put spasenja. On to i danas čini svakoga puta kada, potaknuti njegovom milošću, učinimo dobro djelo potrebitomu, kada poklonimo svoje vrijeme ili jednostavan smiješak te na taj način pridonesemo ostvarivanju njegova nebeskog kraljevstva već na zemlji, u sve većoj mjeri.

automatski povlači narušavanje komunikacije čovjeka s čovjekom te sa stvorenim svijetom. Dosta je sjetiti se biblijskoga izvještaja o stvaranju i čovjekove reakcije na prvi grijeh nakon što je uzeo plove dove sa stabla spoznaje dobra i zla – on se stidi. Stidi se svoga tijela, skriva se od Bo- ga te mu svijet postaje neprijateljski (Post 3,19: „U znoju lica svoga kruh svoj ćeš jesti...“). **U ovome se jasno vidi bit grijeha – prekid komunikacije s Bogom, koji rađa svim ostalim grijesima: od bludnosti, preko oholosti, sve do ubojstva.**

Kraljevstvo nebesko koje Isus naviješta znači upravo obnovu narušenih ljudskih

O ostvarivosti „Govora na gori“

pok. Goran Kalašević (*Odras*, 1/2005)

„Govor na gori“ (Mt 5-7; usp. Lk 6, 20-49) predstavlja najrašireniji novozavjetni tekst kada je riječ o Isusovoj etici.¹ U ta tri poglavљa nalazi se više konkretnih etičkih smjernica nego li u svim drugim poglavljima zajedno. Matej je, kao pravi majstor kompozicije, skupio brojne Isusove riječi te ih literarno i teološki uobličio u jednu uvjerljivu cjelinu koja ostavlja dojam velikoga govora. O tom „Govoru“ ne prestaju se pisati niti izricati nebrojene pohvale. „Pozitivnost, pohvala i divljenje svih mišljenja o tom govoru temelje se na općoj i beziznimnoj tvrdnji: Govor sadrži najplemenitiji, najčišći i najuzvišeniji humanizam.“² Ali, među svim tim pohvalama postoji jedan, nimalo bezazlen prigovor ili zamjerka koji/u sâm „Govor“ dovodi u pitanje. „On je, naime, toliko uzvišen da je neostvariv; to je utopija a ne stvarni program, nemoćni moralni apel, jedva spojiv sa životnom stvarnošću.“³ **Je li Govor na gori životni program ili utopija, stvarnost ili ideal? Ili sve to zajedno?** To su pitanja na koja želimo dati odgovor.

Možda nam u odgovoru na ta pitanja mogu pomoći minula stoljeća. Ona pokazuju kako je povijest tumačenja, pa i življenja „Govora na gori“ bogata veoma različitim, često posve suprotnim i nepomirljivim pristupima i rješenjima. Već od vremena najranije kršćanske zajednice postoji

¹ Brojni autori radije daju prednost pojmu *etos* pred pojmom *etika*, koji uvijek asocira na sustavno razumijevanje i obrazlaganje etičkih normi, što se ne može reći za poruku Isusa iz Nazareta.

² F. MUŠURA, *Proglaš zakona ljubavi, Analiza Isusova Govora na gori*, SR, Sarajevo, 1990., str. 5.

³ *Isto*, str. 5.

stalna borba oko adekvatnoga razumijevanja zajedničke baštine. U samome početku Crkve zahtjevi „Govora na gori“ ne stvaraju nikakav problem, ali to neće dugo potrajati. Pracrkvu je najprije te riječi uzimala doslovno i nastojala ih provoditi u život. To je činila i prva post-apostolska generacija kršćana, kako nam svjedoči *Didache* (pogl. 1-5).⁴ S vremenom je praksa počela pokazivati da se većina tih zahtjeva više ne drži. Kako Crkva raste dolaskom novih članova različitih ukusa, javlja se poteškoća kako sve to staviti pod jedan „tonalitet“. To osobito vrijedi od 4. st., kada kršćanstvo postaje *religio licita*, a potom i jedina dozvoljena religija u Rimskome Carstvu. Teologija je bila primorana napraviti jedan interpretacijski okvir koji bi mogao sve pomiriti te raznolikosti. Polako se u Crkvu uvlači mišljenje da su zahtjevi „Govora na gori“ za monahe, gorljive i vrijedne kršćane, a da je za prosječne dovoljan „Dekalog“. Tako se počinje javljati ideja kršćanske elite koju sačinjavaju kler i redovništvo, a svi ostali su laici, tj. obični vjernici. Najgore u svemu tom jest to što je taj tzv. „dvostruki moral“ držao da se zahtjevi „Govora na gori“ mogu ostvariti jedino *in fuga mundi*, a nikako u svijetu. Ta je ideja, koja nije izvorno kršćanska, kršćanstvu nanijela mnogo štete. Svijet i kršćanstvo dvije su stvarnosti koje su jedna drugoj darovane. Kršćanstvo bez svijeta jest besmisao. Kao posljedica toga u srednjem vijeku stvorila se slika o redovništvu kao „staležu savršenstva“, u kojem je u obli-

⁴ Usp. R. SCHNACKENBURG, *Die Bergpredigt: utopische Vision oder Handlungsanweisung?*, Schriften der Katholischen Akademie in Bayern, Bd. 107, Patmos Verlag, Düsseldorf, 1982., str. 39.

ku triju evanđeoskih zavjeta jedino moguće do kraja živjeti visoke zahtjeve „Govora na gori“, koji se sve više seli u sferu privatnosti, a „stalež savršenstva stalni je dokaz trajnog čovjekova nesavršenstva“.⁵ Nažalost, tumačenje „Govora na gori“ predstavlja „maticu“ katoličke teologije sve do II. vatikan skog sabora.

Zanimljivo je proći i kroz povijest tumačenja „Govora na gori“ u protestantskoj teologiji od Luthera do danas. **Za Luther-a zahtjev „Govora na gori“ nije ostvariv.** „Njegov stvarni smisao je u tome da čovjeku otkrije njegovu grešnu nemoć, da ga pozove na pokoru i usmjeri na Krista koji je jedini ispunio apsolutni zahtjev Govora na gori, za druge.“⁶ Takav stav o „Govoru na gori“ Luther najvjerojatnije duguje „svojemu shvaćanju“ Pavlove teologije opravdanja koja je, kako je opće poznato, odigrala veliku ulogu u Lutherovoj teološkoj misli. To osobito vrijedi za Rim 3, 20: „Zato se po djelima Zakona *nitko neće opravdati pred njim*. Uistinu, po Zakonu – samo spoznaja grijeha.“ Takav stav jednim se dijelom zadržao u protestantskoj teologiji sve do našega vremena, kada pak počinje prevladavati drukčije mišljenje. Lutherova je zasluga i ta što je napravio razliku između osobnoga (privatnoga) i političkoga (javnoga) morala, između „osobe kršćani na“ i „svjetske osobe“, i tako uveo još goru dihotomiju morala. „Jedan knez može biti kršćanin, ali ne mora vladati kao kršćanin. Dok vlada, on nije kršćanin nego knez. Istina, osobno je kršćanin, ali služba ili kneževstvo ne tiče se njegova kršćanstva.“⁷ U tim Lutherovim riječima mnogi su politi-

čari našli dobar alibi te neprestano ponavljaju kako se „Govorom na gori“ ne može vladati niti voditi politika.

Protestanti, kao Wilhelm Herrmann, zapovijedi tumače u smislu „etike uvjerenja“, po kojoj Isusove riječi ne smijemo shvatiti kao zakone jer u tom slučaju Isus ne bi bio bolji od pismoznanaca i farizeja kojima se suprotstavlja. Isus ne nudi sustav, nego pounutrašnjuje čitavu etiku.⁸

Za naš rad važno je izdvojiti i mišljenje pojedinih autora s početka 20. stoljeća (J. Weiss i A. Schweitzer) koji smatraju da je Isus očekivao skori svršetak svijeta te da se u tome prevario. Zbog toga uvjerenja o neposrednom kraju Isus je pošao i u smrt. Iz toga izvlače zaključak da su Isusovi zahtjevi samo moral zadnjega trenutka. To je Isusova etika zadnjega časa i zbog toga je ona privremena, „međuetika“, *Interimsethik*, moral za krizno vrijeme do svršetka svijeta.⁹ Albert Schweitzer govori o „međuetici“ služenja i pokore kao o pripravi skoro ga dolaska Božjega kraljevstva. Ova teorija počiva na nesigurnoj i nedokazanoj pretpostavci; Isus nije očekivao skori svršetak svijeta jer sam kaže da nitko – ni andeli, pa ni on sâm – ne zna točno kad će biti svršetak svijeta. Svoje učenike šalje da evanđeosku vijest odnesu nakraj svijeta, a za to treba vremena. On očekuje dugo trajanje svoje zajednice. Ipak, treba priznati kako u evanđelju postoje tekstovi s nejasnim apokaliptičkim sadržajem jer je Isus dijete toga ambijenta; stoga je i ovaj pokušaj tumačenja legalan i dobrodošao.

Vidjeli smo da su radikalni izričaji „Govora na gori“ kroz povijest tumačeni dosta različito. Pojedini teolozi razumijevali su ih kao evanđeoske savjete, tj. kao posebni moral za one koji teže savršen-

⁵ J. RATZINGER, *Uvod u kršćanstvo*, KS, Zagreb, 2002., str. 180.

⁶ I. DUGANDŽIĆ, *Kršćanski moral i Isusova etika. Posebnost Isusove etike u usporedbi s općom racionalnom etikom*, u: BS 66(1996).4, str. 600.

⁷ F. MUŠURA, *nav. dj.*, str. 314-315.

⁸ Usp. R. SCHNACKENBURG, *nav. dj.*, str. 44-45.

⁹ Usp. F. MUŠURA, *nav. dj.*, str. 316.

stvu. Za ostale kršćane i dalje bi bile normativne zapovijedi „Dekaloga“. Ipak, tako tumačenje protivi se evanđelju, koje je upućeno svima. Tübingenški moralist Lienzenmann (19.st.) tvrdi da su različita tumačenja „Govora na gori“ razdijelila moraliste nadviše stranke: na rigoriste – koji sve žele učiniti zakonom i na probabiliste – koji bilijske upute shvaćaju kao savjete.¹⁰

Postoji li Arijadnina nit koja bi nas izvela iz labirinta takvih oprečnih tumačenja? U podnožju gotovo svih tumačenja „Govora na gori“ stoji pitanje: komu je Isus uputio svoj „Govor“?; to će reći: tko ga može ispuniti?¹¹ Tim je automatski podvučena misao da to ne mogu svi. I Matej i Luka tvrde kako je „Govor na gori“ bio upućen učenicima, ali sasvim sigurno ne samo onima koji su prije dvije tisuće godina sjedili do Gospodinovih nogu, nego i svima onima koji će kasnije doći i diviti se tim istim riječima. U Djelima apostolskim svi se vjernici dvadeset i osam puta nazivaju Isusovim učenicima. I, tim učenicima, koji će se kasnije prozvati kršćanima, Isus je namijenio svoj govor. Uz to, lako je uočiti da Isusov govor ima i propagandno značenje – njime Isus želi pridobiti i druge slušatelje za svoje učenike. **Svaki slušatelj potencijalni je učenik. Biti Isusov učenik nije prepostavka, nego posljedica slušanja „Govora na gori“.** Isto tako, ne smijemo zaboraviti Isusovu izričitu želju da svi narodi postanu njegovim učenicima: „Podite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina

¹⁰ Usp. J. GRÜNDEL, *Die Bergpredigt als Orientierung für unser Handeln*, u: „Bergpredigt: utopische Vision oder Handlungsanweisung?“ (herausgegeben von R. SCHNACKENBURG), Patmos Verlag, Düsseldorf, 1982., str. 100.

¹¹ O adresatima Govora na gori vidi: G. LOH-FINK, *Wem gilt die Bergpredigt?*, Beiträge zu einer christlichen Ethik, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1988.

i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio!“ (Mt 28,19). Dakle, „Govor na gori“ upućen je svima do kojih će doprijeti Radosna vijest o Kraljevstvu. U novije vrijeme i protestantski i katolički egzegeti sve se više slažu u tome da „Govor na gori“, unatoč tomu što se njegovi zahtjevi čine neostvarivima, treba uzeti ozbiljno kao putokaz za život Crkve u vremenu između sadašnjega i konačnoga ostvarenja kraljevstva Božjeg. Ovaj interpretacijski model zadržava stav mogućnosti ispunjenja zahtjeva „Govora na gori“, ali shvaćajući ih kao cilj kojemu stalno stremimo.¹²

Dakako da ovo tumačenje, doista, najbolje odgovara onomu što predstavlja stvarnost kraljevstva Božjeg, pogotovo njegova dva stadija – sadašnji i budući. Kraljevstvo Božje središnja je tema Gospodinova navještaja, u kojoj je u službi i sám „Govor na gori“. Budući da je „Govor na gori“ općenito percipiran kao proglaš i etos toga istog Kraljevstva, smatramo da se pitanje ostvarivosti „Govora na gori“ ne može gledati mimo stvarnosti kraljevstva Božjeg. Štoviše, kraljevstvo Božje središnja je etička motivacija. Time je naznačeno da naviještanje kraljevstva Božjega želi polučiti odgovarajuće moralno ponašanje, koje je u konačnici isključivo dar Božji.¹³ Dakle, kraljevstvo Božje jedino je valjana optika kojom treba gledati ostvarivost ili neostvarivost evanđeoskih savjeta sadržanih u „Govoru na gori“. Isusu je stalo do kraljevstva Božjega, a sve ostalo promatra kao drugotno, manje važno i prolazno. Taj isti „Govor na gori“ u sadašnjemu stadiju Kraljevstva zadržava u sebi veliku dozu idealnosti, tj. *ou-topije* koja će postati *eu-topija* kada kraljevstvo Božje dođe do punine. Jamac tomu jest Gospodin naš Isus Krist. Između sadašnjega i

¹² Usp. R. SCHNACKENBURG, *nav. dj.*, str. 53-54.

¹³ Usp. JOACHIM GNILKA, *Teologija Novoga zavjeta*, Herder/KS, Zagreb, 1999., str. 157-158.

budućega stadija Kraljevstva postoji vez kontinuiteta, a ne lom, i zato se traži naš angažman, *sinergeia* s Božjom milošću. Iako nam protologija i eshatologija izmiču, veseli nas to što i one imaju svoju točku Ω, u kojoj u Isusu Kristu postaju jedno.

Ovo tumačenje nudi najviše odgovora na pitanja koja su se dosad javljala. Očito je da je Isusova poruka o blizini kraljevstva Božjega usmjerena prema cilju budućega Kraljevstva i u tome je smislu ona je utopija, stanje koje nije moguće postići na ovome svijetu. Ali, baš iz te utopije Isus izvlači zaključke za djelovanje na ovome svijetu, nudi životni program svakome čovjeku. To znači kako se kršćanin – suočen s jedne strane s gotovo neostvarivim zahtjevima „Govora na gori“, a s druge strane i sa svojom kontigentnošću – ipak nikad neće miriti sa stvarnim stanjem ni u sebi, ni u Crkvi, ni u svijetu, već će ga nastojati mijenjati snagom Radosne vijesti. Dakako da je to moguće samo u živoj vjeri. „U vjeri, u pouzdanju u Boga njegovi zahtjevi gube karakter utopiskog, postaju prihvatljivi i barem donekle ostvarivi.“¹⁴ J. Gnilka etičke zahtjeve „Govora na gori“ opisuje kao svrhovite zapovijedi kojima je nemoguće približiti se jednim skokom, već samo brojnim opetovanim koracima.¹⁵

Ne može se kazati da su zahtjevi „Govora na gori“ čisti savjeti. Savjet nije obvezantan; preporučuje nešto više, bolje i savršenije, ali se njegov sadržaj ne može zapovjediti. Ne može se ni tvrditi da su Isusovi zahtjevi neki strogi zakoni ili neumoljive norme. Često je to legalističko tumačenje „Govora na gori“ bilo uzrokom percipiranja istoga utopijom. „Za one koji čitaju ove stranice u ključu utopističkom, u dnu to je samo či-

tanje u vidu legalističkom, i ono što je ‘previše’ bacaju u kraljevstvo nemogućnosti.“¹⁶

Iz Gospodinova primjera, kada nije okrenuo drugi obraz onomu koji ga je udario, vidimo da se ne mora uzeti doslovno sve iz „Govora na gori“. Isusovi su zahtjevi osnovna mjerila koja ukazuju u čemu je volja Božja i kako je treba ispunjavati, a to ispunjenje zavisi prvenstveno od čovjekove vjere. Kršćanska praksa sigurno je zaostajala za radikalnošću i bezuvjetnošću „Govora na gori“, ali mi taj „Govor“ zbog svoje slabosti ili lijenosti ne smijemo proglašiti samo utopijom. Isusov govor bio je izazov i iznenadenje njegovu vremenu, a takav bi, primjerom našega življenja, trebao biti i danas.

Postoje i oni koji smatraju da su zahtjevi „Govora na gori“ upućeni kako pojedincu, tako i zajednici, ali ne u smislu političko-gospodarskoga programa ili socijalno-ekonomske motivacije. Protjerivanje, odnosno, udaljavanje idealja „Govora na gori“ iz javnoga i društvenoga života svakako je protivno nakani samoga „Govora“. Međutim, ima i ponešto istine u tvrdnji da nije moguće upravljati državom na temelju „Govora na gori“.¹⁷ Naime, „Govor na gori viša je pravednost“ koja se ne može nametnuti silom, nego se ostvaruje slobodnim i dragovoljnim prihvaćanjem i vršenjem čak i više od onoga što propisuje minimalna pravednost.

Za kršćansku eshatologiju kraljevstvo Božje počinje već ovdje – ni u prošlosti, ni u budućnosti, nego upravo sada. „Evo sada je vrijeme milosno, evo sada je vrijeme spasa“, piše sveti Pavao (2 Kor 6,2). S druge strane, kršćanstvo ne očekuje potpuno

¹⁴ I. DUGANDŽIĆ, *Kršćanski moral...*, str. 602. Inače, citat je preuzet od R. Schnackenburga.

¹⁵ Usp.isto, str. 602.

¹⁶ C.TOMIĆ, *Dekalog i Besjeda na Gori* (Mt 5-7), u: OŽ 47(1992), str. 326.

¹⁷ Usp. F. ALT, *Frieden ist möglich, Die Politik der Bergpredigt*, R. Piper & Co. Verlag, München, 1983., str. 28.

ostvarenje novoga neba i nove zemlje ni u jednome trenutku povijesti, nego samo u vječnosti. Ono što u povijesti počinje i raste, dovršava se tek u vječnosti. Spasenje se i događa uvijek u vječnosti jer je sadašnjost u kojoj se ono ovdje realizira zapravo iskorak u vječnost. Berdajev tvrdi da postoje dva iskoraka u vječnost: kroz dubinu trenutaka te kroz kraj vremena i svršetak svijeta. Zbog toga unutar životnoga prostora postoji i eshatologija.¹⁸ Tu događajnost možemo uzeti kao odgovor na pitanje ostvarivosti „Govora na gori“. „Ono što traži Govor na gori nije ‘sve ili ništa’; postoji početak, daljnji hod, pad i podizanje.“¹⁹ Najvažniji je, ipak, početak. Uostalom, on i jest jedino u našim rukama, dok dovršenje svega, a tako i ostvarivosti „Govora na gori“, pripada Bogu.

Pilon biblijske vjere jest vjerovati u nemoguće. Budući da je Bog svemoguć, vjera u njega i nemoguće čini mogućim. Tako i Isusov stav ljubavi prema neprijatelju (usp. Mt 5, 43-48), koji mnogi smatraju vrhuncem „Govora na gori“, treba shvatiti ne u smislu popuštanja zlu, nego kao izraz velikodušne Božje ljubavi, koja nikoga ne isključuje. Na tu ljubav Krist nas sve poziva: „*Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski!*“ (Mt 5,48). **Ovo je temeljna motivacija „Govora na gori“ i ujedno njegov rezime.** Ideal ove zapovijedi, a i kršćanstva kao takvoga, jest *imitatio Dei!* Uzeti „Govor na gori“ kao životni program moguće je samo ako nam je nebeski Otac izvorišna snaga, najviša norma i posljednji cilj (Mt 5,45-48; 6,9). „Buduće nebo bit će vjerodostojno samo ako se već sada u svijetu nešto mijenja i obnavlja. To nije samo utopijsko obećanje. Njegov predokus trebamo doživjeti već ovdje i sada.

¹⁸ Usp. I. Devčić, *Nada i kriza novovjekovnih utopija*, u: RTČ 5(1997.)1, str. 37-38.

¹⁹ F. MUŠURA, *nav. dj.*, str. 323.

Kršćani svojim angažmanom trebaju tome pridonijeti.²⁰

„Govor na gori“ trebali bismo, osobito danas, prestati gledati kao etiku ili moral jer ga tako činimo odbojnim. U njihovoј biti – kako etike, tako i morala – jest da propisuju i naređuju jer se radi o kategorički normativnim znanostima. I samo kršćanstvo boluje od karcinoma teoretiziranja (čitaj: moraliziranja). Onaj tko je izrekao „Govor na gori“ ne sili i ne tjera, nego poziva: „Hoc̄eš li biti savršen, idi, prodaj što imаш i podaj siromasima pa ćeš imati blago na nebu. A onda dodji i idi za mnom.“ (Mt 19,21). Rečenica u koju se može sažeti cijeli „Govor na gori“, i koja je ujedno njegova motivacija, glasi: „*Budite dakle savršeni* kao što je savršen Otac vaš nebeski!“ (Mt 5,48).

Bez Isusove muke i smrti na križu „Govor na gori“ zvučao bi i dalje privlačno, ali mu istinsko jamstvo ostvarivosti daje upravo Gospodinovo osobno življenje u njemu sadržane poruke, posebno u događajima muke i smrti. Jesu li zahtjevi ili savjeti „Govora na gori“ – što je draže pojedinom uhu – ostvarivi ili ne, ne mogu znati ako ih ne pokušam ostvarivati, i sve to sa sviješću da ljubav Božja predusreće naše (ne)pokušaje. Tragedija bogatoga mladića jest upravo u tome što nije ni pokušao.

Iz svega ovog jasno je barem to da se protivno „Govoru na gori“ ne može stvoriti bolji svijet, kao i to da bi se ostvarivanjem zahtjeva „Govora na gori“ svijet mogao učiniti mnogo boljim i čovječnijim. „Govor na gori“ bio je i ostao čvrsta stijena s koje se mogu mijenjati nebo i zemlja.

²⁰ M. VUGDELIJA, *Trajna izazovnost navještaja o kraljevstvu Božjem*, u: „Interpres Verbi“, Zbornik u čast Ljudevitu Rupčića u povodu 75. obljetnice života i 50. obljetnice svećeništva (uredio: R. Dodig), Ziral, Mostar, 1998., str. 238.

Naivni Bog

(Tekst nastao kao božićna meditacija)

Ivan Jurin

Boga se često opisuje najrazličitijim epitetima. Naziva ga se dobrom, svetim, mudrim, skrivenim, prisutnim... No, jedan naš stari teolog zapitao se: „Može li se Boga nazvati i naivnim?“

Neka se nitko ne sablazni, ali, Bože, Ti doista ponekad ispadaš prilično naivan. Tužno si živio i umro. Tužno si se i rodio. I, mi ćemo za nekoliko dana proslaviti tvoj rođendan. Sa svim popratnim sadržajima, sa svjećicama i jaslicama, andelčićima i kolačićima, ovčicama i kravicomama... Nabacit ćemo fasadu blještavila preko problema ovoga svijeta, možda čak uz prigodne riječi o ljubavi, dobroj volji i miru. I zahvalit ćemo Ti, Bože, što si nam poklonio par dana dopusta, u kojima ćemo se manje osvrтati na probleme i tjeskobna pitanja ovoga svijeta. Jer, čemu se suočavati s njima? Lakše je pobjeći u bajkovito-romantični svijet koji nam omogućuje proslava Tvojega rođendana! Dobro, ako slučajno i uočimo kakav tužni slučaj siromaštva ili bolesti, nazvat ćemo koju humanitarnu akciju na 060 i osjećati se bolje. A Ti, Bože, ako si imao kakav drugi plan sa svojim rođenjem, onda si opet ispaо prilično naivan...

Jer, Ti ipak ne odustaješ! **Opet dolaziš svojima. Ti, Svjetlo, dolaziš zapaliti slabe svjetiljke naše vjere i ne dopuštaš nam da zatvorimo oči pred problemima i bijedom ovoga svijeta.** Jer, duboko si svjestan koliko je na ovome svijetu onih koje je život satro i koje nastavlja satirati, onih koji s mukom slušaju naše romantične pjesmice o Božiću. Da, njima si želio biti najbliži; pokazao si – ovo je tvoj svijet. U svojoj – netko će reći –naivnoj dobroti sišao si s nebesa zbog nas i našega spasenja. To uporno nastavljaš činiti i u onima koji su u očima ovoga svijeta jednako naivni, koji vjeruju da se nešto može promijeniti – da se nešto *i jest* promijenilo tvojim dolaskom. Promijenit će se ako i mi povjerujemo da je Svjetlo istinsko jedina stvarnost koju tama ne obuze te ako to Svjetlo zaželimo donijeti svima. Kako? Za početak, tako da nađemo načina da „nekome budemo suputnikom i supatnikom i, ako je moguće, razveseliteljem“. Možda će to biti baš bespomoćnom šutnjom. Ali, „ako možemo, pronađimo načina da to bude – a da nikome ne smetamo – djelom“. (B. Duda)

A ti, Bože... Po nama iznova pokaži da naivan ne znaš i ne možeš biti.

Pokloni sladoled za „La Decimu“

Urednik

Zamislite sljedeći scenarij. Ulicom prolazi majka s djetetom. Dječačić u ruci drži sladoled. Dođu tako do prosjakinje pored koje je sjedio prljavi dječak u prevelikoj odjeći. Dječak sa sladoledom pogleda majku i ona u njezgovom pogledu pročita da onom drugom želi dati svoj sladoled. Kimnuvši glavom, dopusti mu. Dječačić pruži sladoled svom odrpanom

vršnjaku i nastavi cupkati za mamom. Neki prolaznik sve to promatra, pa ženi dobaci: „Sad ćete mu kupiti još veći sladoled, zar ne?“ A žena odgovori mirno: „Ne“. „Zašto ne?“ „Zato što se odriče onaj koji daruje!“

Američka uzrečica kaže: „No pain, no gain!“ Nema pravog dobitka bez odricanja. Uz to se veže jedan antropološki element. Da bi

ostvario neko dobro, svaki čovjek jednostavno se mora odreći drugih dobara. Pitanje je samo koje je dobro veće. Kažu da sreću ne možeš kupiti novcem, ali možeš sladoled, što je prilično slično. U gore prikazanom scenariju dječak se odriče sreće, sladoleda, radi jednog većeg dobra. Radi drugoga. Kao studenti teologije, sladoled nam je, u jednom metaforičkom smislu, nadohvat ruke. Besplatni Family Frost parkiran je u našoj fakultetskoj ustanovi (i u svakoj drugoj crkvenoj ustanovi) i nudi okrijepu sladoledom. Crkva, kao Majka, daruje nam sve potrebno da bismo mogli okusiti taj sladoled, da bismo ga mogli uzeti u ruke i dijeliti s drugima. U njoj odzvanja poziv *da se opterećeni okrijepi i napoje*.

U spomenutom scenariju, preuzetom od pripovjedača Bruna Ferrera, uloge su vam u ovoj igri, vjerujem, jasne. Majka koja prolazi s djetetom je Crkva. Dijete može biti bilo tko. Dijete sam ja, dijete si ti! I tako dalje... Sladoled kojeg nam Krist nudi i *koji je u ustima sladak* ne smijemo zadržat samo za sebe. Tada nam može *zagorčati utrobu* na jedan drugačiji način. Jedno od tumačenja zbog kojih se srce povezuje s ljubavlju jest sljedeći: srce, kao organ, pumpa krv. Kada bi samo primao krv, a ne bi ju slao dalje, čovjek bi umro. Kada bi samo davao krv, a ne bi ju primao, opet bi čovjek umro. Stoga, dajte ako ste primili! Sladoled, koji se toliko često spominje da bismo ga u ovim vrućim danima rado i kupili, može se prikazati kao zrno mudrosti i znanja. Kao zrno vjere, nade i ljubavi. I dječak ga nudi onome koji ga nema. To je prvenstveni poziv za kojeg nas Isus šalje da *donosimo svim narodima svijeta*. Kome je muka putovati, neka to čini *svojim bližnjima*. Kroz proteklih deset godina studenti Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Splitu odriču se svojeg sladoleda kako bi ga darovali drugima. Neki su gorkog, a neki slatkog okusa. Neki su od čokolade, jagode ili od punča (ja ne volim punč). Svakako, različitim su okusa i prezentiraju se kroz tekstove. Svoje ideje i misli studenti već deset godina oblikuju u tekst i objavljuju ga da se sladoled kojeg drže u rukama ne bi otopio. Zrna mudrosti i znanja, koja su *odraz*

vjere, nade i ljubavi naših studenata daruju se svima onima koji su željni okrijepe.

Urednik obično ima uvodnu riječ. Ovoga puta urednik će imati zaključnu riječ. Deset godina časopisa kojeg držite u rukama nije malo. Kroz to je razdoblje, na časopisu je radilo na desetke studenata, objavilo se na stotine tekstova i pjesama, prožetih tisućama misli i ideja. Prvi dječak kojem je *majka* kimnula glavom za ostvarenje ovoga projekta, bio je Goran Kalašević. Njemu je i posvećen ovaj broj. Naravno, posvećen je i svima ostalima koji su na bilo koji način sudjelovali u ovom jubilarnom razdoblju. U ime Uredništva časopisa posebno zahvaljujem Fakultetu koji potiče i podržava projekt časopisa. Zahvaljujem svima koji su pomogli u izradi novog broja. Posebno hvala upućujem studentima sa drugih fakulteta koji su poslali svoje tekstove: Mariji Todorić, Martini Vuletić i Josipu Čaljkušiću. Zahvaljujem lektoricama sa Filozofskog fakulteta u Splitu, Mariji Pavić i Ivani Granić. Veliko hvala neuromnom grafičaru Marku Grgiću koji se uvijek rado odazove za uređivanje časopisa. Unaprijed se ispričavamo ukoliko smo nekoga izostavili. Vjerujemo da će časopis doživjeti još jedan decenij. A do tada poklanjajte sladolede!

Mi ćemo se, pak, truditi nastaviti s radom u svojoj skromnosti, ne zbog svoje slave ili bilo kojeg neispravnog motiva. Jer, kako priča Bruno Ferrero, bijaše neki mladić koji je htio postati član jedne redovničke zajednice. Opat je htio pobliže upoznati mladićevu narav, navike i sklonosti. Mladić je na to ponosno izjavio: "Oblačim se u bijelo, pijem samo vodu, zimi se gol valjam u snijegu da mrtvim tijelo, u cipelama imam čavle, štitonosa mi svakodnevno udjeli četrdeset udaraca bićem..." Upravo taj čas su stigla teško natovarena kola. Vukao ih je bijeli konj. Konjušar je ispregnuo konja i odveo ga na pojilo, a nakon toga se životinja, da bi se osvježila, provalja u snijegu. „Vidiš“, reče opat, „ovo stvorene je bijelo, piye samo vodu, valja se u snijegu, potkovano je oštrim čavlima i svakodnevno dobije više od četrdeset udaraca bićem. Pa ipak to je običan konj...“

PJESME

Tvoja volja

Uzeti Tvoj kalež krvi
I predati ga za spas rodu,
U ime Tvoje ljubavi,
Pretvarati kruh i vodu
U hranu i piće vječnosti...

U tišini srca svoga
Vapijem, o, Bože moj,
Tebi, Oče, predajem,
Za nebeski bijuć boj,
Svoje sve...

Da Očeva se volja vrši
Ti molio si onu noć,
A već pred zorū
Na Golgotu si moro poć,
Za naš spas...

A nedjelja kad je došla,
Ustao si Ti iz groba
Ko što pisma rekla su:
Da spasit ćeš i zadnjeg roba,
Grijehu velikom...

Zato Ti slavu dajem,
Vapijuć za vječnim rajem;
Daj mi, Bože, biti Tvoj!

Ivan Lasić

Putom vječne ljubavi

Sve svoje želje,
Sve svoje snove,
Stavljam u Tvoje svete rane.
Samo tamo mogu do punine doći,
Ispraviti svoje mane...

Sakrij me od grijeha svakoga:
Od onog teškog
I onog lakoga.
Vodi me putom Ti,
Putom vječne ljubavi...

Ivan Lasić

Mladoj domovini

Uredne kose i mekana lica,
crnim kaputom odjeven u bijelo,
stotinjak godina, tekpokoja žlica,
vjetrom gonjen, stupa na sijelo.

Bijele puti i prljavih ruku,
pogleda mutna i tamna lica
mrmlja u bradu Gospodnju muku
i uporno hoda, ta gizdava ptica.

Skromnošću lažnom, bez imalo stida
korača hulja odlučno, smjelo;
žedan krvi ko obična gnjida
krije ruku svojih zlokobno djelo.

Poljupcem od bronce i mjeda
truje tisućljetno narodno zlato;
naboran mladić što zove se bijeda
Hrvatsku pretvara u vražje blato.

Ante Ugrina

Cvijet

Na vrh grane cvijet ide
i vrlo mu je dobro znano
da ga samo oni vide
kojima je vidjeti dano.

Pčela je viđen gost rado,
ne zaobiđe ga ni pokoja osa
što tjera nezasitno stado,
dok ne spusti se rosa.

Onda nasrnu gladni vuci
omotaju paučinom pauci,
dok mjesec stremi iza oblaka.

I mi tada kao zvijeri,
čuvamo naše dveri,
moleći se da noć bude laka.

Ante Ugrina

Otac i suze

Nisam razumio oca kad bi mu
na svečani ton himne potekle suze.
Misleći da ga nitko ne gleda,
pustio bi tople da niz lice puze.

Glumeći ko da ništa nije bilo,
stao bi ih brisat po licu i nosu,

a ja bih tek začuđen, krajčikom oka,
zurio i dalje u sijedu kosu.

I... pitao sam ga jednom zašto plače.
Al', zazvoniš samo riječi nerečene.
... Mirne oči gledale su dugo mene...

Shvatio sam sve u pogledu blagu.
I sjećam se da sam video još jednu suzu
Što se ljeska tek u tragu.

Ljubo Jermelić

Molitva za poniznost

Molim tebe, koji jesи
Najponizniji na cijelom svijetu,
Da me naučiš dotaknuti ponekad
Mojim čelom tuđu petu.

Jer ti znaš tko sam,
Tvoje oči vide moje tmine,
Pa te molim da nad srcem mojim
Pjevaju tištine.

Ljubo Jermelić

Drugi

Bez mene se može, al' bez drugih ne.
Samo s drugima mogu naprijed, sam ne.
Samo s drugima mogu do Boga, sam ne.
Dužan sam druge ljubiti, i oni mene.

Upućeni smo jedni na druge.
Među drugima smo ljudi.
Što bismo bez drugih?
Zar bi išta imalo smisla?

I mi smo drugima drugi.

I mi smo drugima mnogo više nego nešto.
I mi smo drugima oni bez kojih oni ne mogu.
Ljudi smo i to smo prije svega u odnosu
prema drugima.
A opet, može se i bez mene, bez tebe.
Mislim, moglo se.
Više ne.

Ivica Perica

Koraci

Večeras su moji koraci teški
jer hode prema Tvome mjestu
lagano u hladnoj noći
kroz tamnu, dugu cestu.

Ova bol od puta na petama je jaka;
nije kao Tvoja što je dušu takla.
Jer Tvome Sinu krv je s glave tekla
od silnog trnja što je čelo sjeklo.

Večeras su moji koraci teški
gladnog tijela, žednih usta.
Zrno žrtve što Sin Ti prođe
tamo gdje bijaše zemlja pusta.

Gledala si kako se kuša
neokaljena grijehom Tvoja duša,
Koju ispod križa mač probode
kad Sin Ti ostade bez krvi i vode.

Večeras su moji koraci teški,
s umorom se noge bore.
Da ne klonem, pružiš znak na nebū:
padne suza svetog Lovre.

I dok je zora još snila,
Tebi na slavu što si sveta bila
pružam noć svoga bdijenja
na dan Tvoga slavnog Uznesenja.

Večeras su moji koraci teški...

Darko Rapić

U meni

Ponekad nestane čovjeka,
pa se zemlja pita koga će nahraniti.

Ponekad nestane poruka,
pa se nada izgubi u moru sjena.

Ponekad nestane cilj,

pa se staza sužava do rubova vidika.

Ponekad nestane glas,
pa riječi zaborave postojati.

Ponekad nestane ideja,
pa se misao češće misli o sebi.

Ponekad nestane i misao,
pa ostanu tijelo i ona četiri elementa
bez nekakvoga značenja...

Ali, nikada nije Ništa
i uvijek se Nešto pita Zašto.

Ivan Trpimir Lozić

Umorio sam se, Isuse

Tužan stojim danas ovdje, Isuse,
tješi me što nas čekaš uvijeke.

Moje pogrbljeno tijelo žudi Tvoje dizanje;
Tvoje raširene ruke zovu moje
da budu dignute.

Umorio sam se Tebi griješiti;
Ti se ne umaraš meni praštati.

Umorio sam se padajući, ali Ti me podižeš.
Umorio sam se primajući;
Ti se ne umaraš darivajući.

Sada stojim radostan ovdje, Isuse,
vjerujući da me čekaš uvijeke.

Moje podignuto tijelo žudi Tvoje milosti.
Moj tihi šapat svu Ti hvalu prinosi.

Umorio sam se Tebi griješiti;
Ti se ne umaraš meni praštati.

Umorio sam se padajući, ali Ti me podižeš.
Umorio sam se primajući;
Ti se ne umaraš darivajući.

Ti mi opraćaš,
Ti me podižeš,
Ti mi daruješ...
Ti si tu, Isuse, sa mnom, a ja...
Umorio sam se Tebi grijesiti;
Ti se ne umaraš meni praštati.
Umorio sam se padajući, ali Ti me podižeš.
Umorio sam se primajući;
Ti se ne umaraš darivajući.
Sve je milost; hvala Ti, Isuse!

Josip Ulić

Evo me, mene pošalji! (Iv 4, 34-38)

Napisano pri postavljanju u lektorat.

Podne.
Sunce, koje se uspelo na vrhunac svoje
putanje,
veličanstveno obasjava nepregledne ravnice
prepune žita.
Zrelog žita.
Sve miruje osim blagih, povremenih nasrtaja
tihog vjetra,
koji zašumi, zaljulja žitnu stabljiku i ode,
ode dalje svojim putom.
Ode dalje svojim putom,
ali žito ostaje netaknuto.
Najamniče, gdje su Ti radnici?
Žito čeka, a žitnice su prazne.
Po nepreglednim ravnicama
ne čuje se šuštanje srpa.
Sve je pusto.
Pusto je.
Grozna pustoš.
Razočaran spuštam glavu, skrivajući suzu.
Pogledavši u svoje ruke, vidim kako mi milost
Božja pruža zlatni srp.
„Ti si odabran za nadničara, tebe šaljem!“
Čujem glas u dubini svoje duše, ali ipak iz
bezgranične daljine.
„Tebe šaljem!“

Granut odabranjem, svjestan svoje
nesposobnosti, zavičem:
„Odlazi od mene, Gospodine, grešansam čovjek!“
„Dosta ti je moja milost
jer snaga se u slabosti usavršuje“,
uporno nastavi On.
Nije mi preostalo ništa drugo doli reći:
„Evo me, mene pošalji!“
i ponizno krenuti u žetvu.

Ivan Jordan

Poziv (Mk 1, 17)

Rano jutro.

Tiho svjetlo se blago diže nad slanim jezerom.
Slatkim i ugodnim mrmorem valovi
oplakuju pješčani žal.
Svježina natapa jutarnji zrak...
Na obali su izvučena dva brodića.
Četiri sjene nervozno se migolje
i inspiru mreže.
Neprospavana noć.
Prazne mreže,
ali srce puno gorčine.
„Bacite na drugu stranu“,
uzvikne glas imanentirane transcedencije.
„Bacite na drugu stranu,
i bacite mrežu Riječi na ljude!“
„Moja grešnost mi prijeći,
nisam Te dostojan ni pogledati...
Al', na Tvoju Riječ bacit ću mreže...“,
zaviče prvi među braćom.
Otisnuše Lađu na pučinu povijesti
i uloviše mnogo ribe.

Ivan Jordan

KUTAK ZA ZABAVU

Kaže tata Perici:

-Ako danas iz matematike dobijes jedinicu, ja i ti se više ne poznajemo!

Kada se Perica vratio iz škole, tata ga je upitao:
-Šta si dobio iz matematike?

A Perica će na to:

-Ko si ti?

Ulovio student zlatnu ribicu. Govori mu ribica:

- Pusti me i ispuniti ču ti jednu želju.

Student zač uđeno pita:

- Pa kako jednu, zar nisu tri?

Na to će ribica:

- Eeee, sad je po Bolonji.

Sjedi Heraklit pred svojom kućom, a kuća sva u plamenu. Nailazi Thales pa ga pita "Šta ne zoveš vataloge, pa kuća ti gori?", a Heraklit odgovori "Ma ne treba, s mjerom se upalilo, s mjerom će se ugasi."

Idu Platon i Sokrat ulicom i pita Platon Sokrata "Deder Sokrate, reci, zašti niš ne zapisuješ?", a Sokrat će mudro "Jer ne mrzim studente".

Koja je razlika između čistačice koja radi na fakultetu i studenta?

Čistačica očisti sve u roku.

Pita ženska Muju:

- Jesi li ikad igrao golf?

Mujo će: - Šta igr' o, vozio!

Mujo: "Haso, ajde idemo roniti!"

Haso: "Kako ćemo roniti kad ne znamo ni plivati?"

Mujo: "Znamo, samo moramo vjerovati u sebe!"

Haso: "To si rekao i kada smo sami slagali padobrane."

Mujo: "Jesi pesimista, pa zar ne vidiš da smo živji?"

Sv. Petar: "Momci idemo van, to je Njegov bazar!"

Kako se zove medvjed koji trenira Kung-fu?

– Griz li

Pita vjeroučiteljica učenike:

- Tko bi od vas želio ići na nebo?

Svi dignu ruku osim Perice.

Onda vjeroučiteljica pita:

- Perice, zašto ti ne bi želio ići na nebo?

Perica odgovori:

- Zato što mi je majka naredila da poslije vjeronauka odmah dođem kući.

Pita Fata Muju:

- Mujo gdje su alpe?

Mujo će:

- Ne znam Fato, ti si zadnja spremala sobu.

	9	2			6	5
1			6	2		4
				8	7	
	1	9	4			2
2	8				9	1
9		1	3	7		
	9	6				
1	5		9			4
8	4			6	9	

4		7	3	1			
	5	3			6		8
9	6			8		7	
			7	2			9
			9			8	
3			8	1			
		1		5		8	7
8			1		4	9	
			3	8	1		5

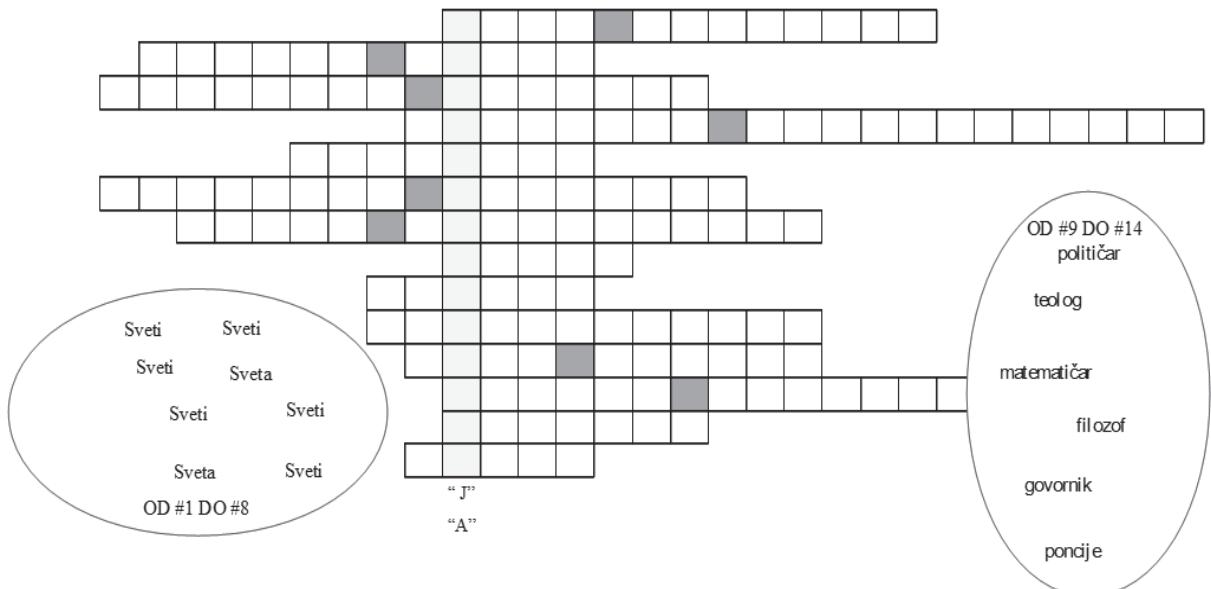
Cilj igre je ispuniti sva polja brojevima od 1 do 9. Jedan broj smije se pojaviti samo jednom u svakom retku, svakom stupcu i svakom odjeljku.

	4	8	1	6	7	
6		9			8	
		4	1	2		
1	9		4		7	5
	8			2		
2	5		8		3	1
1	6	3				
3		5			6	
4	8	2	6	5		

8	5	2	1		3	
3			9			
1	9	7		6	5	
8	2				9	
7		9	5			6
	3				1	5
7	8	4	3	2		
		2			1	
3		1	7	4	9	

Cilj igre je ispuniti sva polja brojevima od 1 do 9. Jedan broj smije se pojaviti samo jednom u svakom retku, svakom stupcu i svakom odjeljku.

TEOLOŠKA KRIŽALJKA*

- (1) Bojim se čovjeka koji je pročitao samo jednu knjigu.
 (2) Kad bismo znali što je sveta Misa, od radosti bismo umrli. Nikad nećemo na zemlji shvatiti kolika je sreća smjeti prikazati svetu Misu. To ćemo pravo razumijeti tek u Nebu.
 (3) Ne bojim se onoga što će nedostajati mojim kćerima, nego onoga što će im biti od viška.
 (4) Gospodine, koji vjeri udjeljuješ spoznanje, daj da u onoj mjeri u kojoj ti to smatraš potrebnim spoznam da jesu kao što vjerujemo I da jesu ono što vjerujemo. A mi vjerujemo da si ono od čega se nešto veće ne može zamisliti.
 (5) Za sebe si nas, Gospodine stvorio, i nemimo je srce naše, dok se ne smiri u tebi.
 (6) Ono što ne valja s ovim svjetom upravo sam ja!
 (7) Pogledaj ptice nebeske kako se spuštaju na zemlju da uhvate hranu, a onda se odmah brzo vraćaju u visine. Tako dolikuje i Božjim slugama da borave na zemlji samo koliko dopušta nužda, da se onda odmah duhom dignu da Boga hvale i slave.
 (8) Bože sačuvaj, Gospodine! Ne, to se tebi ne smije dogoditi!
 (9) Srce ima svoje razloge koje razum ne poznae. **
 (10) O čemu se ne može govoriti, o tome valja šutjeti. **
 (11) Ovo što citamo o mudracima s Istoka i naša je povijest. Nismo li svi mi hodočasnici, ljudi koji nemaju stalnog boravišta?
 (12) Naučio sam da hrabrost nije odsustvo straha, nego tvoja pobjeda nad njime. Hrbar čovjek nije onaj koji se ne boji, nego ko nadvlada svoj strah.
 (13) Grijesiti je ljudski, ali ustrajati u tome, odlika je ludaka.
 (14) Evo čovjeka!

*upute za rješavanje križaljke: od 1-14 su pobrojani redom čitati. Imena autora citata su istim redoslijedom horizontalno u križaljci. **upisuje se samo prezime.

POPIS PROMOVIRANIH STUDENATA PRVOSTUPNIKA KATEHETIKE I ZAVRŠNIH RADOVA IZ AK. GOD. 2014./2015.

Matea BAZINA – završni rad iz povijesti Crkve: *Partizansko-komunističke represije u Splitskoj biskupiji od 1945. do 1952. godine*, pod vodstvom doc. dr. sc. Josipa Dukića.

Josipa BURAZER – završni rad iz povijesti Crkve: *Partizansko-komunističke represije u Šibenskoj biskupiji od 1945. do 1952. godine*, pod vodstvom doc. dr. sc. Josipa Dukića.

Mateja DŽAJA – završni rad iz temeljnog bogoslovlja: *Poimanje zagrobnog života u egi-patskoj „Knjizi mrtvih“*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Andelka Domazeta.

Luciana GABRIĆ – završni rad iz religiozne pedagogije i katehetike: *Razvoj identiteta u mladosti*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Jadranske Garmaz.

Katarina IVANOVIĆ – završni rad iz Svetog pisma Starog zavjeta: *Povijesni kontekst djelovanja proroka Hoše i njegova poruka*, pod vodstvom doc. dr. Domagoja Runje.

Marija JURIĆ-ĆIVRO – završni rad iz moralnog bogoslovlja: *Ženidbeno značenje tijela prema Ivanu Pavlu II.*, pod vodstvom doc. dr. sc. Marija Volarevića.

Nela JURLIN – završni rad iz duhovnog bogoslovlja: *Nužnost molitve u kršćanskem životu*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Mladena Parlova.

Luka MALEŠ – završni rad iz temeljnog bogoslovlja: *Vjera u uskrsnuće i reinkarnaciju*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Andelka Domazeta.

POPIS PROMOVIRANIH STUDENATA MAGISTRA KATEHETIKE I DIPLOMSKIH RADOVA IZ AK. GOD. 2014./2015.

Marijana JELIĆ – diplomski rad iz dogmatског bogoslovlja: *Sveta tajna svećeništva u Pravoslavnoj Crkvi*, pod vodstvom prof. dr. sc. Ante Mateljana.

Andela s. Martina PRCELA – diplomski rad iz pastoralnog bogoslovlja: *Pastoral duhovnih zvanja u dubu svetog Vinka Paulskog*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Alojzija Čondića.

Kristina PRLIĆ – diplomski rad iz pastoralnog bogoslovlja: *Pastoral braka i obitelji u nekim neredovitim situacijama prema „Familiasconsortio“*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Alojzija Čondića.

Ivana UJEVIĆ – diplomski rad iz sociologije: *Stanje i perspektive obitelji u Hrvatskoj*, pod vodstvom prof. dr. sc. Josipa Mužića.

Sunčica SEMERAD – diplomski rad iz pastoralnog bogoslovlja: *Godina vjere i sakrament pomirenja*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Alojzija Čondića.

Nedjeljka ŽARKOVIĆ – diplomski rad iz temeljnog bogoslovlja: *Poimanje Crkve u dogmatskoj konstituciji Drugoga vatikanskog sabora: „Lumen gentium“* pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Andelka Domazeta.

Ivana ŽIVALJ – diplomski rad iz pastoralnog bogoslovlja: *Evangelizacija odraslitih prioritetna zadaća Crkve*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca

POPIS PROMOVIRANIH STUDENATA MAGISTRA TEOLOGIJE I DIPLOMSKIH RADOVA IZ AK. GOD. 2014./2015.

Jelena ARAMBAŠIĆ – diplomski rad iz duhovnog bogoslovlja: *Teologija tijela u misli Ivana Pavla II.*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Mladena Parlova.

Ante BARUN – diplomski rad iz filozofije: *Moralno-etička prosudba samoubojstva*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Ivana Kešine.

Marija BEDALOV – diplomski rad iz pastoralne teologije: *Pastoralna skrb Crkve za bolesne*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca.

Denis BOGDAN – diplomski rad iz dogmatskog bogoslovija: *Osoba Isusa Krista u misli Josepha Ratzingera/Benedikta XVI.*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Mladena Parlova.

Mijo GRBEŠ – diplomski rad iz Svetoga pisma Staroga zavjeta: *Kumransko „Pravilo zajednice“ i Sveto pismo*, pod vodstvom doc. dr. sc. Domagoja Runje.

Josip HRGOVIĆ – diplomski rad iz dogmatskog bogoslovija: *Čovjek u misli pape Ivana Pavla II.*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Mladena Parlova.

Ivan JURIN – diplomski rad iz dogmatskog bogoslovija: *Temeljni aspekti identiteta i poslanja prezbitera u koncilskim i postkoncilskim dokumentima*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Mladena Parlova.

Ivan KOZINA – diplomski rad iz filozofije: *Odnos teologije i znanosti*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Ivana Kešine.

Ivan MARIĆ – diplomski rad iz liturgike: *Lik svećenika u „Obredu ređenja prezbitera“*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Ivica Žižića.

Maja MIHANOVIĆ – diplomski rad iz filozofije: *Ranjenost i identitet*, pod vodstvom prof. dr. sc. Ante Vučkovića.

Petra MATIJEVIĆ – diplomski rad iz liturgike: *Ibivacabimus et videbimus, videbimus et tamabimus, ambimus et laudabimus – Eshatološka usmjerenost liturgijsko prostora*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Ivica Žižića.

Mate MILAS – diplomski rad iz pastoralnog bogoslovija: *Neokatolicki put - mjesto evangelizacije*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca.

Maja MULA – diplomski rad iz filozofije: *Augustinovo obraćenje – hermeneutski ključ suvremenih obraćenja*, pod vodstvom prof. dr. sc. Ante Vučkovića.

Ante NIMAC – diplomski rad iz pastoralnog bogoslovija: *Dokumenti crkvenog učiteljstva o misijskoj djelatnosti Crkve*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca.

Ivica PERICA – diplomski rad iz Svetoga pisma Novoga zavjeta: *Kristovo svećeništvo po redu Melkisedekovu u poslanici Hebrejima*, pod vodstvom prof. dr. sc. Marinka Vidovića.

Miroslav RUBIĆ – diplomski rad iz povijesti Crkve u Hrvata: *Povijest župe Radobilje, Katuni-Kreševu, od 1900. do 1940. godine*, pod vodstvom doc. dr. sc. Josipa Dukića.

Ivan SKOČIĆ – diplomski rad iz duhovnog bogoslovija: *Vjernici laici u misli Alojzija Stepinca*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Mladena Parlova.

Milan ŠARIĆ – diplomski rad iz dogmatskog bogoslovija: *Sakramenti incijacije u pravoslavnoj teologiji*, pod vodstvom prof. dr. sc. Ante Mateljana.

Mislav ŠASKOR – diplomski rad iz temeljnog bogoslovija: *Vjera u misli Josepha Ratzingera – Benedikta XVI.*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Andelka Domazeta.

Kristijan ŠILIĆ – diplomski rad iz duhovnog bogoslovija: *Terezijin nauk o molitvi*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Mladena Parlova.

Kristina VUKOREPA – diplomski rad iz pastoralnog bogoslovija: *Politika - Areopag evangelizacije*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca.

POPIS LICENCIRANIH TEOLOGA

Pavao Piplica, na poslijediplomskom sveučilišnom doktorskom studiju „Kršćanstvo i svremena kultura“, s radom pod naslovom *Mir u nauku i djelovanju Ivana Pavla II.* pod vodstvom mentora **prof. dr. sc. Ante Mateljana**.

Bruno Petrušić, na poslijediplomskom sveučilišnom doktorskom studiju „Kršćanstvo i svremena kultura“, s radom pod naslovom *Evolutivno tumačenje čovjekove svijesti i religije*

kod Daniela C. Dennetta, pod vodstvom mentora **prof. dr. sc. Nikole Bižace**.

Silvana Burilović Crnov, na poslijediplomskom sveučilišnom doktorskom studiju „Kršćanstvo i svremena kultura“, s radom pod naslovom *Smiljna Rendić: primjer zauzetoga laičkog poslanja u postkoncilskoj Crkvi*, pod vodstvom mentora **prof. dr. sc. Ante Vučkovića**.

ن